

Nemzeti Szakképzési Intézet

Kerégyártó László

TÉNYEK ÉS LEHETŐSÉGEK A SZAKISKOLÁKBAN

2003

Készült
az Oktatási Minisztérium megbízásából a Nemzeti Szakképzési Intézetben

A tanulmányhoz szakanyagokat készítették:

André Lászlóné
dr. Forgács Anna
Gerlingerné Gerbasich Paula
Gyulai Zsuzsanna
Juhászné Víg Éva
Kerékgyártó László
Kóczián Ágnes dr.
Mirkné Halász Gyöngyi
Pálfy József
Pigler Edit
Vantsó Erzsébet
Várhelyi Iván

Lektorálták:

Mártonfi György (szakmai lektor)
Bíró Ernő (szakmai lektor)
dr. Horváth Imre (szakmai lektor)
dr. Forgács Anna (nyelvi lektor)

ISBN 963 9382 69 8

© Kerékgyártó László
Kiadja a Nemzeti Szakképzési Intézet
Felelős kiadó Nagy László főigazgató
Nyomdai kivitelezés: Grafika Typopress Nyomdaipari Kft.
Készült 500 példányban

Tartalomjegyzék

Előszó

Bevezető

Kudarcjelenségek a közoktatás szakképzést megelőző szakaszában

Az általános iskolát követő felzárkóztatás helye, szerepe, fejlődése a '90-es években

A szakiskolai felzárkóztatás feltételei a közoktatási törvény 1999. évi módosítását és a szakiskolai felzárkóztatás kerettantervének 2001. évi kiadását követően

A célcsoport: Akiket az iskola vezethet vissza a társadalomba

Belépő állapotfelmérés: Milyen tanulók érkeznek a szakiskolákba?

A szakiskolai felzárkóztató képzés fejlesztésének lehetősége

Egy modell a felzárkóztatás lehetőségének kiterjesztésére
Munkavégzéshez kapcsolt tanulás (A dán termelőiskola)

Függelék: Hivatkozások és forrásműjegyzék
A dán termelőiskolai törvény

ELŐSZÓ

Az emberek közti esélyegyenlőtlenségek mérséklése, ennek részeként a hátrányos helyzetű fiatalok felzárkóztatása az információs társadalom működésének egyik alapfeltétele.

A magyar kormány által kiadott Nemzeti Fejlesztési Terv, Humán Erőforrás Fejlesztés Operatív Program című fejezet kiemelt feladatként határozza meg a társadalom leszakadó rétegeinek fokozottabb támogatását, többek között az oktatás-képzés eszközeinek hatékonyabb alkalmazását e célcsoport munkaerőpiaci érvényesülésének érdekében.

E tanulmány a kormányprogram számára is hasznosítható háttérinformációval szolgál az oktatás-képzés egy kritikus pontjának, az általános képzésből a szakképzésbe történő átmenetnek a folyamatos monitorozásával, a rendszer működési rendellenességeinek kimutatásával, valamint azoknak a törekvéseknek az ismertetésével, amelyek az eddigieken túlmutató lehetőségeket teremthetnek az érintettek számára az általános műveltség, a társadalomban való beilleszkedni tudás, a szakképzettség megszerzéséhez.

A megfogalmazódó javaslatok abból a szempontból is érdeklődésre tarthatnak számot, hogy lehetővé teszik az Európai Unió oktatáspolitikai prioritásainak való megfelelést, így a regionális oktatási-képzési politikák régióként igényekhez igazított meghatározását, az egész életen át tartó tanulás képességének e hátrányos helyzetű rétegek számára történő elérhetőségének biztosítását.

Mindezekkel e tanulmány szerzője, közreműködői, a programot bonyolító Nemzeti Szakképzési Intézet hozzá kíván járulni e téren az oktatáspolitikai döntések előkészítői, illetve hozói számára a döntések megalapozottabbá tételéhez.

Modláné Görgényi Ildikó

BEVEZETŐ

Az olvasó kortörténeti dokumentumot tart a kezében. Ez a tanulmány 2002 derekán készült, az akkori állapotokat tükrözi. A kormányváltás során új oktatáspolitikai törekvések jelentek meg, amelyek a felzárkóztatás helyzetét jelentősen megváltoztathatják. Mindettől függetlenül hasznos lehet, ha az adott időpontban rendelkezésünkre áll az Oktatási Minisztérium 2001-ben adott megbízása alapján készült elemzés, amely jelzi a szakiskolákban tapasztalható anomáliákat, illetve azokat a törekvéseket, amelyek ezek megszüntetésére irányultak, irányulnak.

Az első fejezet a szakiskolai „normál” 9-10. évfolyam tanulási kudarcainak elemzése, a lemorzsolódás és bukás statisztikáinak bemutatása. A '90-es évektől kezdődő felzárkóztatási kísérleteket találhatjuk a második részben, majd a harmadik fejezet összefoglalja a felzárkóztatással kapcsolatos, adott időpontban érvényes jogszabályokat. Rendhagyó a negyedik fejezet: élettörténeteket mutat be úgy, ahogy azt az interjúk során az érintett fiatalok elmondták vagy leírták.

A felzárkóztatás kerettantervében jelent meg először a belépő állapotfelmérés igénye, amely a hagyományos tudásszintfelmérés helyett a tanulók alapkészségeit, egészségi, mentális és szociális állapotát vizsgálja. Ezzel kapcsolatban ugyan még nem állnak rendelkezésre részletesebben elemezhető eredmények, mégsem haszontalan, ha az érintett iskolák, illetve az oktatásügy döntéselőkészítői és döntéshozói tájékozódhatnak e vizsgálatokról, amelyek – a felzárkóztatás programfejlesztői szerint – 8. osztályt követően minden iskolatípusban elvégezhetők.

A jövőre vonatkozóan a fejlesztők, illetve a felzárkóztatást végző szakemberek elképzeléseit a következő két fejezet fejt ki. A szakiskolai felzárkóztató képzés lehetősége című rész megfogalmazza azokat a legfontosabb javaslatokat, amelyeket az érintettek leginkább megvalósítandónak tartanak, ezt követően pedig egy eukonform modell, a termelőiskola mint a felzárkóztatás egyik lehetséges színtere kerül bemutatásra.

A függelékben a hivatkozások és forrásműjegyzék mellett a dán termelőiskolai törvény magyar fordítása található. Ebből világosan látható, hogy bár a termelőiskolákat a dán oktatási minisztérium felügyeli, mégsem a közoktatási törvény hatálya alatt működnek, mert a normál iskolákhoz képest jelentősen eltérő a tevékenységük.

A tanulmánykötet fejezetei az ismertetett tematikáknak megfelelően nem mindig koherensek, viszont leképezik az Oktatási Minisztérium felzárkóztatással kapcsolatos, Nemzeti Szakképzési Intézetnek adott megbízásában foglalt feladatokat.

A Szerző

KUDARCJELENSÉGEK A KÖZOKTATÁS SZAKKÉPZÉST MEGELŐZŐ SZAKASZÁBAN

A tudásalapú társadalomban az ember társadalmi pozícióját egyre inkább a megszerzett tudásának minősége határozza meg. Ez sokak számára növekvő bizonytalanságot is eredményez, hiszen a megfelelő tudás és információk hiányában némelyek a tűrhetetlen kirekesztettség állapotába juthatnak. Minden fejlett gazdaságban az egyik legfontosabb feladat, hogy oktatási-képzési eszközökkel a társadalom e téren való kettészakadását megakadályozza. Mind az egyén, mind az oktatásügy újfajta kihívásoknak néz elébe. A korábban megszerzett tudás hamar leértékelődik, ezért mindenkinek, aki munkahelyét meg akarja tartani, rendelkeznie kell azzal a képességgel, hogy ismereteit folyamatosan megújítsa. Az iskolának ehhez előtérbe kell helyeznie az alapkészségek és képességek fejlesztését, a gyorsan és hatékonyan tanulni tudás megtanítását, ki kell alakítania a tanulóknak a megfelelő tanulási motivációt, hogy lehetővé váljon számukra az élethosszig tartó tanulás, amire a várható többszöri pályamódosítás, pályaváltás miatt is szükség van.

A fenti tények megkövetelik az oktatás módszerváltását. Az egyszerű tananyagközlés, a megszokott frontális munka, valamint az elsősorban leutánczást megkövetelő feleltetések nemcsak az autonóm polgárról alkotott emberkép kialakításához nem illeszkednek, hanem hatékonyságuk is erősen megkérdőjelezhető. Különösen igaz ez azért, mert ma a fiatalok ismeretszerzési bázisa már nem elsősorban az iskola, hanem egyre inkább a médiumok, másrészt – McLuhan szerint⁽¹⁾ – a mai fiatalok információikat szimultán, egymással párhuzamosan több helyről szerzik (pl. miközben tanulnak szól a zene, félszemmel a tévét nézik, de csörög a mobiljuk is stb.), így a hagyományos, lineáris oktatás többek között számukra ezért is unalmas.

*

Az oktatásügy paradigmaváltása a modern társadalmak egyik legnagyobb feladata. A hazai modernizációs törekvéseket tekintve az állapítható meg, hogy azok többsége az iskolaszervezet és a hagyományos tananyagtartalmak átstrukturálását tekintette fő céljának. Például a Nemzeti Alaptantervben és a kerettantervekben nem eléggé erőteljesen jelennek meg a mai világban való érvényesüléshez szükséges új tartalmak, és a helyi gyakorlatban még ezek többsége is elsikkad, mert se pénz, se lehetőség a legtöbb iskolában az újítások, és az ezzel járó jelentős többletmunka finanszírozására. A praktikus tantárgyak, foglalkozások bevezetését az is akadályozza, hogy az új tudományos

eredmények is helyet követelnek maguknak a klasszikus tantárgyakban, így minden tantárgy tananyaga külön-külön is feszegeti a rendelkezésére álló időkeretet. Fokozta a feszültséget az iskolaszervezet azon változása, hogy a szakképzés kezdete két tanévvel későbbre tolódott, ugyanakkor a 9-10. évfolyamok definiált funkciója, az általános képzés megerősítése a szakképző iskolákban nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Ma a tanulóknak egy jelentős hányada nem felel meg a klasszikus oktatási követelményeknek, mintegy 3-5%-uk nem végzi el az általános iskolát, a tanköteles kor eléréséig pedig több, mint 10% nem szerez befejezett iskolai végzettséget.

Korábban is voltak olyan társadalmi csoportok, melyek gyermekei tanulási nehézségekkel küszködtek, (a statisztikák szerint azon fiataloknak a száma, akik nem szerezték meg az általános iskolai végzettséget 1990/91-ben a tanköteles kor végéig 6,1%), de 90%-nál többen a nyolcadik osztály elvégzése után továbbtanultak (1985/86-ban 93,6%, 1989/90-ben 93,3%⁽²⁾), akik pedig az oktatási rendszerből bárhol kihullottak, munkába állhattak. A szakképzetlen, illetve aluliskolázott pályakezdők munkanélkülisége az évezred utolsó évtizedében vált jelentős társadalmi problémává, ez is hozzájárult ahhoz, hogy ráirányult a figyelem az iskolai kudarcok minden eddiginél koncentráltabb kezelésének szükségességére.

*

Az Oktatási Minisztérium megbízásából a Nemzeti Szakképzési Intézet az 1998/99-es tanévtől a szakképzést folytató iskolák folyamatos monitoring vizsgálatát kezdte meg. (A vizsgálat része az Oktatási Minisztérium által megrendelt programnak, ezeket a Nemzeti Szakképzési Intézet végzi, hasonló vizsgálatokat az Országos Közoktatási Intézet és az Oktatáskutató Intézet is lefolytatott.) A tanulási kudarcjelenségek vizsgálata azért vált szükségessé, mert egyre több iskola jelezte, hogy a kilencedik és tizedik évfolyamon a tanulók növekvő hányada nem teljesíti az iskola által támasztott követelményeket. Azoknak az iskoláknak a monitorozására került sor, melyekben szakiskolai képzés, középiskolai végzettséghez nem kötött szakmai képzés, illetve a kilencedik-tizedik évfolyamon annak előkészítése is folyik. Ezek között természetesen vannak csak szakiskolai képzést folytató intézmények, de többségük emellett szakközépiskolai profillal is rendelkezik, sőt egyes intézményekben gimnáziumi osztályokat is működtetnek. A vizsgálat nem terjedt ki azokra a szakközépiskolákra, ahol kizárólag érettségire felkészítő, valamint érettségi utáni szakképzési évfolyamok vannak.

Az első adatlapos gyorsfelmérés az 1998/99-es tanév félévi eredményeiről készült. Ezt követően az 1998/99-es tanév év végi tanulmányi eredményeiről és a kudarcok okairól ugyanazon 273 iskola kérdőíves megkeresésére került sor, mint félévkor. Félévkor 145 iskolából, év végén 164 iskolából küldték vissza a kitöltött adatlapokat, illetve a szöveges kérdőíveket. A vizsgálat az 1999/2000. tanévben több mint 300 iskola megkeresésével tovább folytatódott. Mind a félévi, mind az év végi eredményekről 272 iskola adott tájékoztatást.

A 2000/2001. tanévben 267 iskola ismét megküldte tanulmányi adatait, az adatszolgáltatás kibővült egy olyan adatlappal, amely a javítóvizsgák eredményességéről is számot adott.

A 2001/2002. tanév félévi eredményei 311 iskola által szolgáltatott adatok összegzésével voltak elemezhetőek. Tanév végén ez a szám 328-ra nőtt. A javítóvizsgák eredményeit 286 iskola 2002 szeptemberi adatszolgáltatása alapján rögzítettük.

Az elmúlt négy tanév év végi tényadatai a következők⁽³⁾:

Lemorzsolódás és bukás a szakiskolákban

Szakiskola 9. osztály	1998/1999 év vége		1999/2000 év vége		2000/2001 év vége		2001/2002 év vége	
		%		%		%		%
Vizsgált osztályok száma	⁴		715		782		888	
Létszám (tanév eleje)	15.799		23.409		25.179		28.348	
Ebből osztályismétlő ¹	⁴		⁴		2.289	9,1	3.072	10,8
Jött ¹	162	1,0	465	2,0	1.523	6,0	2.017	7,1
Lemorzsolódott ¹	1.781	11,3	2.424	10,4	2.967	11,8	3.519	12,4
Tanév végi létszám	14.180		21.450		23.735		26.846	
Nem osztályozható ²	⁵		⁵		1.701	7,2	1.869	7,0
<i>Redukált létszám</i>	⁵		⁵		22.034		24.977	
Bukottak összesen ³	3.825	27,0	5.628	26,2	6.107	27,7	7.356	29,4
- egy tantárgyból bukottak	1.464	38,3	2.095	37,2	2.199	36,0	4.444	60,4
- két tantárgyból bukottak	871	22,8	1.290	22,9	1.371	22,4		
- kettőnél több tantárgyból b.	1.490	38,9	2.243	39,9	2.537	41,5	2.912	39,6
Bukások ³ - magyarból	1.031	7,3	1.739	8,1	1.906	8,6	1.873	7,5
- matematikából	1.752	12,4	2.787	13,0	2.780	12,6	3.360	13,5
- történelemből	1.183	8,3	1.946	9,1	1.900	8,6	2.296	9,2
- idegen nyelvből	836	5,9	1.232	5,7	1.308	5,9	1.962	7,8
- szakmai jellegű elmélet	731	5,2	1.561	7,3	1.772	8,0	1.731	6,9

Redukált létszám = tanév végi létszám - nem osztályozhatók száma

¹ % érték a tanév elejei létszámhoz viszonyítva

² % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva (2000/2001 és 2001/2002-ben a *redukált létszámhoz* viszonyítva)

⁴ nincs adat

Szakiskola 10. osztály	1998/1999 év vége		1999/2000 év vége		2000/2001 év vége		2001/2002 év vége	
		%		%		%		%
Vizsgált osztályok száma	4		683		720		830	
Létszám (tanév eleje)	10.699		17.939		19.415		22.217	
Ebből osztályismétlő ¹	4		4		657	3,4	937	4,2
Jött ¹	34	0,3	212	1,2	577	3,0	733	3,3
Lemorzsolódott ¹	598	5,6	994	5,5	1.343	6,9	1.623	7,3
Tanév végi létszám	10.135		17.157		18.649		21.327	
Nem osztályozható ²	4		4		544	2,9	372	1,7
<i>Redukált létszám</i>	4		4		<i>18.105</i>		<i>20.955</i>	
Bukottak összesen ³	1.616	15,9	2.147	12,5	2487	13,7	2.748	13,1
- egy tantárgyból bukottak	913	56,5	1.170	54,5	1.458	58,6	2.184	79,5
- két tantárgyból bukottak	413	25,6	501	23,3	577	23,2		
- kettőnél több tantárgyból b.	290	17,9	476	22,2	452	18,2	564	20,5
Bukások ³ - magyarból	207	2,0	465	2,7	407	2,2	491	2,3
- matematikából	558	5,5	842	4,9	1.007	5,6	1.081	5,2
- történelemből	325	3,2	560	3,3	600	3,3	680	3,2
- idegen nyelvből	135	1,3	308	1,8	391	2,2	469	2,2
- szakmai jellegű elmélet	464	4,6	560	3,3	558	3,1	708	3,4

Redukált létszám = tanév végi létszám - nem osztályozhatók száma

¹ % érték a tanév elejei létszámhoz viszonyítva

² % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva (2000/2001 és 2001/2002-ben a *redukált létszámhoz* viszonyítva)

⁴ nincs adat

Lemorzsolódás és bukás a szakközépiskolákban

Szakközépiskola 9. osztály (azon iskolák, ahol szakiskolai osztályok is vannak)	1998/1999 év vége		1999/2000 év vége		2000/2001 év vége		2001/2002 év vége	
		%		%		%		%
Osztályok száma	4		577		518		570	
Létszám (tanév eleje)	11.510		18.352		17.058		18.596	
Ebből osztályismétlő ¹	4		4		850	5,0	1.179	6,3
Jött ¹	102	0,9	223	1,2	501	2,9	633	3,4
Lemorzsolódott ¹	714	6,2	1.153	6,3	1.147	6,7	1.322	7,1
Tanév végi létszám	10.898		17.422		16.412		17.907	
Nem osztályozható ²	4		4		335	2,0	298	1,7
<i>Redukált létszám</i>	4		4		16077		17.609	
Bukottak összesen ³	2.519	23,1	4.095	23,5	4.043	25,1	4.674	26,5
- egy tantárgyból bukottak	1.048	41,6	1.735	42,4	1.657	41,0	3.213	68,7
- két tantárgyból bukottak	641	25,5	966	23,6	1.050	26,0		
- kettőnél több tantárgyból b.	830	32,9	1.394	34,0	1.336	33,0	1.461	31,3
Bukások ² - magyarból	804	7,4	1.503	8,6	1.432	8,9	1.828	10,4
- matematikából	1.278	11,7	2.110	12,1	2.029	12,6	2.428	13,8
- történelemből	705	6,5	1.063	6,1	1.065	6,6	1.472	8,4
- idegen nyelvből	588	5,4	1.035	5,9	1.003	6,2	1.346	7,6
- szakmai jellegű elmélet	230	2,1	690	4,0	658	4,1	539	3,1

Redukált létszám = tanév végi létszám - nem osztályozhatók száma

¹ % érték a tanév elejei létszámhoz viszonyítva

² % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva (2000/2001 és 2001/2002-ben a *redukált létszámhoz* viszonyítva)

⁴ % érték az összes bukott számához viszonyítva

⁵ nincs adat

Szakközépiskola 10. osztály (azon iskolák, ahol szakiskolai osztályok is vannak)	1998/1999 év vége		1999/2000 év vége		2000/2001 év vége		2001/2002 év vége	
		%		%		%		%
Osztályok száma	4		547		521		577	
Létszám (tanév eleje)	7.940		15.515		15.309		17.236	
Ebből osztályismétlő ¹	4		4		640	4,2	771	4,5
Jött ¹	48	0,6	124	0,8	275	1,8	339	2,0
Lemorzsolódott ¹	272	3,4	598	3,9	679	4,4	790	4,6
Tanév végi létszám	7.716		15.041		14.905		16.785	
Nem osztályozható ²	4		4		174	1,2	138	0,8
<i>Redukált létszám</i>	4		4		<i>14.731</i>		<i>16.647</i>	
Bukottak összesen ³	1.552	20,1	3.076	20,5	3.111	22,3	3.679	22,1
- egy tantárgyból bukottak	812	52,3	1.519	49,4	1.605	51,6	2.941	79,9
- két tantárgyból bukottak	408	26,3	818	26,6	813	26,1		
- kettőnél több tantárgyból b.	336	21,6	739	24,0	693	22,2	738	20,1
Bukások ³ - magyarból	402	5,2	917	6,1	947	6,4	1.057	6,3
- matematikából	801	10,4	1.466	9,7	1.587	10,8	1.865	11,2
- történelemből	388	5,0	705	4,7	730	5,0	840	5,0
- idegen nyelvből	328	4,3	846	5,6	823	5,6	1.044	6,3
- szakmai jellegű elmélet	170	2,2	392	2,6	408	2,8	490	2,9

Redukált létszám = tanév végi létszám - nem osztályozhatók száma

¹ % érték a tanév elejei létszámhoz viszonyítva

² % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a tanév végi létszámhoz viszonyítva (2000/2001 és 2001/2002-ben a *redukált létszámhoz* viszonyítva)

⁴ nincs adat

Javító- és osztályozóvizsga a szakiskolákban

Szakiskola 9. osztály	1999/2000 év vége*		2000/2001 év vége**		2001/2002 év vége***	
		%		%		
Tanév végi létszám			21.392		22.077	
Bukottak év végén ¹			5.566	26,0	6.071	27,2
Javító, osztályozóvizsgán – részt vett ²	3.840		3.126	56,1	3.581	59,0
Javító, osztályozóvizsgán – megfelelt ³	2.864	74,6	2.333	74,6	2.782	77,7
A vizsgán – megbukott ³	976	25,4	793	25,4	799	22,3
A vizsgán megbukottak közül tanulmányait az iskolában folytatja ⁴	783	80,2	602	75,9	598	74,8

Szakiskola 10. osztály	1999/2000 év vége		2000/2001 év vége**		2001/2002 év vége***	
		%		%		
Tanév végi létszám			16.874		17.732	
Bukottak év végén ¹			2.234	13,2	2.282	12,9
Javító, osztályozóvizsgán – részt vett ²	1.903		1.813	81,2	1.810	79,3
Javító, osztályozóvizsgán – megfelelt ³	1.558	81,9	1.491	82,2	1.483	81,9
A vizsgán – megbukott ³	345	18,1	322	17,8	327	18,1
A vizsgán megbukottak közül tanulmányait az iskolában folytatja ⁴	260	75,4	211	65,5	224	68,0

* Az 1998/1999. tanévről nincs adat

** 241 iskola adatai alapján

*** 268 iskola adatai alapján

¹ a tanév végi létszámhoz viszonyítva

² az év végén bukottakhoz viszonyítva

³ a javító és osztályozóvizsgán részt vettekhez viszonyítva

⁴ a javító és osztályozóvizsgán bukottakhoz viszonyítva

Javító- és osztályozóvizsga a szakközépiskolákban

Szakközépiskola 9. osztály (ahol szakiskolai osztályok is vannak)	1999/2000 év vége*		2000/2001 év vége**		2001/2002 év vége***	
		%		%		
Tanév végi létszám			15.029		15.004	
Bukottak év végén ¹			3.731	24,8	3.927	26,2
Javító, osztályozóvizsgán – részt vett ²	2.824		2.734	73,3	2.709	68,9
Javító, osztályozóvizsgán – megfelelt ³	2.265	80,2	2.098	76,7	2.072	76,5
A vizsgán – megbukott ³	559	19,8	636	23,8	637	23,5
A vizsgán megbukottak közül tanulmányait az iskolában folytatja ⁴	457	81,8	508	79,9	507	79,6

Szakközépiskola 10. osztály (ahol szakiskolai osztályok is vannak)	1999/2000 év vége		2000/2001 év vége**		2001/2002 év vége***	
		%		%		
Tanév végi létszám			13.650		14.112	
Bukottak év végén ¹			2.887	21,2	3.149	22,3
Javító, osztályozóvizsgán – részt vett ²	2.421		2.310	80,0	2.506	79,5
Javító, osztályozóvizsgán – megfelelt ³	1.875	77,4	1.829	79,2	1.950	77,8
A vizsgán – megbukott ³	546	22,6	481	20,8	556	28,5
A vizsgán megbukottak közül tanulmányait az iskolában folytatja ⁴	430	78,8	380	79,0	444	79,8

* Az 1998/1999. tanévről nincs adat

** 241 iskola adatai alapján

*** 268 iskola adatai alapján

¹ a tanév végi létszámhoz viszonyítva

² az év végén bukottakhoz viszonyítva

³ a javító, osztályozóvizsgán részt vettekhez viszonyítva

⁴ a javító, osztályozóvizsgán bukottakhoz viszonyítva

Az iskolák önkéntes adatszolgáltatásának összegezéséből levonható következtetések:

Az *osztálylétszámok* statisztikai átlagai a 9. évfolyamon 31-33 fő/osztály, a 10. évfolyamon 27-29 fő/osztály, de a jelentős szórás miatt sokkal kisebb és nagyobb osztálylétszámok is előfordulnak. Például 1999-ben több olyan iskola volt, amelynek a szakiskolai osztályaiban ténylegesen 41-45 fős létszámú osztályokkal indultak, sőt 51 fős osztályról is beszámoltak. Jelenleg is számos iskolában 38-40 fővel kezdenek a szakiskolák 9. osztályaiban. A 10. évfolyamon, amennyiben az iskola nem vont össze tanulócsoporthoz, 12-15 fős osztályok is működtek és működnek ma is.

Az *osztályismétlőkről* és a júniusban *nem osztályozható* tanulókról két tanévből vannak adataink, a *lemorzsolódók* számát mind a négy tanévből ismerjük. Annak ellenére, hogy a vizsgálatba bevont iskolák száma egyre nőtt, az osztályismétlők, lemorzsolódók, bukottak *arányai* nagy hasonlóságot mutatnak egy-egy iskolatípus azonos évfolyamain.

A fenti mutatók a legrosszabbak a szakiskola 9. évfolyamán, továbbá mindkét iskolatípusban rosszabbak a 9., mint a 10. évfolyamon.

A szakiskola 9. évfolyamán az *osztályismétlők* magas aránya is valószínűsíti, hogy a szakképző iskolák 9. évfolyamán tanuló túlkoros (a 16. évet betöltött) tanulók többsége az ismételt kudarc után anélkül lép ki az iskolarendszerű képzésből, hogy az alapképzési képzése befejeződött volna.

A *nem osztályozható* tanulók aránya jelentősen nagyobb a szakiskolákban, mint a szakközépiskolákban. Oka a csavargás, igazolatlan hiányzás, amelynek hátterében nemcsak a kortársak egymásra hatása, hanem a tanulási képesség hiánya és a tanulási kudarcok is jelentős szerepet játszanak. E tanulók többsége a későbbiekben ugyancsak a lemorzsolódók körét gyarapítja.

A *lemorzsolódók* (tanulmányaikat befejezett végzettség nélkül megszakítók) számáról és arányáról általában elmondható, hogy:

- a 9. évfolyamon jelentősen magasabb, mint a 10. osztályban,
- a szakiskolában több mint másfélszerese a szakközépiskoláénak.

A vizsgált években sem a *bukott tanulók* arányában, sem annak az évfolyamok közti megoszlásában nincs jelentős változás.

A szakiskolák 9. évfolyamán a bukottak mintegy 60%-a tehet javítóvizsgát, ami a redukált év végi létszámhoz viszonyítva azt jelenti, hogy a 9. évfolyamos szakiskolások kb. hatoda csak akkor léphet magasabb évfolyamba, ha javítóvizsgát tesz egy vagy két (újabbán a tantestület határozata alapján akár

három) tantárgyból. A 10. évfolyamon a bukottaknak kb. 80%-a javítóvizsgát tehet, ez a redukált létszámnak kb. tizede, ami azt jelenti, hogy két év alatt a lemorzsolódás és az évisméltés eredményeként kimarad a rendszerből a már általános iskolában is kudarcos tanulók nagy része, a megmaradók viszont hiányaikat pótolva a tanulási technikákat is nagyobb részt elsajátítják.

Ugyanezt támasztja alá, ha az *évisméltésre bukott* tanulók arányát hasonlítjuk össze évfolyamonként. A 9. évfolyamon bukottak arányához képest a szakiskola 10. évfolyamán ennek egy negyede bukik évisméltésre. Az év közben lemorzsolódók és az évisméltésre buktatott tanulók száma és aránya a szakiskola 9. évfolyamán a legtöbb, együttesen a létszámnak mintegy a 21-23%-át teszi ki. A szakiskolai és szakközépiskolai osztályokat is indító iskolákban ebben a tekintetben a szakközépiskolásoknál is hasonló jellemzőket állapíthatunk meg.

A bukások megoszlását a vizsgált tantárgyak (magyar, matematika, történelem, idegen nyelv és szakmai jellegű elmélet) körében iskolatípusonként és azon belül évfolyamonként hasonlítottuk össze. 4 év adatait összevetve egységesen mindkét iskolatípusban és mindkét évfolyamon a matematika tantárgyból bukott a legtöbb tanuló.

A 4 év „helyezései” tantárgyanként bukások szempontjából (I=legjobb bukás, V=legkevesebb bukás).

	szakiskola		szakközépiskola	
	9. évfolyam helyezés	10. évfolyam helyezés	9. évfolyam helyezés	10. évfolyam helyezés
magyar	III.	IV.	II.	II.
matematika	I.	I.	I.	I.
történelem	II.	II.	IV.	IV.
idegen nyelv	IV.	V.	III.	III.
szakmai jellegű elmélet	V.	III.	V.	V.

Elgondolkodtató a szakmai jellegű tantárgyak III. helyezése a szakiskolák 10. évfolyamán.

A javítóvizsgán részt vevő tanulókról először az 1999/2000 tanév befejezése után, a következő tanév félévi statisztikájával együtt kértünk adatokat. Ekkor csak arról kaptunk képet, hogy a javítóvizsgán megfelelték és megbukottak aránya hogyan alakul. A 2000/2001 tanévtől a javító/osztályozóvizsgára vonatkozó adatlapot szeptemberben, a tanév tényleges lezárása után gyűjtöttük össze.

2001-ben 241, 2002-ben 268 iskola küldte vissza valamennyi adatlapját (júniusban kettőt, szeptemberben egyet). Összesítve ezek adatait megállapítottuk, hogy a bukási mutatók (%) gyakorlatilag megegyeznek a teljes minta mutatóival.

Közelebbről vizsgálva a javítóvizsgák adatait nincs jelentős különbség a szakközépiskolák és a szakiskolák között a javítóvizsgán megjelentek arányában, az ismételten megbukottaknak mindkét iskolatípusban mintegy 80%-a az iskolában marad, évet ismétel.

A félévi eredmények is négy tanév vonatkozásában állnak rendelkezésre:

9. évfolyam	Osztályok száma	Tanév eleji létszám	Tanév közben lemorzsolódók létszáma, százalékos aránya	Félévi létszám	Nem osztályozható	Zárólétszámból bukottak száma, aránya	Ezek közül több tárgyból bukottak száma, aránya
1998/99 I. félév	711	22759	1142 (5%)	21617		9470 (43,8%)	5784 (26,7%)
1999/2000 I. félév	1382	44052	2149 (4,8%)	42990		17967 (41,8%)	11518 (26,8%)
2000/2001 I. félév	1448	47071	2508 (5,3%)	45781		19762 (43,17%)	12916 (28,21%)
2001/2002 I. félév	1578	50342	2574 (5,1%)	49110	1146	22350 (46,5%)*	14820 (30,9%)*

10. évfolyam	Osztályok száma	Tanév eleji létszám	Tanév közben lemorzsolódók létszáma, százalékos aránya	Félévi létszám	Nem osztályozható	Zárólétszámból bukottak száma, aránya	Ezek közül több tárgyból bukottak száma, aránya
1998/99 I. félév	425	15289	540 (3,5%)	14749		5196 (35%)	2604 (17,7%)
1999/2000 I. félév	1305	35960	900 (2,5%)	35178		12515 (35,6%)	7007 (19,9%)
2000/2001 I. félév	1387	38703	1190 (3,1%)	37961		13878 (36,56%)	7801 (20,55%)
2001/2002 I. félév	1521	42833	1316 (3,1%)	42044	292	15746 (37,7%)*	9042 (21,7%)*

Osztályok száma: a vizsgált iskolák adott évfolyamán működő szakiskolai, szakközépiskolai és gimnáziumi osztályok együtt.

Redukált létszám = félévi létszám – nem osztályozható tanulók száma

* % érték a redukált létszámhoz viszonyítva

Az utolsó két tanévben a szakiskolai és a szakközépiskolai tanulók félévi eredményei iskolatípusonkénti összehasonlításban:

Lemorzsolódás és bukás a szakiskolákban:

Szakiskola 9. évfolyam	2000/2001 I. félév		2001/2002 I. félév	
		%		%
Osztályok száma	823		897	
Létszám (tanév eleje)	26641		28425	
- ebből osztályismétlő ¹	2381	8,9	3069	10,8
Jött ¹	875	3,3	988	3,5
Lemorzsolódott ¹	1819	6,8	1914	6,7
Félév végi létszám	25697		27499	
Nem osztályozható ²			978	3,6
Redukált létszám			26521	
Bukottak összesen ³	12224	47,6	13564	51,1
- ebből egy tantárgyból	3999	32,7	4174	30,8
- ebből két tantárgyból	2505	20,5	2876	21,2
- ebből kettőnél több tantárgyból	5720	46,8	6514	48,0
Bukások ³				
- ebből magyarból	3767	14,7	3770	14,2
- ebből matematikából	5051	19,7	6029	22,7
- ebből történelemből	3735	14,5	4659	17,6
- ebből idegen nyelvből			3480	13,1
- ebből szakmai jellegű elmélet	3348	13,0	3688	13,9

Redukált létszám = félév végi létszám – nem osztályozható tanulók száma

¹ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

² % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva (2001/2002-ben a redukált létszámhoz viszonyítva)

Szakiskola 10. évfolyam	2000/2001 I. félév		2001/2002 I. félév	
		%		%
Osztályok száma	770		833	
Létszám (tanév eleje)	20687		22408	
- ebből osztályismétlő	649	3,1	882	3,9
Jött ¹	289	1,4	348	1,6
Lemorzsolódott ¹	778	3,8	875	3,9
Félév végi létszám	20198		21881	
Nem osztályozható ²			214	1,0
Redukált létszám			21667	
Bukottak összesen ³	7468	36,1	8130	37,5
- ebből egy tantárgyból	3289	44,0	3557	43,8
- ebből két tantárgyból	1881	25,2	1934	23,8
- ebből kettőnél több tantárgyból	2298	30,8	2639	32,5
Bukások ³				
- ebből magyarból	1623	8,3	2065	9,5
- ebből matematikából	2803	13,9	3412	15,7
- ebből történelemből	1887	9,3	2588	11,9
- ebből idegen nyelvből			1992	9,2
- ebből szakmai jellegű elmélet	1730	8,6	2099	9,7

Redukált létszám = félév végi létszám – nem osztályozható tanulók száma

¹ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

² % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva (2001/2002-ben a redukált létszámhoz viszonyítva)

Lemorzsolódás a szakközépiskolában:

Szakközépiskola 9. évfolyam	2000/2001 I. félév		2001/2002 I. félév	
		%		%
Osztályok száma	565		617	
Létszám (tanév eleje)	16452		20066	
- ebből osztályismétlő	672	4,1	1350	6,7
Jött ¹	135	0,8	321	1,6
Lemorzsolódott ¹	366	2,2	605	3,0
Félév végi létszám	16221		19776	
Nem osztályozható ²			148	0,7
Redukált létszám			19628	
Bukottak összesen ³	5973	36,8	8237	42,0
- ebből egy tantárgyból	2580	43,2	3136	38,1
- ebből két tantárgyból	1425	23,9	1819	22,1
- ebből kettőnél több tantárgyból	1968	32,9	3282	39,8
Bukások ³				
- ebből magyarból	2636	16,2	3191	16,2
- ebből matematikából	3392	20,9	4394	22,4
- ebből történelemből	1860	11,5	2850	14,5
- ebből idegen nyelvből			1931	9,8
- ebből szakmai jellegű elmélet	1470	9,1	1349	6,9

Redukált létszám = félév végi létszám – nem osztályozható tanulók száma

¹ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

² % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva (2001/2002-ben a redukált létszámhoz viszonyítva)

Szakközépiskola 10. évfolyam	2000/2001 I. félév		2001/2002 I. félév	
		%		%
Osztályok száma	562		613	
Létszám (tanév eleje)	18599		18304	
- ebből osztályismétlő	928	5,0	824	4,5
Jött ¹	302	1,6	157	0,9
Lemorzsolódott ¹	626	3,4	366	2,0
Félév végi létszám	18272		18095	
Nem osztályozható ²			68	0,4
Redukált létszám			18027	
Bukottak összesen ³	7036	38,5	6913	38,3
- ebből egy tantárgyból	2629	37,4	2836	41,0
- ebből két tantárgyból	1605	22,8	1699	24,6
- ebből kettőnél több tantárgyból	2802	39,8	2378	34,4
Bukások ³				
- ebből magyarból	1820	10,0	2278	12,6
- ebből matematikából	2778	15,2	3602	20,0
- ebből történelemből	1356	7,4	1703	9,4
- ebből idegen nyelvből			2085	11,5
- ebből szakmai jellegű elmélet	1067	5,8	1220	6,7

Redukált létszám = félév végi létszám – nem osztályozható tanulók száma

¹ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

² % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva

³ % érték a félév végi létszámhoz viszonyítva (2001/2002-ben a redukált létszámhoz viszonyítva)

A fenti adatok számszerű bizonyítékai annak, hogy a legtöbb és legmélyebb problémát napjainkban a kerettantervek bevezetése után is a szakiskolák 9. évfolyamán tapasztalják az iskolai munka elemzői.

A szakiskolai képzés I. félévében jelentős az eredménytelenség, mind a bukottak, mind a több tárgyból bukottak számarányát illetően.

9. évfolyamon félévkor a szakiskolai és szakközépiskolai osztályokban mindkét vizsgált tanév vonatkozásában a bukottak aránya igen magas és növekvő tendenciájú. Az utolsó tanévben, a szakiskolában 50% fölé nőtt, ugyanakkor a több tantárgyból elégtelen eredményt elérők száma is több lett.

Az utolsó két év félévi és év végi adatai közül kiemelve a lemorzsolódás és a bukottak számának arányszámait a következő összefüggésekhez juthatunk:

Szakiskola 9. évfolyam	2000/2001 félév	2000/2001 év vége	2001/2002 félév	2001/2002 év vége
Lemorzsolódás (%)	6,8	11,8	6,7	12,4
Bukottak száma (%)	47,6	27,7	51,1	29,4

Szakiskola 10. évfolyam	2000/2001 félév	2000/2001 év vége	2001/2002 félév	2001/2002 év vége
Lemorzsolódás (%)	3,8	6,9	3,9	7,3
Bukottak száma (%)	36,1	13,7	36,5	13,1

A szakiskolák 9. és 10. évfolyamán a lemorzsolódás a 2000-2002 között majdnem kétszeresére növekszik. A 9. és 10. évfolyam számarányait egymáshoz hasonlítva mind félévkor, mind év végén a 10. évfolyamon jóval alacsonyabb (58%) a lemorzsolódás, mint a 9. évfolyamon (9. évf./10. évf. lemorzsolódottak 56%-a).

A bukottak számaránya a 9. évfolyamon a félévinek 60%-a, a 10. évfolyamon a félévinek 36%-a.

Szakközépiskola 9. évfolyam	2000/2001 félév	2000/2001 év vége	2001/2002 félév	2001/2002 év vége
Lemorzsolódás (%)	2,2	6,7	3,0	7,1
Bukottak száma (%)	36,8	25,1	42,0	26,5

Szakközépiskola 10. évfolyam	2000/2001 félév	2000/2001 év vége	2001/2002 félév	2001/2002 év vége
Lemorzsolódás (%)	3,4	4,4	2,0	4,6
Bukottak száma (%)	38,5	22,3	38,3	22,1

A szakközépiskolában is a 9. évfolyam végén a legnagyobb a lemorzsolódás, de kisebb a differencia a 9. és 10. évfolyam adatai között. A bukottak számarányának változása kisebb ingadozást mutat, mind a félévi és év végi adatok, mind a 9. és 10. évfolyam adatainak összehasonlítása esetén.

A vizsgálat nem arra irányult, hogy egészen pontos statisztikák készüljenek a létszámok alakulásáról, hiszen ebben az esetben kötelező, teljes körű adatszolgáltatást kellett volna elrendelni, amire a kutatóknak nem volt módjuk, de szükségük sem. A jellemző trendek ugyanis így is egyértelműek: a tanulók fele a nyolcadik osztály utáni iskolaváltáskor nem felelt meg a szakiskolai, szakközépiskolai követelményeknek, és ez a tanulók negyedénél év végén is megismétlődött.

A szakiskolákban eredménytelenül tanuló fiataloknak, több európai ország gyakorlatához hasonlóan, speciális feltételekkel megszervezett felzárkóztató foglalkoztatásra, oktatásra van szükségük ahhoz, hogy a munkaerőpiacon később érvényesülni tudjanak.

AZ ÁLTALÁNOS ISKOLÁT KÖVETŐ FELZÁRKÓZTATÁS HELYE, SZEREPE, FEJLŐDÉSE A '90-ES ÉVEKBEN

Már a '90-es évek elején elkezdődtek olyan fejlesztések, amelyek a munkába álláshoz szükséges ismeretek oktatását tekintették elsődleges célnak. Ez időben ezeket a programokat a speciális szakiskolákban, illetve a szakmunkásképző iskolákban vezették be, és általuk sikerült az egyébként lemorzsolódásra ítélt fiatalok egy részét visszavezetni a normál szakképzésbe. Az 1993-as közoktatási törvény azonban a speciális szakiskolák ezen funkcióját megszüntette, és helyükre nem létesült olyan szervezeti forma, amely országosan kezelni tudta volna a felzárkóztatást. Viszont elkezdődtek olyan kísérletek, amelyek sokszor a törvényes keretek kikapuit is igénybe véve foglalkoztak a leszakadó csoportok képzésével. A Kolping és a Don Bosco iskolák, valamint néhány alapítványi iskola (Roma Esély Alapítványi Iskola Szolnok, Esély Alapítványi Iskola Budapest stb.) befogadó kapacitása azonban messze nem bizonyult elégségesnek a rászorulóknak létszámához viszonyítva. Másrészt, mivel ezek a képzések az átlagosnál költségesebbek, finanszírozásuk se volt és a mai napig se megnyugtatóan megoldott, folyamatosan Damoklesz kardjaként fejük fölött lebeg az ellehetetlenülés veszélye. Ennek bizonyítéka a Magyar-Dán Termelőiskola helyzete is, amely csak nevében iskola, de a valóságban Munkaügyi Központ, az OFA, valamint PHARE programok és egyéb pályázatok útján finanszírozott tanfolyami jellegű felzárkóztatást, szakképzést és foglalkoztatást valósít meg, de tevékenységét emiatt közép távra sem tudja biztonságosan megtervezni.

A közoktatási törvény 1995-ös és 1996-os módosítása biztosította, hogy a szakmunkásképző iskolákban szakképzési évfolyamon speciális felzárkóztató program szerint tanulhassanak a normál képzésben kudarcot vallott tanulók, ez a lehetőség azonban szintén nem párosult megfelelő finanszírozottsággal, valamint a pedagógusok felkészítésével. Az 1999. évi törvénymódosítás szűkítette az iskolai rendszerű szakiskolai felzárkóztatásra jogosultak körét, mert a nyolc osztályt el nem végzettekre korlátozta.

A hátrányos helyzetű fiatalok felzárkóztatása céljából a '90-es évek közepén koncepciót dolgoztak ki azon feltételek megfogalmazásával, amelyek orvosolhatják a leszakadó fiatal csoportok képzési problémáit.

Az oktatáspolitikai által⁽⁴⁾ valamint az érintett iskolák által is támogatott felzárkóztatás-szervezési elvek a következők⁽⁵⁾:

1. *A speciális szakképzés nagyon költséges, ezért törekedni kell a leszakadás megelőzésére (prevenció elve).*
2. *A hagyományos, ismeretátadó iskolában kudarcot vallottakat tevékenységközpontú, az elméleti ismereteket mindig a tapasztalatokkal és a gyakorlattal, munkavégzéssel összekapcsoló pedagógiára épülő programok segítségével kell visszavezetni a normál szakképzés rendszerébe (a második esély megadásának elve).*
3. *A pedagógiai programot úgy kell megszervezni, hogy a hátrányos helyzetű fiatalok a szabadidejük jelentős részét is az iskola által irányított módon töltsék, és ezen keresztül is érvényesülhessen a személyiségfejlesztés, a nevelő hatás (a nevelésközpontúság elve).*
4. *A hátrányos helyzetűek foglalkoztatása kics csoportban folyjék, ahol mód nyílik az egyénre szabott személyiséghez illeszkedő képzésre, a tanulók előismereteit, terhelhetőségét figyelembe vevő tartalmak, módszerek és követelmények meghatározására (személyiségre orientáltság elve).*
5. *Egyes hátrányos csoportok felzárkózását segíti, ha képzésük a család alkalmas tagjainak bevonásával folyik (családközpontúság elve).*
6. *A programban a képzés és foglalkoztatás minél teljesebb körű integrációját meg kell valósítani, illetve a hátrányos helyzetűek részére is igényes képzést kell biztosítani (munkaerőpiacra orientáltság elve).*
7. *A képzések programjának kialakítása során figyelembe kell venni az etnikai kisebbségek sajátos igényeit (etnikai identitás elve).*
8. *A program megvalósításakor meg kell akadályozni a hátrányos csoportok etnikai alapon való elkülönítését, törekedni kell a normál képzési rendszerrel való szoros együttműködésre (az integráció elve).*

A fejlesztő szakértők és a programot megvalósító pedagógusok egyetértettek abban, hogy a rendszerszerű működéshez, az ország minden területét lefedő intézményhálózat működtetéséhez a jelenleginél lényegesen jobb és hosszútávon kiszámítható finanszírozásra van szükség. Ezen túlmenően meg kell oldani a pedagógusok teljes körének módszertani felkészítését az új típusú feladatra, néhány éven belül pedig a jelenleginél lényegesen több szakiskolát kell alkalmassá tenni a felzárkóztató programok lebonyolítására.

A Nemzeti Szakképzési Intézetben 1997-99 között speciális programmodulok készültek a koncepcióhoz illeszkedően, illetve megkezdődött a programmodulokhoz a tankönyvek, tanári segédkönyvek megírása.

A Köznevelési Törvény 1999. évi módosítása a Nemzeti Alaptanterv és helyi tanterv közé szabályozóként beiktatta a kerettanterveket. A 28/2000. miniszteri rendelet részletesen tartalmazza a kerettantervi előírásokat. Ezek közül a felzárkóztatás szempontjából legfontosabb, hogy „a tanulók aktivizálása és motiválása érdekében a tanórai foglalkozások megszervezhetőek a hagyományos tervezési formáktól eltérő módon is, amennyiben ez biztosítja az előírt tananyag átadását és a követelmények teljesítését. Ilyen megoldásnak tekinthető különösképpen a projekt módszer, az erdei iskola, a múzeumi foglalkozás, a könyvtári foglalkozás, a művészeti előadáshoz vagy kiállításhoz kapcsolódó foglalkozás.”

A Nemzeti Szakképzési Intézet elkészítette a szakiskolai felzárkóztató oktatás kerettantervét⁽⁶⁾, melyben a célok és feladatok meghatározásakor az alábbi szempontok fogalmazódtak meg: *Ha a tanuló annak a tanévnek a végéig, amelyben a tizenhatodik életévét betölti, nem fejezte be az általános iskola nyolcadik évfolyamát, a szakiskolában egy-két éves időtartamú felzárkóztató oktatásban vehet részt. A kerettanterv felépítése olyan, hogy azok a tanulók, akik az általános iskola 6. évfolyamát sikeresen elvégezték, az egyéves felzárkóztató oktatásban, akik ennél kevesebb évfolyamot, a kétéves felzárkóztató oktatásban sajátíthassák el a szakképzés megkezdéséhez szükséges ismereteket. Az iskola a belépő tudásszint alapján azonban ezt a határt ettől eltérően is megállapíthatja. A felzárkóztató évfolyamok sikeres elvégzését követően a tanulók az Országos Képzési Jegyzékben meghatározott szakképesítések megszerzésére a szakiskola szakképző évfolyamán folytathatják tanulmányaikat, jelentkezhetnek általános iskolai osztályozóvizsga letételére, illetve a szakképző évfolyamokon a szakképzéssel párhuzamosan felkészülhetnek az általános iskolai osztályozóvizsgára, illetve az alapképzési vizsgára is.*

A felzárkóztató oktatás célja a munkavégzésre való szocializálás, a pályaválasztási döntés megalapozása, a tanuláshoz szükséges motiváció megteremtése, szakképzési évfolyamokon szakmai vizsgára történő felkészülés előkészítése, a szakmatanuláshoz szükséges általános ismeretek elsajátítása, az általános iskolai végzettség megszerzéséhez nélkülözhetetlen alapkészségek és képességek fejlesztése, a tanulók élettervezésének elősegítése, sikerélmény biztosítása a munkában és a tanulásban. A felzárkóztató oktatás során a szakképzés előkészítése, a nevelés, a képességek fejlesztése és az alapképzési ismeretanyagának elsajátítása egymással összehangoltan folyik.

A célok elérése érdekében különösen fontos a következő feladatok megoldása:

A felzárkóztatást gyakorlati és elméleti foglalkozások keretében kell biztosítani. Valamilyen konkrét tevékenység elvégzéséhez kapcsolódik az alapműveltségi elemek elsajátítása.

A tanulók száma csoportonként a gyakorlati foglalkozásokon max. 8, elméleti foglalkozásokon max. 16 fő. A pedagógiai munkát a pedagógusok olyan munkaközösségekben végzik, melyeknek szakoktatók, tanárok és szociális segítő (pszichológus, pszichopedagógus, gyógypedagógus, szociálpedagógus, szociális munkás) a tagjai.

A tanulók felkészítése egyéni fejlesztési terv alapján történik, a tanulókat valamint családjuk arra alkalmas tagjait bevonják a saját fejlesztésükkel kapcsolatos döntések előkészítésébe. A fejlődés értékelése folyamatos, félévente részletes szöveges értékelés készül.

Az Oktatási Minisztérium kísérletet tett a finanszírozási feltételek megteremtésére. Ennek egyik iránya a fejkvóta emelése 2-szeresére (szakértők szerint a normál fejkvóta minimum 3-3,5-szeresére lenne szükség⁽⁷⁾, ebbe beleértendő az oktatás mellett a szocializációs program költsége is), másik iránya pedig a programfinanszírozás. Erre a hazai forrásokon kívül az Európai Unió programjai keretében újabb források nyíltak meg, amelyet az iskolák pályázat útját nyerhetnek el.

A felzárkóztató oktatás perspektíváját jelentősen javítja, hogy az Országos Képzési Jegyzék 2002. évi módosításával lehetővé vált az eredményesen végzők számára a korábbinál lényegesen szélesebb kínálatból a tanulandó szakma kiválasztása.

Korábban felmerült az aggály, hogy a többletforrások reményében a szükségesnél több iskola fog felzárkóztatásra specializálódni. Ezt azonban el lehet kerülni, ha a hátrányos helyzetűség definiálását nem a képzendő személy oldaláról, hanem az elvégzendő munka oldaláról közelítjük meg. Ekkor ugyanis nyilvánvalóvá válik, hogy a felzárkóztatás lényegesen több és magasabb színvonalú munkát kíván meg, mint a hagyományos oktatás, ebből következően a finanszírozási többlet csak azokat illeti meg, akik ténylegesen, ellenőrizhetően elvégzik az előírt feladatokat. Az ilyen programokat már sikeresen megvalósító iskolák példája bizonyítja, hogy nagy elhivatottságot igényel a peremcsoportokhoz tartozó, rossz családi és anyagi háttérrel rendelkező, sokszor deviáns fiatalok szocializálása, egész napos foglalkoztatása, oktatása, a magánéletükre és családi hátterükre is kiterjedő gondoskodás.

Ma az oktatásügy egyik nagy problémája az, hogy az iskolai rendszerű szakiskolai felzárkóztató oktatás a felzárkóztatásra rászoruló fiataloknak még 10%-át sem képes kanalizálni (jelenleg is mindössze 300-500 fiatal vesz részt felzárkóztatásban), és új iskolák bevonásával se várható ennek a hányadnak jelentős növekedése, mert az iskolai rendszerű oktatás rugalmatlansága a legtöbb hátrányos helyzetű fiatal számára nem teszi lehetővé a programba való bekapcsolódást. Szükséges ezért a szakiskolai felzárkóztató program továbbfejlesztése, valamint egy újabb lehetőség nagyobb tömegek számára való megnyitása a sokkal rugalmasabb iskolarendszeren kívüli oktatás keretében. Csak egy jól összehangolt program jelenthet alternatívát arra, hogy a normál képzésből leszakadó fiatalok nagyobb számban visszakerüljenek a munkaerőpiacra.

**A SZAKISKOLAI FELZÁRKÓZTATÁS FELTÉTELEI A
KÖZOKTATÁSI TÖRVÉNY 1999. ÉVI MÓDOSÍTÁSÁT ÉS A
SZAKISKOLAI FELZÁRKÓZTATÁS KERETTANTERVÉNEK 2001.
ÉVI KIADÁSÁT KÖVETŐEN**

A közoktatásról szóló – többször módosított – 1993. évi LXXIX. törvény

27. §

(8) Az, aki nem fejezte be az általános iskola nyolcadik évfolyamát és elmúlt tizenhat éves, nappali rendszerű iskolai oktatás keretében egy-két éves felzárkóztató oktatásban vehet részt, a szakiskola kilencedik-tizedik évfolyamán. A felzárkóztató oktatás eredményes befejezése után a tanuló a szakiskola első szakképzési évfolyamába léphet. A felzárkóztató oktatást jogszabályban meghatározottak szerint kell szervezni.

/Megjegyzés: Az itt hivatkozott legfontosabb két jogszabály az oktatási miniszter rendeletei: „A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról” (Magyar Közlöny 2000. szeptember 21. 95. szám II. kötet), valamint „A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet módosításáról (Magyar Közlöny 2001. július 20. 82. II. kötet)./

3. sz. melléklet 4. pontja: Összevont osztályokat szervezni az általános iskolában, továbbá a felzárkóztató oktatásban lehet. Tanév közben osztályt összevonni nem lehet. Összevont osztályt szervezni – a felzárkóztató oktatás kivételével – legfeljebb három iskolai évfolyam tanulójából lehet.

52. §

(1) Az iskolában a szorgalmi idő, tanítási év - az alpműveltségi vizsga, az érettségi vizsga s a szakmai vizsga évét kivéve - minden évfolyamon százyolcvanöt tanítási nappól áll. Az iskolában a tanítást - ha e törvény másképp nem rendelkezik - a nappali oktatás munkarendje [121. § (1) bekezdésének 23. alpontja] szerint, a nem kötelező tanórai foglalkozások, a tanórán kívüli foglalkozások, az osztálybontások, egyéni foglalkozások és az iskolai alapszolgáltatások biztosításával [121. § (1) bekezdésének 1. alpontja] kell megszervezni (a továbbiakban: nappali rendszerű iskolai oktatás). Nappali rendszerű iskolai oktatásban a tanuló abban az évben kezdhet utoljára tanévet, amelyben betölti

c) középiskola és szakiskola esetén a huszonkettedik életévét.

A c) pontban meghatározott határidő egy évvel meghosszabbítható abban az esetben, ha a tanuló az általános iskola első évfolyamán a tanulmányait a hetedik életévében kezdte meg, továbbá, ha olyan szakképzésben vesz részt, amelyben a szakképzési évfolyamok száma meghaladja a kettőt. Testi, érzékszervi, értelmi, beszéd és más fogyatékos tanuló esetén, valamint a súlyos beilleszkedési zavarral, tanulási nehézséggel, magatartási rendellenességgel küzdő tanuló

esetén, továbbá, ha a tanulmányi követelményeket azért nem tudták teljesíteni, mert a tanuló tartós gyógykezelés alatt állt, az a)-c) pontban meghatározott életkorhoz három évet hozzá kell számítani.

/Megjegyzés: Értelemszerűen e paragrafus határozza meg a felzárkóztatásra beiskoláztathatóság felső életkori határát is. A három év hozzáadása csak abban az esetben lehetséges, ha a súlyos beilleszkedési zavart, tanulási nehézséget, magatartási rendellenességet az illetékes bizottság megállapította./

(3) A tanuló kötelező tanórai foglalkozása - a (4) bekezdés kivételével - nem lehet több

e) a kilencedik-tizenharmadik évfolyamon napi hat tanítási óránál;

(5) A tanuló kötelező tanórai foglalkozása az e törvény 27. §-ának (8) bekezdése szerinti felzárkóztató oktatás esetén napi hét tanítási óránál, az e törvény 27. §-ának (10) bekezdése szerinti munkába álláshoz, életkezdéshez szükséges ismeretek átadásakor napi öt vagy hat (heti átlagban öt és fél) tanítási óránál nem lehet több.

/Megjegyzés: A kerettanterv szerinti felzárkóztató oktatásra tehát nem az e) pontban rögzített 6, hanem az (5) bekezdésben rögzített 7 óra vonatkozik./

114. §

(1) A helyi önkormányzatok és az állami szervek által fenntartott nevelési-oktatási intézményekben, továbbá a helyi önkormányzati feladatellátás keretében ingyenesen igénybe vehető szolgáltatások:

b) az általános iskolában, illetve az általános műveltséget megalapozó évfolyamokon minden esetben, továbbá - a 115-116. §-ban meghatározott kivétellel - a szakiskolában és a középiskolában

- a tanórai foglalkozások [52. § (3)-(6) bekezdés];
- a nappali oktatás munkarendje szerinti oktatásban az első és a második szakképesítésre való felkészülés, valamint ennek keretében és - a 27. § (8) és (10) bekezdésében meghatározott esetben - a felzárkóztató oktatásban, illetve a munkába álláshoz, életkezdéshez szükséges ismeretek átadásakor a gyakorlati képzéshez biztosított munkaruha, egyéni védőfelszerelés (védőruha) és tisztálkodási eszköz.

1. számú melléklet

A nevelési-oktatási intézményekben foglalkoztatott vezetők és alkalmazottak létszáma: igazgató 1, igazgatóhelyettes (ha a tanulók létszáma a 80-at eléri) 1, gyakorlati oktatásvezető 1, az iskolában a pedagógus munkakörben foglalkoztatottak létszámát az iskolai osztálylétszám, az osztálybontásra, egyéni foglalkozásra meghatározott időkeret, a kötelező és nem kötelező tanórai foglalkozások megszervezésére megállapított órakeret, a napközis és tanulószobai foglalkozásokra megállapított órakeret, a pedagógusok kötelező óraszám alapján kell megállapítani. A nevelő és oktató munkát közvetlenül segítő alkalmazottak: gyermek- és ifjúságvédelmi felelős szakiskolában 0,5.

8/2000. (V. 24.) OM rendelettel módosított 11/1994. (VI. 8.) MKM rendelet

39/A. §

(1) A közoktatási törvény 27. §-ának (8) bekezdésében meghatározott felzárkóztató oktatás felkészíthet

- a) iskolai előképzettséghez nem,
- b) alapfokú iskolai végzettséghez - a nyolcadik évfolyam elvégzéséhez -,
- c) a tizedik évfolyam elvégzéséhez,
- d) alpműveltségi vizsgához

kötött szakképesítés megszerzésére felkészítő szakképzésbe való bekapcsolódásra.

(2) Az egyéves időtartamú felzárkóztató oktatást a szakiskola tizedik, a kétéves időtartamú felzárkóztató oktatást a kilencedik-tizedik évfolyamán kell megszervezni.

(3) A felzárkóztató oktatás befejezéséről kiállított iskolai bizonyítvány szakképzési évfolyamba lépésre, továbbá az általános iskolában a nyolcadik évfolyamig, illetve a szakiskolában kilencedik-tizedik évfolyamon osztályozóvizsga letételére jogosít. Az osztályozóvizsga bármelyik általános iskolában, - vendégtanulói jogviszony keretében - lehetőséges. A felzárkóztató oktatást szervező szakiskola - ha nem olyan többcélú közoktatási intézményben működik, amely ellátja az általános iskola feladatait is - megállapodást köt valamelyik általános iskolával a felzárkóztató oktatásban résztvevők levizsgáztatására.

/Megjegyzés: Eszerint az előírás szerint tehát az OKJ által meghatározott szakképesítésekre (a, a*) való felkészülés (szakképzési évfolyamra való belépés) feltétele a felzárkóztató oktatás sikeres befejezésén túlmenően az általános iskola korábban el nem végzett évfolyamainak tananyagából osztályozóvizsga letétele./

(4) A felzárkóztató oktatás keretében általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás, pályaorientáció, szakmai előkészítő ismeretek oktatása és szakmai alapozó oktatás folyik, elméleti és gyakorlati tanórai foglalkozások keretében.

(5) A felzárkóztató oktatásban a pedagógus-munkakör betölthető

- a) az általános műveltséget megalapozó nevelésben-oktatásban a közoktatási törvény 17. §-a (1) bekezdésének d) pontjában,
- b) pályaorientáció, szakmai előkészítő ismeretek oktatása és szakmai alapozó oktatás esetén a közoktatásról szóló törvény 17. §-a (1) bekezdésének g) pontjában és a 127. § (1) bekezdésének c)-e) pontjában és (2)-(4) bekezdésében

meghatározott felsőfokú iskolai végzettséggel és szakképzettséggel, illetve szakképesítéssel.

/Megjegyzés: a Kt. 17. § (1) d) pontja szerint az iskolai oktatás 7-8., továbbá a középiskola kivételével a 9-10. évfolyamán a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettség, a 17. § (1) g) pontja szerint szakközépiskolában és szakiskolában a szakmai elméleti tantárgyat vagy szakmai előkészítő ismeretet, valamint a szakmai alapozó és pályorientáció ismeretet oktató pedagógusnak a képzés szakirányának megfelelő tanári vagy a képzés szakirányának megfelelő felsőfokú, a pályorientáció és a szakmai alapozó oktatásban, továbbá a d) pontban meghatározott képesítés az előírás./

(6) Ha a tanuló a felzárkóztató oktatást követően alapműveltségi vizsgához kötött szakképesítés megszerzésére készül fel, a szakképzési évfolyamon a szakiskola felkészíti az alapműveltségi vizsgára is.

51 §

(5) Felzárkóztató oktatást első alkalommal e rendelet 39/A. §-ában foglaltak szerint a 2001/2002. tanévben lehet megszervezni. Addig az időpontig az iskola felzárkóztató oktatást a fenntartó által jóváhagyott pedagógiai programja alapján szervezhet.

52. § (1) Az Országos Képzési Jegyzékről szóló - többször módosított - 7/1993. (XII. 30.) MüM rendeletben az "a"-val jelölt szakképesítések a nyolcadik évfolyam elvégzésével tanúsított alapfokú iskolai végzettségre, az "a*" -gal jelölt szakképesítések pedig a tizedik évfolyamra épülő szakképesítések.

Az oktatási miniszter 41/2001. (XI. 19.) OM rendelete az Országos Képzési Jegyzékről szóló 7/1993. (XII. 30.) MüM rendelet módosításáról

2. §

(2) A tizennyolcadik életévét betöltött képzésre jelentkezőtől az a*-gal jelölt szakképesítések esetében a tizedik évfolyam elvégzését 2006. január 1-jét követően kell megkövetelni. A felzárkóztató oktatás felkészíthet iskolai előképzettséghez nem kötött, alapfokú iskolai végzettséghez kötött, illetve a tizedik évfolyam elvégzéséhez kötött szakképesítés megszerzésére felkészítő szakképzésbe való bekapcsolódásra és alapműveltségi vizsgára is.

A szakképzési évfolyamokon a szakiskola a tanulók számára szakmai elméleti oktatás mellett továbbra is biztosít 222 órás időkeretet a készségfejlesztő, általánosan művelő, illetve a szakmai elméleti képzést kiegészítő közismereti képzésre. Ez magában foglalhatja a kerettantervi rendeletben meghatározottakon kívül a testnevelést, az anyanyelvi képzést, a szakmai számításokat, az informatikát, a tanult szakmához illeszkedő természet-tudományokat, az idegen nyelveket is. A szakképzési évfolyamokon folytatott közismereti oktatáshoz nem készül kerettanterv.

Az egyes tantárgyak oktatására fordított időkeretet, a tantárgyak tartalmát és követelményeit a tanulók aktuális igényeinek és az adott szakképesítések sajátosságainak megfelelően az iskola pedagógiai programjában kell szabályozni.

Az oktatási miniszter 32/2002. (V. 18.) OM rendelete az Országos Képzési Jegyzékről szóló 7/1993. (XII. 30.) MüM rendelet módosításáról

2.§

(1) A Rendelet mellékletének jelmagyarázatában a „31” és annak magyarázata helyébe a következő rendelkezés lép: „31 alapfokú iskolai végzettségre vagy a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 27.§ (8) bekezdésében szabályozott felzárkóztató oktatás eredményes elvégzésére épülő szakképesítések”

(4) A Rendelet mellékletének jelmagyarázatában az „a” és annak magyarázata helyébe a következő rendelkezés lép: „a= alapfokú iskolai végzettségre vagy a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 27.§ (8) bekezdésében szabályozott felzárkóztató oktatás eredményes elvégzésére épülő szakképesítések”

28/2000. (IX. 21.) OM rendelet a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről, alkalmazásáról

„A felzárkóztató oktatásban a tanulók a szakképzés megkezdéséhez, valamint szocializációjukhoz szükséges általános műveltségi ismeretekre, készségekre, képességekre tehetnek szert.”

„Az előírt számú felzárkóztató évfolyam sikeres elvégzése után a tanuló bekapcsolódhat a szakképzésbe (első szakképzési évfolyamba léphet), általános iskolai záróvizsgára jelentkezhet, illetve a szakképzési évfolyamokon folytathatja felkészülését az általános iskolai záróvizsgára és az alpműveltségi vizsgára is.”

Szakiskolai kerettantervek szerkezete

3. §

(1) Az iskola oktatás-szervezési feladatai szempontjából a tanórai foglalkozás lehet

a) a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (3) bekezdésében meghatározott időkeretben szervezett

aa) a kerettantervben meghatározott tantárgyak és tantervi modulok tananyagának tanítására szolgáló tanórai foglalkozás,

- ab) az iskola helyi tantervében - kerettantervi kötöttségektől mentesen - előírt tananyag tanítására szolgáló tanórai foglalkozás (a továbbiakban: szabadon tervezhető tanórai foglalkozás; az a) pont alattiak együtt: kötelező tanórai foglalkozás);
- b) a közoktatásról szóló törvény 52. §-ának (7) bekezdésében meghatározott időkeret terhére szervezett nem kötelező tanórai foglalkozás.
- (2) A tanulók aktivizálása és motiválása érdekében a tanórai foglalkozások megszervezhetők a hagyományos szervezési formáktól eltérő módon is, amennyiben ez biztosítja az előírt tananyag átadását és a követelmények teljesítését. Ilyen megoldásnak tekinthető különösképpen a projektmódszer, az erdei iskola, a múzeumi foglalkozás, a könyvtári foglalkozás, a művészeti előadáshoz vagy kiállításhoz kapcsolódó foglalkozás.
- /Megjegyzés: Ez a bekezdés teszi lehetővé, hogy a felzárkóztató oktatás speciális feltételek biztosításával folyjék: például projektszerűen vagy közismereti és szakmai alapozó elméleti tárgyak gyakorlati (pl. műhelyszerű) körülmények között, tevékenységorientáltan megszervezve, ahol lehetőség nyílik a tanulókkal való egyéni differenciált foglalkozásra is (pl. az olvasási nehézségekkel küszködő tanulókat kiemelve a gyakorlati tevékenységből egyénenként olvastatva)./
- (3) A szabadon tervezhető tanórai foglalkozások a tanult ismeretek alkalmazását, a készségek, képességek fejlesztését, valamint a kerettantervben meghatározott követelményeket kiegészítő ismeretek és készségek, képességek elsajátítását, illetve a kerettantervben nem szereplő, az iskola helyi tantervében meghatározott tantárgy tananyagának tanítását szolgálják.
- (5) Szabadon tervezhető tanórai foglalkozásként építi be
- a) a szakiskola helyi tantervébe a kerettantervben pályaorientációra, szakmai előkészítő ismeretekre, szakmai alapozó oktatásra megjelölt, meghatározott, de e célra fel nem használt időkeretet.
- (6) Ha az iskolai oktatást a közoktatásról szóló törvény 3. számú melléklete II. fejezet 4. pontja szerint összevont osztályban szervezik meg, a tanórai foglalkozásokat az osztatlan tanítás sajátosságainak figyelembevételével a közös és az osztott órák arányát meghatározva kell beépíteni a helyi tantervbe.
- (7) Ha az iskolában az oktatást egész napos (iskolaotthonos) formában szervezik meg, a helyi tantervbe be kell építeni a tanórai foglalkozások és a napközis foglalkozások egymásra épüléséből adódó tanítási feladatokat.

7.§

- (2) Ha az iskola helyi tantervében meghatározott tananyag elsajátítása, követelmények teljesítése csak a nem kötelező tanítási órákon való részvétellel teljesíthető, az iskolába történő beiratkozás – a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel – a nem kötelező tanítási órákon való részvétel vállalását is jelenti, feltéve, ha erre a tanuló és kiskorú tanuló szülőjének figyelmét a felvételi tájékoztatóban, továbbá a beiratkozás előtt írásban felhívták.

(3) A kötelező felvételt biztosító iskolának, valamint a nemzeti, etnikai kisebbségi iskolai nevelést és oktatást nyújtó iskolának lehetőséget kell biztosítania arra, hogy azok is megkezdhessék, illetve folytathassák tanulmányaikat, akik a nem kötelező tanítási órákon nem kívánnak részt venni.

(4) Az iskolának minden év május 20-ig fel kell mérnie, hány tanuló, milyen nem kötelező tanítási órán kíván részt venni. A tanulónak, illetve kiskorú tanuló esetén a szülőnek írásban kell bejelentenie, amennyiben a tanuló a következő tanítási évben nem kíván részt venni a nem kötelező tanítási órán, illetve jelentkezni kíván a nem kötelező tanítási órára.

/Megjegyzés: Ez a szabály lehetővé teszi, hogy a hagyományos szervezési formáktól eltérő módon szervezett tanórai foglalkozások körébe a nem kötelező tanítási órák is beépíthetők legyenek. Erről azonban az érintetteknek az előírás szerű tájékoztatást előzetesen meg kell adni./

8. §

(2) A tanuló heti – kötelező és nem kötelező – tanítási óráinak együttes száma 9-12. évfolyamon legfeljebb 5 órával haladhatja meg a közoktatásról szóló törvényben a kötelező tanórai foglalkozásokra meghatározott időkeretet.

(3) A (2) bekezdésben előírtak alkalmazásakor figyelmen kívül kell hagyni a kerettantervben előírt óraszámot meghaladó testnevelési órákat, egész napos (iskolaotthonos) tanítás esetén a napközis foglalkozásokat.

10. §

(3) Az iskola helyi tanterve előírhatja, hogy a tantervi modul tananyagát a kerettantervben meghatározottól eltérően egy másik tantárggyal összevontan kell oktatni oly módon, hogy a tantervi modulra előírt órásszámmal meg kell növelni a befogadó tantárgy éves órásszámát.

(4) Az iskola helyi tantervében a kerettantervben előírt tantárgyakból, illetve tantárgyakból és tantervi modulokból integrált tantárgy alakítható ki oly módon, hogy a kerettantervben meghatározott tananyagok egy tantárgyba épülnek be (a továbbiakban: integrált tantárgy), melynek órásszáma megegyezik a beépített tantárgyak, tantervi modulok kerettantervben meghatározott órásszámának együttes összegével. Integrált tantárgy a szabadon tervezhető órák felhasználásával is kialakítható.

11. §

(2) Az iskola a helyi tantervében az integrált tantárgy e rendelet 10. §-ának (4) bekezdése alapján egy tanítási évre számított órásszámát a kerettantervben meghatározotthoz képest legfeljebb 10%-kal csökkentheti, ha ez nem zárja ki az előírt tananyag átadását, a követelmények teljesítését. Az integrált tantárgy kialakításával esetleg felszabadult órakeretet egy másik tantárgy oktatására a helyi tanterv szerint fel kell használni.

/Megjegyzés: Az előző 3. §-ban szereplő előírások is tág teret biztosítanak az oktató nevelő munka hagyományostól eltérő módon való megszervezhetőségének./

9. §

A nemzeti, etnikai kisebbségi oktatásban részt vevő iskola helyi tanterve

- a) a készségtárgyakra előírt óraszámából évi 37 órát átcsoportosíthat a kisebbségi nyelv és irodalom, vagy a népismeret oktatására,
- d) a cigány kisebbségi oktatásban – ha a kisebbségi nyelvet nem oktatják – heti 4 óra erejéig bármelyik tantárgy óraszámából, bármelyik tantárgy oktatására heti 1-1 órát átcsoportosíthat felzárkóztatás és tehetség gondozás céljából.

23/2001. (VII.20.) OM rendelet a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet módosításáról

1. §

(2) A kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló – többször módosított – 28/2000. (IX. 21.) OM rendelet 11. §-a a következő bekezdéssel egészül ki:

(12) A szakiskolában szervezett kétéves felzárkóztató oktatás a tanuló továbbhaladása szempontjából nem tagolódik évfolyamokra. A felzárkóztató oktatásban az iskola az előkészítő/alapozó gyakorlat órakeretének legfeljebb ötven százalékát az általános műveltséget megalapozó ismeretek oktatására fordíthatja, amennyiben a tanuló kérésére, egyéni foglalkozás keretében felkészít osztályozóvizsga letételére, legalább - az általános iskola, illetve a szakiskola - két évfolyamának tananyagából.

A szakiskola a kerettantervben meghatározott óraszámokat - a tanulók felkészültségéhez igazodva - egyes tantárgyak között átcsoportosíthatja, azzal a megkötéssel, hogy a tantárgy éves órakerete nem lehet kevesebb 37 óránál.

Melléklet a 23/2001. (VII. 20.) OM rendelethez Kerettanterv a felzárkóztatáshoz szakiskolák számára

Célok és feladatok

A nappali rendszerű szakiskolai oktatás keretében megszervezett felzárkóztató oktatásban azok a tanulók vehetnek részt, akik nem fejezték be az általános iskola nyolcadik évfolyamát és elmúltak tizenhat évesek.

A felzárkóztató oktatás befejezéséről kiállított iskolai bizonyítvány szakképzési évfolyamba lépésre, továbbá az általános iskolában a nyolcadik évfolyamig, illetve a szakiskolában kilencedik-tizedik évfolyamon osztályozóvizsga letételére jogosít. A tanulók a felzárkóztató oktatás eredményes befejezése után

a szakiskola első szakképzési évfolyamába léphetnek, ahol alapfokú iskolai végzettséghez – a nyolcadik osztály elvégzéséhez –, a tizedik osztály elvégzéséhez, alpműveltségi vizsgához kötött és iskolai előképzettséghez nem kötött szakképesítéseket sajátíthatnak el.

A szakképzési évfolyamokon azoknak a tanulóknak, akik nem rendelkeznek alpműveltségi vizsgával – amennyiben a szakmai vizsga letételének feltétele ennek megléte –, alpműveltségi vizsgára történő felkészítés is folyik.

A felzárkóztató oktatás biztosíthatja, hogy a tanulók életpályájuk során ne a társadalom leszakadó, gyakran gondoskodásra is szoruló rétegéhez tartozzanak, hanem további tanulmányokra is képes fiatalokká, a társadalom elfogadott tagjaivá váljanak. Lehetővé teszi a korábban kialakult tudásbeli és szociális hátrányok felszámolását, a munkaerőpiacon piacképes szakképesítés megszerzését.

A felzárkóztatás célja a tanulóknak a társadalmilag hasznos magatartásformák kialakítása, a tanuláshoz szükséges motiváció megteremtése, a munkavégzésre való szocializálás, a pályaválasztási döntés megalapozása, a szakmai vizsgára történő felkészülés előkészítése, a szakmatanuláshoz szükséges általános ismeretek elsajátíttatása, az alapkészségek és -képeségek fejlesztése, a tanulók élettervezésének elősegítése, sikerélményhez juttatása a tanulásban és a munkában.

A célok megvalósítása a nevelés előtérbe helyezését igényli, alapvető fontosságú, hogy a szabálykövető magatartás kialakítása, a képességek fejlesztése, a szakképzés előkészítése és az általános műveltség ismeretanyagának elsajátíttatása egymással összehangoltan folyjék. A kerettantervek alapján meghatározott tananyagok elsősorban a szocializációhoz és a munkatevékenységhez szükséges tudás megszerzését, képességek és készségek fejlesztését szolgálják, ezért a tananyag feldolgozása nem a tananyag „leadását”, hanem a tanulók cselekvő részvételét igényli. Ennek érdekében a kerettanterv lehetőséget ad a differenciált tanulásszervezésre, az általános műveltséget megalapozó és a szakmatanulást előkészítő tartalmak egy részének a gyakorlati oktatással való összekapcsolására, az általános műveltségi elemek elsajátításának valamilyen konkrét gyakorlati tevékenység elvégzéséhez, életpéldához kapcsolására, ami növeli a tanulók szakmatanulás iránti motivációját, lehetővé teszi sikerélményhez jutásukat.

A felzárkóztató oktatás keretében általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás, pályaorientáció, szakmai előkészítő ismeretek oktatása és szakmai alapozó oktatás folyik, elméleti és gyakorlati tanórai foglalkozások keretében.

A jogszabály csak a belépő tanulók életkorát határozza meg – 16 éves életkor betöltése –, illetve az általános iskolai végzettség hiányát rögzíti feltételként. Tekintettel azonban arra, hogy csak nappali rendszerű iskolai oktatásban szervezhető meg, a tanuló csak abban a tanévben kezdhet utoljára tanévet, amelyben a 22. életévét betölti. A tantervben két új eszköz segíti a felzárkózást: a személyiségfejlesztő, szocializáló program, amely – bár a kerettantervben önálló fejezetként szerepel, nem jelenik meg az óratervben, hanem a különböző általánosan művelő, szakmai előkészítő, alapozó, művészeti és szabadidős programokhoz illeszkedik, és a szakmai előkészítés-alapozás, amely a gyakorlati tevékenységek, a műhelyekben folytatott munka során lehetőséget nyújt a fiatalok motiválására, képességeinek feltárására, fejlesztésére, sikerhez juttatására.

A szakiskolai felzárkóztató program szervezése

A felzárkóztató oktatásban részt vevő tanulót az iskolai osztály megszervezésekor két tanulóként kell számításba venni. Finanszírozásáról a mindenkor hatályos költségvetési törvény rendelkezik.

A szakiskolai felzárkóztató oktatásban a tanulók kötelező tanórai foglalkozása napi hét óránál nem lehet több. A szakiskolában szervezett felzárkóztató oktatás helyi tanterve akkor felel meg a nappali munkarend követelményének, ha a heti tanítási órák száma eléri a 31,5 órát. A kerettantervben meghatározott kötelező óraszám a fentiek szerint 32 óra/hét, összesen 1184 óra.

A felzárkóztató oktatás megszervezhető egy- vagy kétéves formában. Az egyéves időtartamú felzárkóztató oktatást a szakiskola tizedik, a kétéves időtartamú felzárkóztató oktatást a kilencedik-tizedik évfolyamán kell megszervezni. Azok a tanulók, akik viszonylag több ismerettel rendelkeznek, az egyéves, akik kevesebbel, a kétéves felzárkóztató oktatás keretében sajátíthatják el a szakmatanulás megkezdéséhez szükséges készségeket, ismereteket, képességeket. Az iskolának a belépő tudásszint felmérése alapján kell megállapítania, hogy a tanuló melyik programba léphet be.

A felzárkóztató oktatásban a tanulói munka egyéni fejlesztési tervek alapján folyik, amelyeket a tanulói tudásszint és igények alapján a nevelőtestület készít el.

A szakiskolai felzárkóztató kerettanterv szerkezete

A felzárkóztató oktatás keretében általános műveltséget megalapozó nevelés-oktatás, pályaorientáció, szakmai előkészítő ismeretek oktatása és szakmai alapozó oktatás folyik.

Közismereti tantárgyak

A közismereti oktatás során azokat a funkcionális készségeket, képességeket és ismereteket kell előtérbe helyezni, amelyek a szakképzésbe való belépéshez feltétlenül szükségesek, emellett biztosítani kell a felkészítést az általános iskolában lehető osztályozóvizsgákra. A program kialakításakor olyan tovább építhető tartalmakat és követelményeket kell meghatározni, amelyek a későbbi alapműveltségi vizsgára való felkészülést is lehetővé teszik.

Pályaorientáció, szakmai előkészítés, szakmai alapozás

A pályaorientáció célja a pályaválasztási döntés megalapozása, a tanuló önállóságának fejlesztése, önbizalmának növelése, érdeklődésének felkeltése a szakmatanulás iránt, a szakképzéssel és a foglalkoztatási rendszerrel kapcsolatos információk, tapasztalatok átadása.

A tanulók vagy tanulócsoportok aktuális problémái, igényei, az osztály, az iskola eseményei jelenthetik a kiindulást a képzési cél eléréséhez, hozzájárulnak a tanulók eredményes iskolai szocializációjához. A pályaorientáció keretében a tanulók megismerik a négy szakterület – a humán, a műszaki, a gazdasági-szolgáltatási és agrár – tevékenységformáit és szakmai lehetőségeit, az érdeklődési körüknek megfelelő szakmacsoportokat, illetve szakképesítéseket.

A megismerést és a szakmatanuláshoz való kedv felébresztését segítik a pályaorientáció keretében megszervezett tanulmányi kirándulások, üzemlátogatások, külső szakértők élménybeszámolói.

A szakmai előkészítés több, általában három-négy szakmacsoport munkaterületének alaposabb megismerését, az e területen végzendő munka néhány egyszerűbb, előképzettséget nem igénylő tevékenységformájának kipróbálását szolgálja, tevékenységorientált. Célja a konkrét tapasztalatszerzés, a pályaorientáció során megalapozott pályaválasztási döntés megerősítése. A program nem korlátozódik a manuális munkára. A gyakorlatban megoldandó feladatokhoz kapcsolódik az elméleti szakmai előkészítő oktatás, melybe az adott foglalkozási területhez illeszkedő általános műveltség-modulok is integrálódhatnak. A szakmai előkészítés gyakorlati része tanműhelyben, tankertben, tanirodában, laboratóriumban, mérőszobában szervezhető meg.

A szakmai alapozó oktatás keretében a tanuló egy szakmacsoport közös szakmai elméleti és gyakorlati ismereteinek, készségeinek, képességeinek fejlesztésére, az ezekhez szükséges általános műveltségi elemekkel való összekapcsolására és a társadalmi beilleszkedéshez szükséges viselkedésformák elsajátítására kap lehetőséget. A szakmai alapozó oktatás során a tanulók az általános szakmai elméleti ismeretek elsajátítása mellett megismerkednek a kiválasztott szakmacsoport jellemző technológiáival, a felhasznált anyagokkal, megismerik a szakmacsoportba tartozó szakképesítéseket, és felkészülnek az Országos Képzési Jegyzékben szereplő konkrét szakképesítés ismereteinek elsajátítására.

A szakmai előkészítés és alapozás funkciója nem korlátozódik a pályaválasztási döntés megalapozására, a szakmatanuláshoz szükséges kitartás, motiváció, képességek fejlesztésére. A szakmai előkészítés és alapozás a szakképzéspedagógia eszközrendszerével, a gyakorlati munka segítségével az ismeretátadó iskolában kudarcot vallott fiatalok felzárkóztatására, sikerhez juttatására nyújt lehetőséget.

A szabadon tervezhető időkeret

A szabadon tervezhető időkeret felhasználható az iskola helyi tanterve keretében a kerettantervben szereplő tantárgyak időkeretének növelésére, egyéni felzárkóztatásra, fejlesztésre, az évfolyamvizsgára való felkészülésre.

Az egyéni felzárkóztatás, fejlesztés, vizsgára történő felkészítés csoportbontásban, kiscsoportban (3-4 fő) is folyhat, indokolt esetben a közismereti program vagy a szakmai előkészítés-alapozás időkeretét is igénybe véve.

Belépő, záró állapotfelmérés

A felzárkóztató oktatásra beiskolázott tanulók szocializációja, ismeretanyaga, motivációja rendkívül különböző lehet attól függően, hogy milyen környezetből jöttek, milyen általános iskolába jártak, hány évfolyamot végeztek el előzetesen, milyenek az élettapasztalataik, milyen a szociális helyzetük, mentálhigiénés állapotuk. Ahhoz, hogy eldönthető legyen, egy- vagy kétéves felzárkóztatásra van szükségük, illetve hogy a felzárkóztatásuk során az egyéni fejlesztésük milyen területeken igényel fokozott figyelmet, minden egyes tanuló vonatkozásában fel kell mérni induló helyzetüket, hiányukat. Ezt a célt szolgálja a belépő állapotfelmérés.

A felzárkóztató oktatás befejeztével eldönthető kell legyen, hogy a tanuló kellő felkészültséggel, viselkedéskultúrával rendelkezik-e egy adott, általa választott szakmában a szakképesítés megszerzéséhez szükséges ismeretek, készségek, képességek, jártasságok elsajátításához. A záró állapotfelmérés az adott szakképesítés szempontjából fontos felkészültség meglétének mérésére szolgál.

Az iskolafenntartókra vonatkozó előírások a felzárkóztató program megszervezésével kapcsolatban

(A fenntartói tevékenységre és finanszírozásra vonatkozó részletek)

A közoktatási törvény 27. § (8) bekezdésében szabályozott felzárkóztató oktatás szakiskolákban folyhat. Szakiskolát fenntarthat e törvény 3. §-ának (2) bekezdése szerint az állam, a helyi önkormányzat, a helyi kisebbségi önkormányzat, az országos kisebbségi önkormányzat, a Magyar Köztársaságban nyilvántartásba vett egyházi jogi szabály, továbbá a Magyar Köztársaság területén alapított és itt székhellyel rendelkező, jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet, alapítvány, egyesület és más jogi személy, továbbá természetes személy, ha a tevékenység folytatásának jogát – jogszabályban foglaltak szerint – megszerezte.

Az előző fejezetben hivatkozott előírásokon túlmenően az alábbi jogszabályok, azokon belül a megnevezett paragrafusok és bekezdések különösen fontosak az iskolafenntartók működése szempontjából:

1990. évi LXXV. törvény a helyi önkormányzatokról

Az óvodai nevelésről, valamint az általános iskolai oktatásról és nevelésről való gondoskodást mint kötelező feladatot a közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvényben meghatározottak szerint kell a települési önkormányzatoknak végezniük. E törvény részletezi a helyi önkormányzatok közoktatási feladat-ellátási kötelezettségét. Az önkormányzatok e feladataikat intézmény létesítésével, fenntartásával, társulásban való részvétellel vagy más önkormányzattal, illetve fenntartóval kötött megállapodás útján láthatják el. Részletesen határozta meg a közoktatási törvény a közoktatási intézményt fenntartó önkormányzatok fenntartói irányítási feladatait is.

A közoktatásról szóló – többször módosított – 1993. évi LXXIX. törvény

85. §

(1) A helyi önkormányzatok az e törvényben meghatározottak szerint látják el a közoktatással kapcsolatos feladataikat.

(2) A közoktatás feladatainak megoldásában az állam intézmény alapításával és fenntartásával, illetve nem állami vagy nem helyi önkormányzati alapítású intézmény fenntartójával kötött megállapodással közvetlenül is részt vesz.

(4) A helyi önkormányzat – ha legalább kettő közoktatási intézményt tart fenn – önállóan vagy más helyi önkormányzattal közösen köteles feladat-ellátási, intézményhálózat működtetési és fejlesztési (intézkedési) tervet készíteni. Az önkormányzati intézkedési tervnek figyelembe kell venni a fővárosi, megyei intézkedési tervet. Az intézkedési terv elkészítésekor be kell szerezni – a nemzeti, etnikai kérdésekben – a helyi kisebbségi önkormányzat egyetértését, ha nem működik, az érdekelt országos kisebbségi önkormányzat véleményét.

86. §

(3) A megyei önkormányzat, továbbá a fővárosi önkormányzat köteles gondoskodni

b) a középiskolai és a szakiskolai ellátásról.

89. §

A közoktatási feladatok zavartalan biztosítása érdekében a fővárosi, megyei önkormányzat a területén működő önkormányzatokkal együttműködési megállapodás megkötését kezdeményezi a közoktatással összefüggő – körzeti jellegű – szolgáltatások megszervezésére, így különösen

a) a tankötelezettség teljesítésével kapcsolatos feladatok (iskolahálózat kialakítása a 9-10. évfolyamon folyó oktatás biztosítása) ellátására,

b) a nemzeti, vagy etnikai kisebbséghez tartozó gyermekek iskolai ellátásának biztosítására,

c) a képzési kötelezettséghez szükséges feltételek megteremtésére utazó gyógypedagógusi, logopédusi, konduktori hálózat működtetésére,

d) a középiskolai és a szakiskolai felvételi ügyekkel kapcsolatos kérdések rendezésére, sajátos feladatok megoldására.

/Megjegyzés: A szakiskolai felzárkóztató oktatás megszervezése tehát a megyei, fővárosi önkormányzat kötelessége. E feladatot a helyi önkormányzat átvállalhatja. A szolgáltatások megszervezésére a felzárkóztató oktatás esetén is indokolt az együttműködési megállapodás megkötése./

118. §

(1) A közoktatás rendszerének működéséhez szükséges fedezetet az állami költségvetés és a fenntartó hozzájárulása biztosítja, mely a tanuló által igénybe vett szolgáltatás díja és a közoktatási intézmény más saját bevétele egészíthet ki.

(2) A közoktatás feladatainak ellátását szolgáló költségvetési hozzájárulás összegét az éves költségvetési törvényben kell meghatározni.

(3) A központi költségvetés az állami szervek és a helyi önkormányzatok, valamint a nem állami, nem helyi önkormányzati intézményfenntartók részére az általuk fenntartott nevelési-oktatási intézmények működéséhez – a gyermek-, tanulói létszámot, valamint az ellátott feladatokat figyelembe véve – normatív költségvetési hozzájárulást biztosít.

114. §

(1) A helyi önkormányzatok és az állami szervek által fenntartott nevelési-oktatási intézményekben, továbbá

a) a helyi önkormányzati feladatellátás keretében ingyenesen igénybe vehető szolgáltatások,

b) az általános iskolában, illetve az általános műveltséget megalapozó évfolyamokon minden esetben, továbbá – a 115., 116. §-ban meghatározott kivétellel – a szakiskolában és a középiskolában a tanórai foglalkozások, a nappali oktatás munkarendje szerinti oktatásban a 27. § (8) bekezdésében meghatározott esetben, a felzárkóztató oktatásban a gyakorlati képzéshez biztosított munkaruha, egyéni védőfelszerelés (védőruha) és tisztálkodási eszköz, az első 10. évfolyamon az évfolyamismétlés, az 52. § (7) bekezdésében meghatározott időkeret terhére szervezett tanórán kívüli foglalkozás, a tanítás kezdete előtti, az étkezés ideje alatti felügyelet, továbbá a 10. évfolyam végéig a napközis és tanulószobai foglalkozás, a felvételi vizsga, az osztályozóvizsga, az iskolai létesítményeknek, eszközeinek használata.

/Megjegyzés: A felzárkóztató oktatás igénybevétele tehát ingyenes. A felsorolás nem tartalmazza teljes egészében az ingyenesen igénybe vehető szolgáltatásokat, csak a felzárkóztató oktatásban legfontosabbakat./

102. §

(2) A fenntartó dönt a közoktatási intézmény létesítéséről, gazdálkodási jogköréről, átszervezéséről, megszüntetéséről, tevékenységi körének módosításáról, meghatározza a közoktatási intézmény költségvetését, ellenőrzi a közoktatási intézmény gazdálkodását és működésének törvényességét, a szakmai munka eredményességét, jóváhagyja a közoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatát, pedagógiai programját, értékeli a feladatok végrehajtását, a pedagógiai szakmai munka eredményességét.

/Megjegyzés: A felsorolás nem tartalmazza a fenntartó összes feladatát!/

(5) A fenntartó a közoktatási intézmény részére új feladatot az ellátáshoz szükséges feltételek megállapításával állapíthat meg.

/Megjegyzés: A felzárkóztató oktatás eredményességéhez nem elegendő a hagyományosan szervezett oktatás feltételeinek megléte. A tevékenységorientált, személyre szabott, kiscsoportos foglalkozások megszervezése, projektek, integrált tantárgyak bevezetése speciális feltételek biztosítását igényli. A felemelt állami fejkvóta is ezt a célt szolgálja. A magasabb költségeket ellensúlyozza, ha az érintett fiatalok nem jelennek meg pályakezdő munkanélküliként a szociális ellátó rendszerben./

A 2000. évi CXXXIII. törvény a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetéséről

A törvény a Magyar Közlöny 2000. december 22-i 128. számában jelent meg.

3. sz. melléklet

A helyi önkormányzatok normatív állami hozzájárulásának és normatív részesedésű átengedett személyi jövedelemadójának jogcíme és összegei 2001. évben és 2002. évben.

20. c) (8538 oldal) Középfokú nevelés-oktatás

Fajlagos összeg 2001. évben 143.700.- Ft/fő

2002. évben 161.200.- Ft/fő

cb) A hozzájárulás kétszeresét veheti igénybe a helyi önkormányzat az általa fenntartott szakiskolában a közoktatási törvény 1999-ben megállapított 27. § (8) bekezdése alapján, első alkalommal 2001/2002. tanévben, a kerettanterv alapján elkészített helyi tanterv szerint szervezett felzárkóztató oktatásban részt vevő tanulók után.

/Megjegyzés: Eszerint tehát a 2002. évben indított felzárkóztató oktatás normatívája 322.400.- Ft/fő. E törvény arról is rendelkezik, hogy ha a közoktatási törvény 1996-ban megállapított 27. §-ának (7) bekezdése alapján a szakképzési évfolyamon szervezett az iskola felzárkóztató oktatást, 2002-ben 135.300.- Ft/fő a normatíva./

2002. évi LXII. Törvény – A Magyar Köztársaság 2003. évi költségvetéséről

3. számú melléklet 20. pont cc) pontja

cc) A hozzájárulás kétszerese jár a szakiskolába a Kt. 1999-ben megállapított 27. §-ának (8) bekezdése alapján, a kerettanterv alapján elkészített helyi tanterv szerint szervezett felzárkóztató oktatásban részt vevő 9-10. évfolyamos tanulók után.

A felzárkóztató oktatással kapcsolatos egyéb jogszabályok:

- A Gyermek jogairól szóló a Nem Yorkban 1989. november 20. kelt egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. LXIV. Törvény 26., 27., 28., 29. cikk
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
- A családok támogatásáról szóló 1998. LXXXIV. Törvény
- A nemzeti kisebbségi nevelés, oktatás irányelveiről szóló 32/1997. (XI. 5.) MKM rendelet
- Az alapképzési vizsga vizsgaszabályzatáról szóló 24/1997. (VI. 5.) MKM rendelet
- Az iskolai rendszerű szakképzés munkaerőpiac által igényelt korszerűsítésére irányuló intézkedésekről szóló 2015/2003. (I. 30.) kormányhatározat
- A szakképzésről szóló módosított 1993. évi LXXVI. törvény
- Az OKJ-ről szóló többször módosított 7/1993. (XII. 30.) MüM rendelet
- A szakmai vizsgáztatás általános szabályairól és eljárási rendjéről szóló 26/2001. (VII. 27.) OM rendelet
- A szakképzés megkezdésének és folytatásának feltételeiről szóló 45/1999. (XII. 13.) OM rendelet
- A szakképzési hozzájárulásról és a szakképzés fejlesztésének támogatásáról szóló 2001. LI. törvény és a hozzá kapcsolódó 31/2001. (IX. 14.) OM rendelet
- A foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló módosított 1991. IV. törvény
- A helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXV. törvény
- A felnőttek képzéséről szóló 2001. CI. törvény
- A felnőttképzést folytató intézmények nyilvántartásáról szóló módosított 48/2001. (XII. 29.) OM rendelet
- A felnőttképzési normatív támogatás részletes szabályairól szóló 15/2003. (II. 19.) kormányrendelet

A CÉLCSOPORT: AKIKET AZ ISKOLA VEZETHET VISSZA A TÁRSADALOMBA

Hogy kit nevezünk hátrányos helyzetű fiatalnak, azt az utóbbi időben nagyon sokféleképpen próbálták meghatározni, mindeddig általánosan alkalmazható (elsősorban finanszírozási szempontból egyértelműen rögzített) módon sikertelenül. Ezen fogalomnak több nyugat-európai országban sincs egyértelműen megfelelő szakkifejezése, mert ott a célcsoportokat a nevén nevezik meg, úgymint rossz anyagi körülmények között élő, deviáns magatartású, nem megfelelő tanulmányi eredményt elérő stb.

Kit tekintenek az oktatási intézmények hátrányos helyzetűnek?

Nemcsak az ismeretekben mutatkozó hiányosságok miatt tartozhat egy tanuló e célcsoportba, de igen fontos szerepet kapnak az ezeket meghatározó külső és belső tényezők is. Alacsony kvalifikáció, igénytelenség, deviancia, kriminalitás – mint családi minta - nehezíti a társadalmi integrációjukat, s mindez elzárkózásukat, fejlődésképtelenségüket eredményezheti.

További lehetséges okok a tanulók attitűdjében, viselkedésében, teljesítményében mutatkoznak. Rossz értékrend, akaratgyengeség, hanyagság, magatartászavarok, hiányos vagy irreális énkép, a valóságtól idegen célképzetek, sérült személyiségkép.

Sajátos determinánsok: a fogyatékoság, a gyenge adottságok, az éretlenség, a tanulási nehézségek tüneti csoportja, s néhány specifikus megközelítés, mint pl. a cigányszármazás, etnikai kisebbséghez tartozás.

A célcsoporthoz tartozók jellemzését egyes esetekben csak negatív tulajdonságok felsorolása jelenti, a hátrányos helyzetű fiatal mintegy szűkebb vagy tágabb társadalmi, illetve pedagógiai problémahordozóként definiálódik.

E tanulmányban a célcsoport ilyen fajta meghatározása helyett konkrét eseteket szeretnénk bemutatni, amelyek jól érzékelik, hogy kik azok, akik a felnőttkor küszöbén az oktatásban különleges bánásmódot igényelnek, mert oktatásuk, képzésük mellett szocializációjuk, valamint szociális ellátásuk egyaránt szükséges ahhoz, hogy a későbbiek folyamán reményük legyen a munkaerőpiacon való helytállásra, és ennek alapján a társadalomnak ne őket kelljen eltartania, hanem ők legyenek adófizető polgárok.

Több száz élettörténet közül választottuk ki azt a néhány tipikusát, amelyek e tanulmány keretében megjelenésre érdemesek. Minden esetben kértük az illető fiatal hozzájárulását az általa vagy nevelője által leírtak közzétételéhez. Ettől függetlenül a történetek anonimak, se a helyszín, se a személy nem azonosítható.

A történetek egy részéből már érzékelhető, hogy az iskola segítsége meghozta eredményét, más esetekben ez még a fiatalok előtt álló lehetőség.

Első történet: A történeteket eredeti formában közöljük.

„Talán ott kezdeném, hogy amikor megszülettem, édesapám bele akart dobni a kútba. Hogy miért, annak az okát nem tudom, és nem is akarom tudni.

Az igazi szenvedés talán olyan 4-5 éves koromban kezdődött. Egyik nap arra mentünk haza az óvodából, hogy édesanyám az ajtó fölött lógott egy százas szögön megkötözve, édesapám meg derékszíjjal ütötte, verte. Csak a nagy kiabálást hallottuk, mert amikor észrevette, hogy mi is sírunk meg kiabálunk, kikergetett minket, és bezárta az ajtót. Ez kb. 1 óráig tartott. Ettől fogva az édesanyám állandóan ivott. Mi meg rettegtünk, mert tudtam, hogy otthon megint balhé lesz. Aznap este nagyon későn mentünk haza, mert anyu napszámba dolgozott egy falubélinél, és ott nagyon berúgott. Apám akkor még E-en dolgozott, mint útépítő. Láta, hogy nem vagyunk otthon, eljött értünk, és anyut egész hazáig rugdosta, minket meg derékszíjjal ütött-verte. Amikor haza értünk mindent, ami csak egy háztartáshoz kell, mindent kiszórt: só, liszt, cukor, paprika, stb. és utána olajat öntött rájuk, és azt nekünk kellett összetakarítani. Volt úgy, hogy ilyen veszekedés során még éjszaka kellős közepén is meg kellett szökniünk otthonról, mert nem bírta abbahagyni a tönkölést. Ha meg megszöktünk, akkor mindig utánunk jött, és haza vitt minket, és kezdte előről. Nagyon sokszor volt, hogy bezárt minket a padlásra, és így verte anyut. Egyik ilyen alkalommal, amikor veszekedett, kiszöktem és elmentem rendőrséget hívni, mire az volt a válasz, hogy ők családi ügyekbe nem avatkoznak bele. Hál istennek apám nem tudta meg, hogy én hívtam rendőröket. Szóval a gyerekkorom így telt el.

11 éves koromban anyu elhagyott minket, és egyedül maradtunk, a két öcsém meg az édesapám. Nekem kellett főzni, mosni, takarítani, és az mellett iskolába járni. Apám nem sokat törődött velünk. Összejött egy másik asszonnyal, és minket beadott az intézetbe. 1 évig bent voltunk, mert anyám addig járt a gyámhatóságához, míg végül nyári szünetre haza engedtek minket. De édesanyám már többet nem vitt minket vissza. Akkor újra haza kerültünk, és egy ideig minden rendben ment.

Aztán apám megint oda hozott egy másik nőt, és nem törődött vele, hogy anyu is ott van. Neki sajnos el kellett tűrnie, mert ha szólt, ha nem mindig kikapott. Egyik alkalommal azzal a nővel aludtam egy ágyban, és apám megvárta, amíg mindenkij elalszik, és ő is oda feküdt, és egész éjjel csak mozgott az ágy. Nem érdekelte, hogy mellettem csinálja. Reggel, amikor felkeltünk elkezdtem kiabálni, és ő megsértődött, hogy én hogy merek ilyet állítani, és nekijállt törni-zúzni. A szekrényből a ruhákat kiszórta, az ablakokat kitorpte, fejszével vagdalta a padlót, és minket is nagyon megvert. Ami ruha rajta volt, azt mindet letépte magáról, és anyaszült meztelenül ott állt előttünk. Az összes ruháját eltépte, és az én szabadidő nadrágomat húzta föl. El lehet képzelni, hogy állt rajta. Anyu ezt kihasználta, és szépen otthagytuk. Nem tudott utánunk jönni, azért a nadrágomban mégsem mert kijönni.

A szomszédok persze ezt mind látták, de nem merték semmit csinálni, mert apu nem egyszer lement az udvarukra fejszével, ha beleszóltak.

Eljött a Karácsony szentestéje, és anyu előtte egy vagy két nappal megszökött. Nagyon borzalmas volt egyedül a két öcsémmel az üres lakásban. Az ablakot nejlonból, az ajtót deszkából apu csinálta meg, a házban két ágy, egy ütött kopott kályha, meg egy szekrény maradt, aminek még ajtaja sem volt, mert letörte. Fogtam a két öcsémet, és elmentünk be a faluba. Találkoztam az unokatestvéremmel, Ő adott 400.- Ft-ot, hogy menjünk el anyuhoz. Anyu üzenté, hogy menjünk el érte. Apám nem volt otthon, mert ő meg pont anyu után ment, de én ezt nem tudtam. Gyorsan haza mentem, összeszedtem a melegebb ruhákat 4 vagy 5 reklámtáskába, és kimentünk a buszmegállóba.

Jött a busz és mi elmentünk. Nagyon fáztunk, hiszen nagy hó volt Karácsony szenteste, és éhesek is voltunk, hiszen nem volt otthon semmi. A buszon egymáshoz bújtunk, és ahogy néztem kifelé az ablakon, hirtelen megláttam aput meg anyut, gyalog mentek haza. Biciklivel voltak, de tolták. Hirtelen nem tudtam, hogy mit csinálják. Rádásul kiderült, hogy rossz buszra szálltunk. Egy elágazónál leszálltunk, és onnan gyalog mentünk közeli ismerősünkhöz. Furcsálták, hogy csak mi gyerekek mentünk, kérdezték, hogy hol vannak a szüleitek, én azt mondtam, hogy nem tudom, hol vannak. A ruhákat eldugtam, nem vittem be őket, nem akartam, hogy rájöjjenek, hogy megszöktünk. A legkisebbik öcsém már sírt, annyira fázott. Megkérdeztem, hogy mikor megy busz, és lementünk a buszmegállóba. Nagyon későn jött, kb. 3 órát vártunk kint. Közben attól féltem, hogy apu észre veszi, hogy eltűntünk, nagyon mérges lesz.

De hál istennek nem így volt. Ők előbb hazaértek, de nem egyenesen haza mentek, hanem egy falubeli jó barátukhoz. Ott nekiálltak inni, és berúgtak mind a ketten úgy, hogy már haza sem jöttek. Így azt a látszatot keltettük, mintha nem is mentünk volna el sehova. Mikor hazaértünk, lefeküdtünk. Csak reggel jöttek haza, anyu tiszta kék-zöld volt, ahogy megverte.

Apu megismerkedett egy nála jóval idősebb nővel. Ő nem bírta minket. Viszont jó volt, mert volt, aki főzön, meg megcsinált mindent. Apu nagyon szerette őt, minket viszont elhanyagolt. Állandóan megvert minket, és a mostoha anyám ennek örült. Már nem bírtam tovább, és megszöktem. A két öcsémet sajnos nem tudtam magammal vinni. Reggel apu adott pénzt, hogy vegyünk magunknak ennivalót az iskolába. Vettem nekik ennivalót, én meg fogtam magam, és sírva elindultam, mert fájt, hogy a két öcsémet nem vihettem magammal.

Gyalog mentem. Elmentem a nagynénémhez, aki egyben a keresztanyám is. Ő nem volt otthon csak a menyé. Persze apu már akkor észrevette, hogy én nem vagyok az iskolában és telefonált a rendőröknek. Sejtette, hogy hol vagyok, mert egyenesen odajött. Hazavitt és nagyon megvert. Két hónapig voltam otthon, és újra megszöktem, de a rendőrök félúton elkaptak. Nem akartam hazamenni, viszont nem akartam nekik elmondani, hogy miért, mert tudtam, hogy így is, úgyis haza kell mennem, és csak én iszom meg a levét.

Megint hazavitt és megvert. A legkisebbik öcsém már nem bírta nézni, kést fogott az apámra. Nagyon megijedtem, mert tudtam, hogy őt is nagyon meg fogja verni.

Harmadszor, amikor megszöktem, anyu egy másik férfival volt. Ő viszonylag jó volt hozzám, de ő is alkoholistá volt. Ajtóról ajtóra voltunk, és mindenhol csak ittak. És ő is megszökt a verni anyut. Nem bírtam ott sem sokáig, és vissza mentem apuhoz.

Apunak pont születésnapja volt. Örült, hogy megint otthon vagyok, mert volt, aki elvégzi a háztartási munkát. Akkor nem bántott. Én is örültem, hogy az öcsém mellett lehettem. Ők is nagyon örültek, hogy otthon vagyok. Apu megtudta, hogy anyu egy másik férfival van, és olyan volt akár egy örült. Akkor sajnos megint el kellett szöknöm otthonról, mert belém kötött és nagyon megvert. Üvegcserepekre kellett térdelnem, fejszével majdnem megölt. A piszkavasat a lábamba állította. Megszöktem, de még nem tudtam, hova megyek, mit csinálók. Félttem, hogy az öcsémet is megveri. Ha az öcsémbe belekötött, magamra tereltem a figyelmét, hogy ne őket bántsa.

Nem tudtam, hogy anyu hol lakik, kivel van, csak azt tudtam, hogy egy férfivel él együtt. Elmentem megint a keresztanyámhoz, és ő üzent anyunak, hogy jöjjön el értem, mert nála vagyok. Minden nagyon jó volt, boldog voltam, hogy végre anyuval lehetek. Viszont az a tudat, hogy a két öcsém meg tovább szenved, nagyon elkéserített. Anyu sajnos csak még többet ívott.

Annyira bántott, hogy összejöttem egy olyan fiúval, akit nem szerettem, csak azért csináltam, hogy elszakadjak a családomtól. De aztán rájöttem, hogy nem ez a helyes megoldás, visszamentem anyuhoz. Aztán a 2 öcsém is megszökött aputól, és elmentek anyuhoz. Valahol a szívem mélyén sajnáltam aput is. Soha nem szerettem, csak sajnáltam.

Anyutól elköltöztem, és megismertem egy házaspárt, ők mondták, hogy odafogadnak, de cserébe ki kell állnom az utcára üzletelni. Először minden simán ment. Örültem, hogy ilyen könnyen megszereztem a pénzt. Később rájöttem, hogy csak ki akarnak használni. A lakást teljesen átrendezték. Új járólapok a konyhába, fürdőbe, mindenhol. 135.000.- forintos sorszekrény, 60.000 forintos TV, az apósának 110.000 forintos sírkő, meg stb. Jobbnál jobb ruhák, mindent előállítottam, és egyedül kerestem meg a pénzt. Én ebből nem sok hasznót láttam. Mindig panaszkodott, hogy nem tud magának félretenni egy fillért sem. Később kiderült, hogy 455.000 Ft van a bankban. Amikor megtudtam, nagyon mérges lettem, hogy így átejtett. Ablakon keresztül megszöktem tőlük. Utánam jöttek és megverték. Vissza hazavittek, és úgy kellett tennem, mintha semmi sem történt volna. Iskola mellett ki kellett járnom 6-tól hajnal 1-2 óráig. Olyan emberekkel kellett elmennem, akik tiszta részegek, bűdösek voltak. De nem mondhattam nemet, mert muszáj volt.

Aztán a barátom, meg az iskola segített abban, hogy kiszakadjak tőlük. Még fiatal korú voltam, és csak három hónap kellett ahhoz, hogy betöltsem a 18-at. Úgy engedtek el, hogyha betöltöm, visszamegyek hozzájuk. Én igent mondtam, de tudtam, hogy soha többet nem megyek vissza. Feljelentettem őket. Egymás után 4 tárgyalás volt. Ők mindent tagadtak, még a tanuk is. Volt még két lány, aki néha-néha ott lakott, de annyira féltek, hogy nem merték megmondani az igazat. A nővérem volt az egyetlen tanú. 4 tárgyalás után elítélték a férfit 8 hónap börtönbüntetésre, a felesége meg 20.000.- forint pénzbírságot kapott.

Most albérletben vagyok, és iskolába járok. Dolgozni szeretnék, normális körülmények között élni. Ezt csak úgy tudom elérni, ha tanulok, dolgozom és igyekszem, hogy minél jobb legyen. Hogy ez sikerüljön, az iskolától nagyon sok segítséget kapok. Nemcsak tanítanak,

hanem olyanok a tanárain, mintha a rokonaim vagy az édes szüleim lennének. Most életemben először érzem úgy, hogy biztos el tudom érni, amit elterveztem. Szüleimmel nem nagyon tartom a kapcsolatot, a két öcsémmel viszont igen. Azt akarom, hogy ők is tanuljanak, szakmájuk legyen, és hogy ne olyanok legyenek, mint a szüleim.”

Második történet:

„A d-i óvodába jártam három évet, az általános iskolát is d-ben kezdtem, ahova két évet jártam. Aztán édesanyámat kórházba vitték, így nővéremhez költöztem E-be, ott folytattam harmadik osztályomat. A e-i iskolában volt egy osztálytársnőm, akivel egészen nyolcadik osztályig nagyon jó barátnők voltunk. Imádtam testnevelésre, olyan különórákra járni, mint pl: szertorna, kézilabda, atlétika, röplabda, dzseszbalett, aerobic. A testnevelő tanárnő volt a kedvencem, olyan volt, mint az anyám. Az osztályfőnököm viszont utált, és én is őt.

Édesanyám hazajött a kórházból, de nem költözhattünk hozzá, pedig jó lett volna, mert a nővérem élettársa mindig vert, nagyon rossz volt náluk. Az édesanyám nővéréhez költöztünk a bátyámmal. Az édesanyám nővére és férje alkoholisták voltak, ott sem volt jó életünk, de anyám mindig jött meglátogatni minket, így valahogy kibírtuk. Aztán anyám is rászokott a szeszitalra, és egy idő múlva ő is alkoholista lett. Engem anyám nem nagyon szeretett, mert van három nővérem és egy bátyám. Egyetlen fiú, persze őt szerette mindenki. Apám az szeretett, de őt elküldte édesanyám még öt éves koromban, mert ivott és nem dolgozott. Így nem volt sok olyan ember, akiktől szeretetet kaptam.

Később hazaköltözhattünk D-ra a bátyámmal, de édesanyám ugyanúgy ivott. Bátyám elköltözött az egyik nővéremhez T-ra, hogy továbbtanuljon, csak hétféleken járt haza. Ketten édesanyámmal nagyon jól megvoltunk, megértettem vele, hogy sokan szeretik, kértem, ne igyon annyit. Beleegyezett, de amikor a bátyám hazajött, megint ivott. Mindig veszekedtek, a bátyám meg is vert. Először csak engem, aztán anyámat is. Három nővérem nem törődött velünk, az apám nem ismert meg az utcán sem. Édesanyám 15 éves koromban már annyira rossz állapotban volt, hogy én ápoltam, mert nem tudott felkelni az ágyból. Telefonáltam az egyik nővéremnek, aki bevitette a kórházba. Attól fogva a bátyám volt az úr otthon. Mindent meg kellett tennem neki, különben megvert. Egyszer visszaszóltam neki, ezért úgy pofon vágott, hogy kilukadt a dobhártyám. Persze a kórházba anyámhoz mindig mentem látogatni, nagyon szerettem. Olyan volt, mint egy gyerek, akinek segítségre van szüksége. A halála előtt pár nappal nekem adta a gyűrűjét, amit pici korom óta kértem tőle, és életemben először és utoljára mondta sírva, hogy szeret. Aztán meghalt, eltemettük, és a nővérem magához vett a nyári szünetre.

Szeptemberben beköltöztem E-ba a szakmunkásképző kollégiumba, ahol nagyon jól érzetem magam, és elkezdtem egy iskolát, ami nem adott szakmát, a gazdasszonyképzőt. Ez a sulí két évig tartott, aztán egy alapítványi suliba iratkoztam, ami szakmát is ad, és ott egészen jól éreztem magam.

Miután édesanyám meghalt, rá két hónapra a legidősebbik nővérem öngyilkos lett, mert nem lehetett gyereke. Bent égett a házban. Nagyon sokat gondoltam én is az öngyilkosságra, de most már örülök, hogy nem tettem meg.

Amióta ebbe az iskolába járok, már vannak olyan emberek, akikből sugárzik a szeretet felém, és ez a szeretet nem hagyja, hogy kárt tegyek magamban, már nem akarok rosszat sem másnak, sem magamnak. Egyre több emberben megbízok, merem szeretni őket, mert tudom, hogy nem fogok csalódní bennük. Van életcélom, azt el szeretném érní, és el is fogom. Szeretnék egy igazi családot magam köré, szeretném látni, hogy örülnek körülöttem az emberek, és már addig is eljutottam, hogyha valakinek lelki gondjai vannak, már nem sajnáltatom magam, hanem segítek nekí teljes erőmből. Van két fiú is az életemben, az egyik a világon a legjobb barát, mindent megbeszélünk, és hiszem, hogy soha nem fogok csalódní benne, de az biztos, hogy ő se bennem. Van egy másik, akibe azt hiszem szerelmes vagyok, és tudom, hogy ő is nagyon szeret.

A legfontosabb, hogy megtanultam élní. Azt hiszem, ezt nem írtam volna le akárkinek.”

Harmadik történet:

„M. Zoltán és M. István hat évvel ezelőtt jöttek a D. iskolába, hogy elvégezzék az általános iskola 6-7. és 8. osztályát. Zoltán és István testvérek, Zoltán ekkor már 18 éves volt, István pedig 15 éves.

N-ban élnek igen nehéz anyagi körülmények között. Amikor édesapjuk meghalt Zoltán 13 éves, István pedig 9 éves volt. Családlátogatás alkalmával lehetőség adódott, hogy az édesanyjával elbeszélgettünk a család helyzetéről, a fiúk és lánya jövőjéről, sorsáról.

Lakásuk bányászkolóniás, 1,5 szoba, komfort nélküli, melyben 4-en laktak. A fiúk kis koruktól kezdve fizikai munkához szoktak. Az erdőn és házaknál dolgoztak mezei munkát, betakarítást, az évszaknak megfelelően. A tanulóknak kevés szabadidejük volt a családban, hisz iskolán kívül dolgoztak. Bármilyen munkát szívesen végeznek. Az így kapott pénzből keveset meghagytak maguknak, a többit a családi kasszába adták.

A két testvér hallott iskolánkról barátaiktól és ismerőseiktől, hogy itt befejezhetik az általános iskolát, és szakmát is tanulhatnak. 1996 szeptemberében megkezdtek a 6. osztály elvégzését. Tanulási nehézségeiket a korrepetálások alkalmával sikerült csökkenteni. Mindkét fiúra jellemző, hogy csendes, visszahúzódo, tisztelettudo és segítőkész. Megbízható, becsületes fiatalok. Magatartásukkal elérték, hogy társaik elfogadják és tiszteljék őket, még ha a ruházatuk és az anyagi helyzetük átlagon aluli volt is. Részt vettek rendszeresen az iskolai rendezvényeken, példamutatóan viselkedtek. Mindkétten befejezték az általános iskola 8. osztályát, közepes eredménnyel. Zoltán 2001-ben sikeres vizsgát tett és kúsofszet-gépkezelői szakmunkás bizonyítványt kapott. István jelenleg 10. osztályban hegesztői szakon tanul. A nyári táborozásokon is igen jó hangulatban, felszabadultan töltötték szabadidejüket a fiúk.

Az évek során tapasztalható volt, hogy Zoltán teljes mértékben átvette az édesanyjától a családfenntartó szerepét. Édesanyja is súlyos beteg volt, 2002. február 16-án elhalálozott. Zoltán már dolgozik iskolánk nyomdájában, István kollégiumban lakik.

Iskolánk minden segítséget megad, hogy a fiúk talpon maradjanak, menzaterítést és más jellegű támogatást. A gyermekek mindig hálásak voltak a különböző segítségekért, legyen az természetbeni, vagy anyagi jellegű.”

Negyedik történet:

„Iskolai gyakorlatomban B magatartászavaros fiatalnak bizonyult. Iskolánkba 4 éve érkezett, a régi típusú 3 éves „nyomdai gépmester” szakmai képesítést szerzett. Tanulmányi munkájára a nehézkesség, sikertelenség, gyenge eredmények, viselkedésére az állandó szorongás, félelem, agresszív, elfojtott indulatok, szabálysértések voltak jellemzőek. Munkabírása kicsiny volt, sokszor volt beteg.

Amikor én közvetlen munkakapcsolatba kerültem vele, érzékelhető volt, hogy érzékeny, gátlásos, hangulatai változnak, csöndes, szemlélődő, de nem igazán bízik meg tanáraiban, sok személyes gondja van, nincs önbizalma sem. Figyelme ugyanakkor csapongó, kommunikációs képességei nem voltak fejlettek, de olvasni, írni viszonylag tudott, a szövegértése viszont nem volt fejlett. A szabályokat nem mindig tisztelte, de sokszor korlátozásnak tekintette. Ilyenkor dühkitörésekkel, agresszív magatartással reagált.

Később megtudtam, hogy nevelőszülők nevelték már kicsiny gyermek kora óta. A jelenlegi nevelőszülőkkel sem igazán jó a kapcsolata. Gyerekkora rendkívül hányatott volt. Születésétől állami gondozott. Kisgyerekkorától rendkívül rossz körülmények között élt. Első nevelőszülőjét 4 éves koráig nagyon szerette, de sajnos a nevelőanyja meghalt. Ezt követően iskolás korára vették ki nevelőszülők az állami gondozásból, de nagyon mostoha körülmények között tartották; az állatokkal az ólban, vályúból evett. Amikor a szomszédok feljelentésére a helyzet kiderült, évekre visszakerült az intézetbe. Ekkor vesztette el bizalmát az emberekben, agresszív magatartása is valószínűleg innen származik.

Meglehetősen gyenge idegzetű, erre utal asztmája is, amely pszichoszomatikus eredetű. Depresszióra hajlamos, ami gyenge munkabírásával együtt, sikertelenségei esetén veszélyes. Egy éve öngyilkossági gondolatokat forgatott fejében. Értelmi képességei, tanulási képességei lassúbb előrehaladást tesznek lehetővé, de motivációi mélyek, mert cigány származása miatt igyekszik felemelkedni. Igen nagy volna a szeretetigénye, ugyanakkor emberi kapcsolatait gátolják a mélyen gyökerező gyanakvásai és félelmei.

Mivel középiskolai tanulmányait csak abban az esetben végezhette sikeresen, ha önbizalmát megerősítjük, fontos volt személyiségében értékeket keresni, amin keresztül önbizalmát fokozzuk. Ellenséges volt az órákon, mindenbe belekötött, egy József Attila vers kapcsán bántani akarta a tanárt: „mit van úgy oda vele”, én is tudnék ilyen írni, ha akarnék – mondta. Kiderült, szeretne bizonyítani.

Szerepet kapott az irodalmi színpadon, munkájában ezután egyre inkább érzékelhető volt, hogy számít a próbákra, a feladatokra. Egyre inkább látszott, hogy ezért képes elfogadni a tanári elvárásokat, szabályokat. Továbbra is keveredett ugyan konfliktushelyzetekbe, de már kezdte elhinni, hogy ő is fontos lehet a közösségben. Bekapcsolódott az énekkar munkájába. Már szószólója lett a diáktársainak is.

Iskolába járása, tanulmányi eredményei is sokat javultak. Bekapcsolódva a közösségi tevékenységekbe, önbizalma megnőtt, reális, elérhető közelségbe került pályaválasztása. A tanév végén sikeres érettségi vizsgát tett. Jelenleg más iskolában tanul tovább.”

Ötödik történet:

M. 23 éves főiskolai hallgató. Jelenleg a D. iskolában tölti terepgyakorlatát, év végi államvizsgájára készül. Kérdéseimre a cigányszármazású fiatal lelkesedéssel, a rá jellemző életvidámsággal válaszol:

„Egészségügyi iskolába jelentkeztem az általános iskola után. Anyukámmal mentem a felvételi elbeszélgetésre. Nem vettek fel. Kérdeztem, miért? Azt mondta az egyik tanár, talán ha nem az anyukáddal jössz.... Még aznap találkoztam az egyik barátnőmmel, aki mondta, jöjje a D. iskolába. Igaz, hogy nem mindig van fűtés, igaz, hogy csak fércelünk, de nagyon jó a hangulat. Másnap jelentkeztem varrótanulónak. Az első időben szakiskolás voltam. A másodiktól kezdett valóban jó hangulatú lenni az iskola. A tanár nagyon jól foglalkozott velünk, előtte egy évig nem volt tanulás, csak szólt a magnó, discóztunk. A tanár aztán kijött a családba, megnézte honnan jöttem, mit akarnak a szülők. Anyukám azt akarta, hogy tudjak varrni magamnak meg a családnak. Lassan belejöttem a tanulásba. Először csak a varrás érdekelt, később érdekelték az elméleti dolgok is, hány méter anyagból tudom kihozni, stb. A szakmunkás vizsgám jól sikerült, kitűnővel végeztem. Arra gondoltam, hogy vállalkozó leszek, nekem is sok pénzem lesz, de kiderült, hogy kezdő tőke nélkül nem megy, ezért elmentem a L.T. Kft-hez varrónőnek. Három nap után otthagytam! Láttam magamat öt év múlva, hogy akkor is itt ülök a gép mögött, beszéljük, hogy mit főzöl, és akkor arra gondoltam, hogy most indul D-ban a szakközépiskola, mi lenne, ha beiratkoznék.

Megkerestem az igazgatót, ösztől középiskolás voltam. Hátrányos helyzetből indultam. A cigányság nagy hátrány! Sokkal többet kell bizonyítani másoknak is, de főleg magamnak. Az általános iskolában a jobb tanulókra több időt szántak, holott azokkal kellett volna foglalkozni, akik lemaradtak. Sok gyerek azért jön a D. iskolába, mert itt nem tesznek különbséget a gyerekek között. Itt a tanár addig magyarázza a fizika példát, ameddig meg nem értjük. Az előző iskolában a bukás oka pl. ha a gyerek nem tud annyira koncentrálni, mert arra gondol, most éppen mi lehet otthon, a családi gondok, a megértés hiánya, aztán jönnek az egyesek, lemondanak róla, majd megbuktatják. Volt egy osztálytársam, amíg a szülők el nem váltak, addig nem járt iskolába, senki utána nem nézett, hogy miért, csak lemaradt, aztán megbuktatták, az is lehet, hogy a gyerek csak lusta, nincs kedve, és nincs aki inspirálná, ösztökélné.

A hátrányos helyzetű gyerek nehezebben közeledik másokhoz. Bizalmatlan a tanárhoz, bizalmatlan az osztálytársakhoz, érzékeny. Nem mindig hiszi el, hogy a tanár segíteni akar. Csak annyit akar teljesíteni, ami nem nehéz, ami megéri. Csak akkor kezd valódi tanulásba, ha már elhiszi, hogy érdemes. A legnagyobb baj, a korábbi iskolában legtöbbször elhitték, hogy nem is tudnak jobban tanulni, hogy úgyse sikerül elvégezni a 7. vagy a 8. osztályt, vagy

éppen a szakmunkásképzőt. A D. iskolában a tanárok másképpen foglalkoznak a gyerekekkel. Tetszett, pl. a karácsonyi ünnepség. Együtt vagyunk, mint egy családban. A gyerekeknek nem a tananyag a fontos, hanem hogy jól érezze magát. Itt az órákon is csak akkor indul be a tanítás, ha már jó a hangulat. A tanárok meghallgatják a gyerekek problémáit, és segítenek megoldani. Részt veszünk a miséken, van akinek ez fontos, de aki másként gondolja, nem fog senkit kinevetni. Nyáron, év elején lehet táborozni. A szülő úgy engedi el a gyereket, hogy majd itt ember lesz belőle. Ami az előző iskolában nem sikerült, az majd itt helyrejön. Majd itt megnevelik a gyereket, pótolják nála, ami hiányos. De inkább a bizonyítvány a fontos, hogy meglegyen az általános, a szakma, hogy biztosabb legyen a megélhetés.

1997-ben sikerült az érettségi vizsgám! Számomra akkor a legnagyobb dolog volt, mert sokat kellett bizonyítanom, és a legnagyobb érték számomra az a biztatás volt, amit a tanáraimtól kaptam, hogy nektek sikerülni fog, ezt elhittem és ez segített. Már akkor elhatároztam, hogy továbbtanulok, és hogy hasonló sorsú gyerekekkel akarok foglalkozni. Felvételiztem a főiskolára és felvettek.

A főiskolán megváltozott a helyzet, csak egy lány lettem, aki vizsgázik, az új tárgyak nem mindegyikével tudtam mit kezdeni, sikertelen voltam, utóvizsgáztam, eszembe jutott, hogy középiskolás koromban is voltak reménytelen helyzetek, és mégis megoldottuk, megpróbáltam, éjszaka is tanultam, és végül sikerült. Most két hónap múlva államvizsgázok.

Tervezem, hogy férjhez megyek, külföldre megyünk dolgozni, és ezután szeretnék az egyetemen még romológiát tanulni, aztán dolgozni.

A családom nem mindig bízott bennem. Amikor középiskolás voltam a húgom is a D-ba jött tanulni. Szakmát tanult – fodrász lett – azóta már háziasszony és jól élnek. A főiskolás éveimet a családom nem nagyon remélte, hogy sikeres lesz, de be akartam bizonyítani, hogy sok erőt adott a D. iskola, mert bíztak bennem.”

Hatodik történet:

„Az általános iskolában nem voltam jó tanuló, a jegyeim rendszerint kettes és hármas között ingadoztak. Ki nem állhattam a matekot, fizikát, kémiát, tört, földrajzot. Ezekén az órákon figyelmem elkalandozott, ezekre az órákra soha nem is tanultam. Hiába vettem elő otthon a könyvet, kinyitottam, és akár több óra hosszan át is ülhettem felette, nem kötötte le a figyelmemet, nem tudtam megtanulni. Ellenben voltak órák, mint például irodalom, nyelvtan, ének, testnevelés, biológia, amelyeken száz százalékgig jelen tudtam lenni, érdekesnek találtam és a figyelmemet teljes mértékben lekötötte.

Az általános iskolai osztályom problémás osztály volt, minden pedagógus panaszkodott ránk. Elevenek voltunk, éretlenség, lázadók. Ki akartunk törni a kötelezettségekből és szabadok akartunk lenni, hogy azt csinálhassuk, amit szeretnénk. Az iskolám balett- illetve

német tagozatos iskola volt. Szerettem odajárni, mert azt hittem, hogy ennél nincs jobb és érdekesebb iskola. A tanárok átlagosak voltak, a 45 percnyi anyagon kívül nem beszéltek velünk, mindig betartották a diákoktól a 3 lépés távolságot. Ez olyannyira szabály volt, hogy aki pl. a férjzett nevét használta, csak tanárnőnek hívhattuk, mert nem akarta elárulni nekünk a keresztnévét, mondván, idegeneknek nem illik megmondani.

Most egy kézműipari szakiskolába járok már negyedik éve, és gyanítom, nem az utolsó. Szerettem ezt az iskolát. Jobban, mint a legelső évben az első napon, jobban, mint mikor legelőször beültem az osztályterembe, az évnnyitó után, s feltettem a kérdést: Mit keresek én itt?

Aztán, ahogy telt az idő rájöttem. A tanári kar csodálatos emberek közössége, akiket örökre a szívembe zártam. Emberek, akik nem tartják be a 3 lépés távolságot, mégis tiszteljük őket. Emberek, akikről kérhetek tanácsot, akik megvédnek és segítenek, ha bajban vagyok, akik nevetnek és megengedik, hogy önmagam legyek. Akik ismerik a hibáimat, de segítenek, hogy jó lehessenek. A diákok kedvesek, bár ők is lázadók, és elképesztő módon keresik önmagukat, néha a felnőtteket megbotránkozató módon. Az osztályomat imádom. Nem vagyunk sokan, de neveljük egymást, figyelünk a másikra, emberi hangon beszélünk és már felnőttünk annyira, hogy ne vesszünk össze apró dolgokon. Az egyik osztályfőnököm pedig a legjobb barátnőm is egyben, az édesanyám és a nővérem. Nagyon segítőkész volt már a második hét után is, amikor még szinte nem is ismert. Nagyon szeretem őt.

Így elmondhatom, hogy megtaláltam az igaz barátaimat, érdekel, amit csinálók, és örömeimet lelem benne. Ha egy napon meghalok, és megkérdezik, hogy mit szerettem a legjobban, megmondom, hogy ebbe az iskolába járni, mert ez jelentette (jelenti) az életem.”

Hetedik történet:

„T. szülei egy N. megyei kistelepülés lakói, T. a második gyermekük. A kislány kb. 2 hónapos volt, amikor bélcsavarodással a N. megyei Tanács Csecsemőotthonában egészségügyi beutalással nyert elhelyezést. T. 1985. november 25-től kezdve állami gondozásba került, mivel a szülők anyagi és szociális helyzetük, életmódjuk miatt alkalmatlanok voltak gyermekük gondozására, nevelésére. A szülők 1986-ban megpróbálták „visszaszerezni” gyermeküket, de kérelmüket elutasították. Indok: a kiskorú megfelelő elhelyezése a szülők életkörülményei között nem volt biztosított.

Közben T. a f-i Óvodás Nevelőotthonba került. 1986. június 1-től nevelőszülői jogviszony létesítésére került sor. A nevelőszülő F. Béláné, budapesti lakos. A F. Gyermekek és Ifjúságvédő Intézet 1990. május 24-i tájékoztatása szerint T. és nevelőszülője között harmonikus érzelmi kapcsolat alakult ki, viszont vér szerinti szülei egyáltalán nem érdeklődtek iránta. Ezért végleges sorsának rendezése érdekében állami nevelésbe vételére tettek javaslatot. 1990 májusában B. György és B. Tünde szülői felügyeleti joga megszűnt, a kislányt F. Bélánénál helyezték el.

A nevelőszülő és T. közötti kapcsolat addig volt zavartalan, míg F. Béláné lakására költözött vér szerinti leányának fia. T. 2000. október 12-én azzal a kérelemmel fordult a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat munkatársaihoz, hogy szeretne gyermekotthonba kerülni a nevelőszülő unokájának sorozatos fizikai és pszichés bántalmazásai miatt. 2000. október hó 31-én T.-t a F. Gyermekvédelmi Szakszolgálat 1. számú Átmeneti Otthonában helyezte el. Az itt eltöltött idő alatt T. krízishelyzetben ment keresztül. Nevelőanyjával való kapcsolata formálissá vált, sorozatos kudarcok érték mind iskolai munkájában, mind magánéletében. Mindaz, ami eddig számára a biztonságot nyújtotta, megszűnt.

Az Átmeneti Gyermekotthonban töltött idő alatt került sor arra, hogy T. - felnőttek kíséretében - felkeresse vér szerinti szüleit. A találkozás fájdalmas meglepetés volt számára. A fekete hajú, fehérbőrű T. -ről kiderült, hogy cigány származású, valódi szülei, nagyanja és hét testvére elképesztő nyomorban él egy N. megyei településen. A találkozás azóta T. legkínosabb emléke, a nyomasztó élmény feldolgozása azóta sem sikerült. Az első találkozás óta több nem történt T. és családja között.

2000. november 10-től T.-t tartós nevelésbe vették és gyermekotthonban helyezték el. A gyermekotthonban történő elhelyezés óta T. látszólag megnyugodott, kiegyensúlyozott lett. Közben befejezte a 10. osztályt, jelenleg fazekastanuló. T. krízishelyzetében iskolája biztosította számára az állandóságot, nyugalmat. Saját bevallása szerint sokkal több szeretetet, megértést kapott ettől az iskolától, mint az egy átlagos középiskolától elvárható.

T. általános iskolájában kifejezetten rossz gyereknek számított, számos beírása, büntetése volt. 3. osztályban évismétlésre bukkott. A gyerekek között sem volt népszerű, csúfolták, mert fiús volt, sokat verekedett.

9. osztálytól kezdve nagy változáson ment át. Kedvessége, közvetlensége és jó szervezőkészsége miatt hamarosan az osztály legnépszerűbb tagja lett. Tanulmányi hiányosságait, nehézkes írásbeli kifejezőkészségét szóbeli megnyilatkozásai és lelkesedése pótolta. Osztályfőnökével és az iskola segítő személyzetével különösen jó kapcsolata alakult ki. A krízishelyzet megszűnésével (véglegesen átkerült a nevelőotthonba) T. visszazökkent régi kerékvágásába, újra a kedves, aranyos, vidám lány lett, ám a tőle megszokott gyermeki naivitás már hiányzott nála. Megkomolyodott, majd hogyanem felnőtt lett. T. jelenleg szakmunkástanuló, fazekastanuló, fazekastanulót tanul. Céljai között szerepel egy lakás, az iskola elvégzése, érettségi megszerzése, lakás berendezése. Ismerve kitartását, makacsságát, céljai nem irreálisak. A tervek megvalósításához iskolánk stabil háttérrel biztosít.

Nyolcadik történet:

„D. születése előtt az édesanyjának két spontán vetélése s egy koraszülése volt (a kisfiú 900 grammal született és 9 naponan meghalt), így D.-val való terhessége veszélyeztetett volt. Végig betegállományban tartották, 4 és fél hónaponan bevarrták a méhszájat (közben elaltatták az édesanyját), és végig fektették. A szülés sem ment simán, valószínűleg a terhesség alatt szedett tapadást segítő hormonkészítményeknek köszönhetően ellúzódó volt,

24 órás vajúadás után született meg az egészségesnek tűnő, 3300 grammos, 54 cm hosszú gyermek. Az újszülöttkori reflexvizsgálatok semmi káros eltérést nem mutattak. D. mozgásfejlődése harmonikus volt, megfelelt az átlagos szintnek. Kiegyensúlyozott, jó étvágyú, mosolygós kisbaba volt. Két évesen szobatiszta lett, rengeteg mondókát, dalocskát tudott, de csak tömondatokban és sok beszédhibával kommunikált.

D. első - életben maradt - gyermekként született, értelmiségi szülők kislányaként. A szülők D. kilenc hónapos korában elváltak, édesapja külföldre távozott, azóta sem tudnak róla semmit. Az édesanya újra férjhez ment, az új házasságából két testvér - Pisti (10 éves) és Katica (7 éves) - született. Sem a tágabb családban, sem a két testvérnél nem jelentkeztek D.-éhoz hasonló gondok. A kislány tudja, hogy „apja” nem az édesapja, mégis annak tekinti őt, nem nagyon érdeklődik vér szerinti édesapja felől. Nevelőapja fordító, kiadványszerkesztő, az édesanya főállású anya. A család vidéken él, a szülők a középosztályhoz sorolják magukat. A család a megszokott módon éli a mindennapokat, napirendjük a gyerekek iskoláihoz igazodik. A családi légkör jónak mondható, nem jellemző a hangos veszekedés. A nevelési stílus egységes. A nevelési problémákat a helyzettől függően hol büntetéssel, hol megbeszéléssel oldják meg. A követelmények egészen mások D.-val szemben, mint a másik két testvérről. Ő elismerést kap közepes iskolai teljesítményéért is, míg a testvérektől megkövetelik a nagyon jó eredményt.

D.-val édesanyja a mai napig audiovizuális kommunikációval tanul minden egyes nap, leckéről leckére, alkalmazva a sokszori ismétlést, így elősegítve a bevésést. A kislány az iskolai szabadnapokon külön pedagógushoz jár.

D. otthoni kötelességei közé tartozik a rendrakás, beágyazás, takarítás, teregetés, mosogatás. Kitartóan, becsületesen elvégzi a rábízott kerti munkákat, imádja a növényeket, szívesen süt-főz a konyhában. Az önkiszolgálás területén a korosztályának megfelelő szinten áll.

A már említett beszédhibák kijavítása nagycsoportban, az óvodai logopédus segítségével megtörtént. (Kivéve az „r” hang).

D. az iskolaérettségi vizsgálaton nem felelt meg a követelményeknek, így a Nevelési Tanácsadó az akkori Áthelyező Bizottsághoz irányította, ahol felmentést kapott a tankötelezettség alól egy tanévre.

Az édesanya felkereste a Beszédjavító Intézetet is, kérve segítségüket a fejlesztésben. Itt újra megvizsgálták D.-t, meglassult értelmi fejlődést állapítottak meg diagnózisként. Diszlexia prevencióval kiegészített intenzív logopédiai kezelést javasoltak számára, ezt a tevékenységet 1988 őszén meg is kezdték a kislánynál. A következő év februárjában újra megvizsgálták D.-t, normál általános iskolában, kis létszámú osztályban való tanulást javasoltak számára. D. globális módszerrel, iskolaotthonos formában tanult írni-olvasni. Mindenben megfelelt az alapvető követelményeknek, de a matematikai készségek terén feltűnőek voltak a hiányosságai. Nem ismerte fel a számjegyeket, képtelen volt a fejszámolásra, nem értette a számok helyiérték-rendszerét, a számviszonyok nem tudatosodtak, a számolási műveletek zavart szenvedtek. Az édesanya magán-gyógy pedagógust keresett számára, aki hetente háromszor foglalkozott D.-val. Így sem sikerült a tízes átlépés elsajátítása, így 2 osztályos korában a szülő és az iskola kérésére újra a Nevelési Tanácsadóhoz került, ahol részképeség zavart (dyscalculiát) állapítottak meg és

fejlesztő foglalkozásokat javasoltak számára. A fejlesztés ideje alatt eltekintettek a matematikai tantárgy osztályozásától.

A fejlesztő foglalkozások befejezése után matematikából úgy sikerült az elégséges osztályzatot megszerezni, hogy rengeteg, képességeinek megfelelő szorgalmi feladatot végzett el, de soha nem sikerült a tantárgyi követelményeknek megfelelnie. Ma már tud fejben számolni, de borzasztóan lassan, apró lépésekre lebontva, így a hibaszázalék természetesen sokkal nagyobb. Jelenlegi tanulmányi teljesítménye elégséges, közepes, a rendszeres tanulás ellenére is. Nincs kellő indíttatása, viszont iszonyatos kötelességérzettel rendelkezik.

A Köznevelési Törvény lehetőségeit kihasználva, D. felmentést kapott a matematika és vonzati tantárgyainak értékelése alól.

D. 1997 óta iskolánk tanulója. A közismereti évfolyamokat (9-10. osztály) elvégezve jelenleg a 3. szakmáját szerzi. Sikeresen túl van már a mézeskalácskészítői és az ABC eladói szakmunkásvizsgán. Jelenleg virágkötő és berendező szakmát tanul. Figyelme szétszórt, könnyen elterelhető, hamar elfárad. Verbális emlékezete viszonylag jó, verset könnyen és gyorsan tanul. Spontán emlékezete nagyon jó olyan dolgokkal kapcsolatban, melyek számára kellemesek voltak. A névmemóriája is jó, ha tudja kihez, mihez kötni (pl. arc, öltözék). Gondolkodási műveletei fejletlenek, nehézkesek; szókincse szegényes, időnként szómegegyezésekkel küszködik. Beszédhibái kiküszöbölődtek, de az r hang „raccsolós” izoláltan és szókapcsolatokban is. Problémafelismerése, probléma megoldása hétköznapi helyzetekben kifejezetten jó, nem okoz neki nehézséget az önálló közlekedés, mindig a legoptimálisabb lehetőséget választja ki.

D.-t pedagógusai és a felnőttek szeretik, mert tisztelettudó, jó magaviseletű, szófogadó, kedves. Kortársai közül a hozzá hasonló fogyatékkal rendelkezőket mintegy kívülről szemléli, nem érti furcsa magatartásukat, az épek közösségében pedig ő a kitaszított. Osztálytársai többsége nem tolerálja hiányosságait, sokszor csúfolják, cukkolják. Kiseb korában erőszakosan léptek fel vele szemben, de ő soha nem ütött vissza. Fiúbarátai és kapcsolatai állandóan vannak, főleg a hasonló fogyatékkal rendelkezők közül.

A külvilág és D. között valószínűleg a jövőben sem lesz felhőtlen a kapcsolat. Van és lesz, aki elfogadja a másságot, van és lesz, aki nem. Az édesanya nagy célkitűzése D.-vel szemben, hogy önálló életvitelre alkalmas személyiség legyen. Ez - nagy valószínűséggel - csak fenntartásokkal teljesülhet.: az élet „sorsdöntő, nagy kérdéseiben” D. mindig támogatásra fog szorulni, de a hétköznapi életben praktikus intelligenciájának köszönhetően jól el fog boldogulni.”

Kilencedik történet:

„Ernő: Édesapja 10 éve meghalt. Édesanyja elmebeteg és alkoholist. A 72 éves nagymama neveli Ernőt, aki szintén alkoholist. Ernőt 3 évvel ezelőtt ismertem meg, csendes, zárkózott, félénk, szorongó, még a játéktól is elkülönült. Személyiségéhez hosszú személyes

kapcsolatok után sem tudtam közel kerülni. Tudomásomra jutott, hogy esténként az egész család rendszeresen lerészegedik!

2000 év májusában balatoni kirándulásra készült az osztály, elindulásunk előtti nap az Ernőt az iskolából megbilincselve vitte el a rendőrség. A vád: erőszakos közönség a nagymamával. Három hétig nem tudtam látogatási engedélyt kapni, pedig nem vagyok egy könnyen lerázható eset. Ezt az időt vizsgálati szakasznak hívják, ez idő alatt kell betörni a gyanúsítottat. A rendőrség értesítette a sajtót, kiváló csemege lett az esetből. Nagyon aggódtam Ernőért, átéreztem a helyzetét, egy üres cellában egyedül hetekig, betegen. Igen betegen, mert visszagondolva viselkedésére, szorongásaira, alkoholizmusára, örökös pszichés betegségére, nem az egészséges ember benyomását keltette. Sajnos az igazságügyi-orvosi vélemény mindent rendben talált, tehát büntethető.

A három hét után a Sz. utcai Javítónevelő Intézetbe került, ahol személyes találkozásra került sor. Ernő nagyon sírt, félt, nem volt kérése, próbáltam vigasztalni. A nevelőtanárokkal, pszichológusnővel felvettem a kapcsolatot, hosszasan elbeszélgettem velük, a családi háttérrel felvilágosítottam őket, úgy éreztem, megértették aggodalmamat, Ernőt különös figyelemmel kezelték. Bűncselekményét a társai elől eltitkolták, gépkocsi feltörést javasoltak, hogy mondjon, ha kérdezik, különben nem lett volna nyugta az intézetben. 2000. augusztus 9-én váratlanul kiengedték az intézetből, mindennemű környezettanulmány nélkül. A csavargás, kocsmázás folytatódott az egész családban. Megbélyegzett embernek érezte magát, mindenki tudott az ügyről, ezt a helyzetet csak az alkohol tompította.

Szeptemberben felajánlottam neki, jöjjön vissza a szakiskolánkba annak ellenére, hogy ő már végzett, jót tenne neki a családi légkör, ingyen kosztolás és így kaphatná a 17.000.- Ft árvaságit is. Az évnnyitón nem jelent meg, tanítványaim évnnyitó után felkeresték a kocsmában és rábeszéltek, hogy jöjjön iskolába ezentúl. Nagyon jól esett ez az önálló kezdeményezésük, ők egy fél óra alatt el tudták érni, amit én nem. Nagy indítást adott neki, hogy láthatta, érezhette, hogy ismét befogadja egy közösség.

Október végén Ernő egyre búskomorabb lett. Kérdéseimre nem felelt, depresszió jelei mutatkoztak. A körzeti orvos beutalta a kórházba. A pszichiátriára vittem, indokolt volt, mert egy hétig zárt osztályon kezelték. Gyámja, ki szintén alkoholistá, felelősségre vont, hogy miért vittem kórházba. A gyámhatóságnak, önkormányzatnak, pártfogónak levelet küldtünk, melyben leírtuk Ernő aggasztó helyzetét. A gyámhatóság ezek után felkért, hogy legyek én Ernő gyámja. Elvállaltam azzal a feltétellel, ha a családból kiemeljük. Nem kis harc árán egy ideiglenes szállásra tudtuk elhelyezni N-on, ahol szociális étkeztetést is biztosítanak neki és délutánonként a szociális otthonban segédkezik is. Az én részemről támogatásomról biztosítottam az otthont, valamint Ernő szemmel tartásáról. Munkáját, szabadidő megszervezését, családja segítségét figyelemmel kísértem. Favágásra, bevásárlásra hazamehetett, de csak az otthonban aludhatott, ahol külön szobát kapott. A gyógykezelésére: pszichiáter, fogászat, természet odafigyelek.

Az első bírósági tárgyalás 2001. március 6-án volt, sikerült egy megszállott ügyvédnőt felkérni, akinek szívügye a gyermek sorsa. Grafológus szakvéleményt is beszereztem, ami alátámasztja aggodalmaimat, miszerint nagyon labilis személyiséggel állok szemben. Amennyiben a bírósági ítélet felmentés lesz, mivel a bűncselekménykor mindkét fél ittas állapotban volt, és a gyerekkori megrontás sem kizárt, a további gyógykezelés éveket is elhúzódhat. Ez a gyermek nagyon súlyosan sérült, ezt a tanulmány is igazolja, hogy körültekintően kell a további sorsát egyengetni.

Eddig elértük, hogy már nem iszik, nem dohányzik, rendszeresen dolgozik, Zyprexa 10 mg gyógyszert 6 hónapra keresztül naponta szedi. Ez év június 6-án tölti be a 18. életévét! Szeretném egy gyógyító keresztény közösségbe felvetetni, ahol igen jó eredményeket érnek el.”

Tizedik történet:

„1981-ben T-n születtem és három éves koromig B-n, édesanyám szüleinek házában nevelkedtem. Később a V. megyei D-re, ebbe a 800 főt számláló kis faluba, édesapám szülőfalujába költöztünk. A takaros kis házban öten éltünk. Édesapám U-on, a MÁV csomaghordójaként dolgozott, édesanyám háztartásbeliként most 24 éves K, bátyámat gondozta, aki izomsorvadás miatt mozgáskorlátozott lett, s ezért az önkormányzattól némi ápolási díjat kapott, de ideje engedvén alkalmi munkát is vállalt. Na és persze jómagam, meg Péter öcsém, aki most 15 éves és a z-i K. P. mezőgazdasági Szakközépiskola másodéves tanulója.

Az óvoda után D-n jártam általános iskolába. A tanulás nem ment valami jól, inkább a foci és a tömegsportok érdekelték. Matematikával volt a legtöbb gondom, a harmadik és az ötödik osztályt meg is kellett ismételnem, s a hetediket is eredménytelenül zártam. Nagyon figyelmetlen voltam. Ezen az sem változtatott, hogy példaképem az osztályfőnököm, G. Laci bácsi volt. Ő technikát és testnevelést tanított. E két tantárgy pedig igen kedvemre való volt, főképp a fakultációs motorozás és a gyakorlótermi közös munka tetszett. Hetedik osztálybeli bukásomat tulajdonképpen az okozta, hogy 1996 nyarán körfűrésszel dolgozva elvágtam jobb kezem két ujját, ami miatt sokat hiányoztam, hiszen minden második nap S-re jártam kötözésre.

Csalódott voltam, így nagyon örültem, amikor családi körben hallottam a z-i iskola által nyújtott lehetőségekről. Személyesen kerestem fel az iskola vezetőségét. A. néni és M. bácsi kedvesen fogadtak, mindent elmondtak, amit tudnom kellett, és megmutatták az iskola területét. Igen megtetszett, így még most is emlékszem arra, hogy 1997. november 3-án, egy keddi napon jöttem először, immár tanulóként az iskolába. A felzárkóztató csoportba könnyen sikerült beilleszkednem, bár volt két olyan fiú is, akik egyáltalán nem tetszettek nekem, hiszen zsarolták, fenyegették diáktársaikat. Szerencsére őket hamar ráncba szedték, s a felmerült konfliktust feleltette a csoportba járó két lány barátsága. Itt, az iskolában érintett meg az első szerelem is, Cs.M-val jártam, aki a tanulásban is sokat segített nekem. Szívesen dolgoztam, és a tanulás is könnyebben ment, úgyhogy egy év alatt sikerült megszereznem a hetedik és nyolcadik osztályos bizonyítványt is. Eleinte bádogos

gyakorlatra jelentkeztem, de kipróbálhattam a kőműves szakmát is, amihez kedvet kaptam, úgyhogy végül ezt választottam.

Tetszett a munka, és az, hogy tanulva pénzt kereshetek. Jó érzés volt, hogy oktatómat T.L. bácsit minden szempontból mesteremnek tudtam tekinteni, s a többi kőműves tanulóval jó csapatot alkottuk. 1999. október végén jókora izgalom és sikeres vizsga után, igen csodálatos érzés volt amikor a szakmunkás bizonyítványom átvehettem.

Felnőtt lettem, de valahogy nem éreztem kedvet és lendületet ahhoz, hogy otthagyjam az iskolát. Szerencsére oktatóm elégedett volt a munkámmal, úgyhogy, ha jól tudom az OFA pályázatának köszönhetően, lehetőséget kaptam arra, hogy fél évig még alkalmazottként az iskolában dolgozhassak, kőművesként vegyem ki a részem az iskolában folyó építkezésből. Az idő gyorsan telt, így amikor ez év májusában polgári szolgálatra jelentkeztem, örömmel választottam a lehetőséget, hogy tovább maradhassak az iskolában. Valahogy itt úgy érzem, hogy szeretnek, és én nem szívesen unatkozom, amivel megbíznak, megcsinálom.

Szüleim is örülnek fejlődésemmek, főképp, ha azt látják, hogy otthon is hasznosítom a tanultakat. Raktam például otthon kéményt, falaztam, vakoltam, beállítottam az ablakot stb. Ha úgy adódik, a faluban is elmegyek dolgozni, előfordult már, hogy háromezret is fizettek nekem egy napi munkáért. Nagymamámnál is sokat segítek, nagyon szeretem őt. Mivel már 76 éves, végrendelkezett, hogy rám hagyja házáat, amit korszerűsíteni, bővíteni akarok. Éppen ezért takarékoskodom, 1998. december óta fizetem a lakáskasszát, amiből négy év múlva félmillióm lesz. Végére is 19 éves vagyok, előbb-utóbb családot kell alapítanom. Na persze pihenésre is szükségem van. Szabadidőmben főképp túrázni, kérékpározni szoktam, de a horgászás, a tévzés, a kártyázás és a zenehallgatás is kedvelt elfoglaltságom. Jó barátom is van az iskolában. Ő szintén helybéli és ő is kőművesnek tanul. Mit mondjak még? Büszke vagyok arra, hogy egyik napról a másikra leszoktam a dohányzásról, így nincs káros szenvedélyem, a rossz társaságot, az üzletelgetést pedig sikerült elkerülnöm. Most dolgozom, jó itt az iskolában, de tudom, hogy hamarosan nincs tovább.

S-en szeretnék majd dolgozni, már keresem is a lehetőséget. Egyenlőre továbbtanulni nem akarok, a kőművességet igazi szakmának érzem a kezemben.”

Tizenegyedik történet:

„O. A 1996 őszén az iskola második tanévnyitójára elsőként érkezett. Kissé kelekótya, szétszórt, csörfös, de egy jólelkű, segítőkész tanulót leltünk meg benne. Vidám, sugárzó egyénisége ellensúlyozta gyengéit. Környezetében pezsgő életet keltett, jött-ment, intézkedett, segédkezett. Oktatója, tanárai és tanuló társai egyhamar megkedvelték. Tizenhat év alatt csak a 7. osztályig jutott, ezért a 8. osztály elvégzését tűzte ki célul önmagának. Később, az általános iskola elvégzése után nem adta fel, és nem tekintette tanulmányait befejezettnek, maradt az iskolapadban, hogy szakmai végzettséget szerezzen. A felzárkóztatási időszak alatt a dísznövénytermelő szakmai területen kezdte el a szakmai alapozó képzést. 1997 nyarán új tanvarroda került kialakításra. Ennek során élt a lehetőséggel, és kipróbálta a varrómunkás szakma alapfogásait. Az új lehetőség megnyerte a tetszését és 1997 októberében megkezdte OKJ tanulmányait a varrómunkás szakmában

majd 1998 szeptemberében sikeres vizsga után varrómunkás szakmai bizonyítványt szerzett.”

„Négygyermekes cigány családból származom, származásom talán csak azért szégyellem, mert szüleimnek soha nem volt állandó munkahelye, pedig lehetett volna. 2 fiú és 1 lány ikertestvérem van, akikkel egy kis zalai faluban élünk. Szerencsémre biztos fedél van a fejünk felett, édesapám elég sok alkalmi munkát vállal, illetve vashulladékot gyűjt. Sajnálatos dolog viszont, hogy a megkeresett pénz nagyon gyorsan elfolyik édesanyám kezéből. Szüleim életútját látva határoztam el, hogy én kilépek ebből a körből és rendszeresen munkavállaló emberré válok.

Mikor meghallottam, hogy megnyitotta kapuit az iskola, és ott be lehet fejezni az általános iskolát, nagyon megörültem. Az újságban olvastam egy hirdetést és akkor nyomban személyesen elmentem jelentkezni. Nagy szeretettel fogadták, minden elmagyarázták az iskolával kapcsolatban. Én soha nem gondoltam, hogy ilyen iskola is van a világon, ahol úgy fogadnak mintha régi ismerős vagy családtag lennék. Az első perctől fogva nagyon jól éreztem magam, és sokkal jobban szerettem az iskolában lenni, mint otthon. Egyaránt megkedveltem tanáraimat és a tanulótársaimat. Igazi otthonra, szerető családra leltem. Nálunk otthon a fiúkat istápolta és segítette inkább édesanyám, velem egyáltalán nem törődött, pedig nagyon vágytam rá. Mindezt a törődést, odafigyelést oktatóimtól és tanáraimtól kaptam meg. Most már látom, hogy mennyi türelem és energia kellett ahhoz, hogy idáig eljuttattak.

Nagyon sokat köszönhetek egy idős házaspárnak, akik csak úgy befogadtak, és úgy tekintenek, mint unokájukat. Ők a szomszédos faluban élnek és már jóval több mint 70 évesek. Én segítek nekik a házban és a ház körül, jók hozzám, szeretnek pedig én cigány származású vagyok, ők pedig nem.

Fiútestvérem is az iskolába járt, neki 6 osztálya volt, és ugyancsak itt fejezte be az általános iskolát, majd festő szakmát tanult. Sokat hiányzott, ezért nem sikerült az osztályozó vizsgája és feladta. Nem ment el a javítóvizsgára sem. Benne soha nem volt kitartás, őt nagyon elkényeztették otthon és mindent megkapott, amit csak akart, biztos azért is vallott kudarcot. Mikor édesanyám munkanélküli lett, igen nehéz helyzetbe kerültünk. Az igazgató úr nagy jóindulatának köszönhetően édesanyám is 1997 júniusában az iskolába kerülhetett, mint közhasznú munkás. Édesanyám az iskola kertészetében dolgozott, illetve az iskolaépületben végzett takarítási munkát. 1998-ban a dísznövénytermelő szakmai vizsgára is felkészítették és sikeres vizsgát tett. Ennek ellenére 1998 novemberében felmondott azzal az indokkal, hogy egészsége megromlott, és azóta sem dolgozik. Én nagyon szégyelltem, hogy fiútestvérem és édesanyám az iskolából így távozott.

Két évig jártam ebbe az iskolába, sok tanulóval összeveszttem, majd kibékültem. Nagyon sok barátot szereztem, úgy gondolom, engem is sokan megszerettek. Sokszor kellett fegyelmezetlen magatartásom miatt megdorgálni, amiért majdnem mindig haragudtam és sírtam. Azután rájöttem, hogy jóindulatból és segítő szándékkal tették, ezért mindig

gyorsan megbékéltem és megbocsátottam. Most már tudom, hogy így „faragtak” belőlem igazi embert.

Nagyon megszerettem az iskola dolgozóit, éppen ezért mindig, ha tehetem, visszajárok látogatóba. Örülök, hogy ugyanolyan szeretettel fogadnak, mint amikor tanulójuk voltam. Az iskola vezetőségének segítségével 1998 szeptemberétől Z-en a H. Kft-től kaptam munkát. 1999 júniusában átmentem a magasabb fizetés miatt a F. Kft-hez dolgozni. 2000. júliusától sz-i P-nél dolgozom nagyon jó fizetéssel (több műszakban túlórával havi 70-80 ezer nettóért). Mindezt nagyrészt annak köszönhetem, hogy nem hagyták rám a lazaságot, szétszórtságot, megtanítottak dolgozni és helytállni, most mindez megmutatja számomra az életben az előbbre jutás eredményét. Az idő során megismerkedtem mostani munkahelyemen egy nagyon szimpatikus és helyes fiatal fiúval, 1 éve együtt járunk. Három hónapja egy z-i kisvárosban bérlünk közösen egy kis udvari lakást, és megpróbálunk együtt élni, a jövőt is tervezgetjük. Jelenleg boldog, kiegyensúlyozott fiatal dolgozó nőnek érzem magam, büszke vagyok, hogy ennyire vittem és jól keresek, de nem felejttem el soha, hogyan jutottam idáig, és kik segítették az idevezető göröngyös úton.”

Tizenkettedik történet:

„Magas, vékony, szerény és ma már szorgalmas fiatalember, aki a z-i iskola végzős szobafestő-mázoló-tapétázó szakos tanulója volt. Mindenáron festő akart lenni és ehhez párosult, hogy készsége is volt a szakmához – így emlékezik vissza oktatója, akit mesterének tekintett és felnézett rá, példaképnek tartott. Szabadidejében nagyon szeretett horgászni, fát vágni, füvet nyírni, játékkermeget látogatni. Tanulmányai alatt szerelmes lett, házasságot kötött, és ma már családfenntartó és boldog apa.”

„1981-ben Z-n születtem, és a megyeszékhelyen éltem a L-i lakótelepi városrészben szüleimmel és egy testvéremmel. 1996-ban Z. peremkerületére, a p-i városrészbe költöztünk, majd 2000 őszén kiköltöztünk Z-ra, falusi környezetbe. Családi háttérrel átlagosnak mondható, apám fémszerkezet lakatos szakmával, anyám gyors- és gépirói végzettséggel rendelkezik, mindketten aktív dolgozók voltak, de sajnos átmenetileg most munkanélküliek,

Az általános iskolában jobban érdekelt a lazítás, a lógás, mint a tanulás, ezért tanulási nehézségeim is voltak, így csak 6 osztályt fejeztem be az általános iskolában. Barátaimtól hallottam erről az iskolai lehetőségről, bátorságot gyűjtöttem és személyesen mentem be 1997. nyár végén. Megtetszett, és jelentkeztem is a 1997/98-as képzési ciklusra. Bekerültem, mint felzárkóztató tanuló, a festő szakma alapjainak tanulása közben befejeztem 1 év alatt a 7. és 8. osztályt. A tanulási nehézségek miatt a felzárkóztató időszakban többször korrepetáláson vettem részt, hogy a tananyagot megértsem, hiszen intenzív képzésben részesültem, így nem lehetett már lazítani. Az iskola dolgozói családlátogatás keretében ismerkedtek meg életkörülményeimmel, és meggyőződtek szüleim iskolához való viszonyáról, amely pozitív hozzáállást mutatott, hiszen ők is rendes embert akartak belőlem faragni, és maximálisan támogattak,

Felzárkóztatási időszakom alatt sokat voltam a varrodai részleg tanműhelye előtt, mivel az idő folyamán megismerkedtem egy lánnyal, Zs. T-vel, akivel szoros barátság és szerelem fűzött össze. Oktatóm, H. E. sokat bajlódott velem, mivel munkaterületemről sokszor engedély nélkül ellógtam, és mindig a lányoknál, a varroda előtt voltam megtalálható. A második évben elkezdtem a festő szakma tanulmányait. Az iskolában voltam gyakorlaton, az Sz. M SZKI-ba jártam szakelméletre. Festő szakoktatóm továbbra is H. E. bácsi volt, akít nagyon becsültem, és mesteremnek tartottam. A gyakorlati munkaterületen helytálltam, és szerettem dolgozni, de az elmélet továbbra sem volt az erősségem. Emlékszem, milyen jó volt, amikor a Sportcsarnoknál dolgoztunk önállóan, és megdicsérték bennünket, még a helyi újság hasábjain is szerepeltünk.

Szerencsére volt bennem annyi kitartás, és az iskolában is kaptam annyi segítséget, biztatást, hogy megismerkedtem a szakma fortélyjaival, és 1999 októberében sikeres festő szakmai vizsgát tettem.

Az eltelt 1 év szakmaszerzési időszak alatt is megmaradt és tovább élt a kapcsolatom Zs. T volt varrómunkás hallgatóval. T. nagyon tetszett, mindenben egyetértettünk, soha nem veszekedtünk. Talán a Tisza parti kirándulás hozott össze igazán minket. Ez egy PHARE-programos nagy ifjúsági találkozó volt, ahol olyan barátságok szövődtek, hogy még ma is levelezünk egymással. Barátnőmmel való kapcsolatunk eredménye 1999-ben házasság lett, majd 2000 júniusában kislányunk született. Feleségem a szülés előtt a H. Kft-nél dolgozott, mint varrómunkás, én az I. C Kft-nél helyezkedtem el, miután az iskolából kikerültem, és azóta is ott dolgozom. Munkahelyemhez az iskola közreműködésével jutottam, szeretek ott dolgozni, és jók a brigádok. Jelenleg Z-n szüleimnél élünk 1 éves kislányunkkal, akít nagyon szeretünk és boldogok vagyunk.”

BELÉPŐ ÁLLAPOTFELMÉRÉS: MILYEN TANULÓK ÉRKEZNEK A SZAKISKOLÁKBA?

A monitoring vizsgálat lényege, hogy az oktatásban bizonyos rendszerességgel méri a tanulók meghatározott korosztályainak tudását a fontosnak ítélt tartalmi, illetve képességterületeken. Az oktatás minőségének meghatározásához, módosításához szükség van megbízható adatokra. A monitoring vizsgálatokat megelőzően az Országos Pedagógiai Intézet végzett felméréseket TOF-8 elnevezéssel, melynek tapasztalatai alapján alakultak ki a szempontok egy rendszeresen megismételt empirikus vizsgálatához. 1985-ben történt az első monitor vizsgálat előkészítése. A vizsgálatok még 1997-ben is kimutatták, hogy a felnövekvő generációk – sajnálatos módon – hiányos írás-olvasás képességekkel kerülnek ki az alapfokú és a középfokú iskolákból.

A hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztató kerettantervének készítésekor megfogalmazódott konkrét igény kapcsán került sor szakiskolai tanulók egészségügyi, mentális és tantárgyi képességeinek belépő állapot szerinti felmérésére.

Jelen felmérés a következő részvizsgálatokat tartalmazta:

- Pszichológiai tesztek
- Szociális helyzetre utaló kérdőívek
- Magyar nyelv – feladatlapok
- Matematika feladatlapok

A felmérés hasznosíthatósága szempontjából a cél a 9. osztályba kerülő tanulók belépő állapotfelmérése, valamint az iskolából történő kilépő állapotfelmérés eredményeinek összehasonlítása.

Az előzetes állapotfelmérésben a következő iskolák tanulói vettek részt:

- Esély Alapítvány - Budapest (4 osztály)
- Sipos Orbán Szakképző – Szolnok (1 osztály)
- Kolping Iskola - Gyöngyös (1 osztály)
- Bláthy Ottó Szakiskola – Tata – kontroll csoport (1 osztály)
- Ványai Ambrus Szakiskola – Túrkeve - kontroll csoport - (1 osztály)

A pszichológiai (mentálhigiénés) státusz állapotfelmérésének tapasztalatai⁽⁸⁾:

A belépő pszichológiai állapotfelmérésnek a célja pszichológiai vizsgáló-eljárások révén olyan típusú adatok, információk feltárása, amelyek az adott helyzetben lévő hátrányos helyzetű tanulók pszichés státuszát jellemzik.

A hátrányos helyzet pszichológiai jellemzői:

- *a személyiség problémái (viselkedési zavarok, gyenge akarat tulajdonságok, kapcsolatteremtési nehézség, szorongás stb.),*
- *az iskolai tanulással szembeni motiválatlanság, kudarctűrési nehézsége, céltalanság stb.,*
- *társadalmi beilleszkedési zavarok (az együttműködési és alkalmazkodási képesség gyengeségei, destruktivitás, agresszivitás stb.).*

A hátrányok rendszerint minden egyes tanulónál halmozottan, de eltérő összetételben jelentkeznek, a cél olyan felzárkóztató rendszer kialakítása és működtetése, amely valamennyi résztvevőnek közös megoldást kínál, de minden egyes résztvevőnek megteremti az egyéni gondok kezelésének lehetőségét.

A felzárkóztató oktatás súlypontja a személyiségfejlesztés. A tanulót ugyanis hiába akarjuk valamely szakma gyakorlására felkészíteni, ha a tanulásra, a munkavállalásra motiválatlan, ha személyiségében, életmódjában nem tesszük őt alkalmassá az önálló sikeres életvezetésre.

A vizsgálatban egy többdimenziós személyiség kérdőívet alkalmaztunk, amelynek produkciófelületét az alábbi személyiségfaktorok adják:

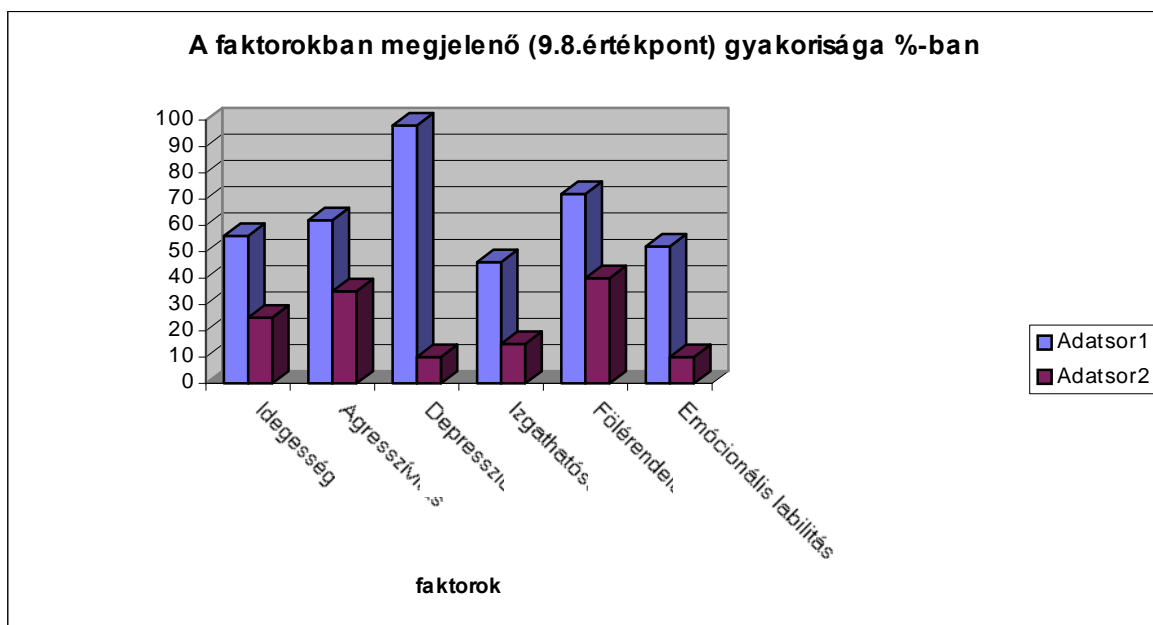
1. Idegesség
2. Agresszivitás
3. Depresszió
4. Érzelmi fogékonyság, érzékenység
5. Társulási készség
6. Oldottság
7. Fölérendelési törekvés
8. Gátoltság
9. Nyíltság
10. Extroverzió
11. Emocionális labilitás
12. Férfiasság - nőiesség

Megjegyezni kívánjuk, hogy az alkalmazott személyiség kérdőív használata egyéni, individuális célú a felzárkóztatási folyamatban, hisz minden egyes tanuló egyéni életútja, probléma háttere, személyiségében egyedi módon generálódik.

A továbbiakban az általános szinten mutatkozó tapasztalatok feltárása érdekében gyakorisági összehasonlítást végeztünk a résztvevőknél az alábbi módon:

- minden faktorban megnéztük, hogy a "nagyvalószínűséggel jellemző" 9-es, 8-as ún. megemelkedett értékek a résztvevők hány százalékánál fordult elő,
- értelmeztük faktorjellemzőit és egy ábrába foglaltuk össze,
- összehasonlítást végeztünk egy ún. "hagyományos" iskola tanulóival az esetleges különbségek feltárása érdekében.

Az eredményeket az alábbi táblázat szemlélteti:

A kapott adatok alapján leszűrt tapasztalatokat úgy kell kezelni, mint egy általános "véleményt", ami a statisztikai átlagok, valamint gyakorisági százaléktételek eredményeként születtek, bár jelzésértékűek a halmozottan hátrányos helyzet megéléséből származó személyiségproblémákra.

Az értékelés alapján az ún. "nagy valószínűséggel jellemző" megemelkedett értékeket (9.8.) az alábbi faktorokban találtunk:

1. Idegesség, pszichoszomatikus zavarok

Az idegesség mint személyiségvonás - kiegyensúlyozatlanságot, erős érzelmi hangoltságot, affektív izgalmi állapotot jelent, kifejezett pszichoszomatikus tünetekkel. Ez a személyiségfaktor a magatartás ösztönző szabályozásában elsősorban bizonytalanságot, motiváció gyengülést okoz. A szervező szabályozásban mint egyfajta szeszélyesség (az eszközválogatás következetlensége) és a végrehajtó szabályozásban mint kitartás gyengülése és alacsonyabb kudarc- és frusztrációtűrő képesség jut kifejezésre.

2. Agresszivitás, emocionális éretlenség

Az agresszivitás jelentése némiképp eltér a hagyományos agresszió értelmezésétől. Erős impulzivitást, spontaneitást és a célratörés hiányát jelenti. Együtt jár továbbá a társas magatartás elviselhetetlenségével. A tevékenység szabályozásának oldaláról értelmezve elsősorban az ösztönző szabályozás erősebb érzelmi töltésben, a szükséges negatív ellenszabályozás, az önfegyelem hiányában jut kifejezésre. Értékorientációbeli vonatkozásai alapján a szervező szabályozásban a szükséges erkölcsi kontrollhiányát is jelenti, mely azonban nem tudatos (mint az instrumentális agresszió esetében), hanem érzelmi alapú.

3. Depresszió, lehangoltság, bizonytalankodás

Jellemző magatartásbeli tünetei: az elevenség hiánya, önállótlán, lassú, kiegyensúlyozatlan, gyenge, nem természetes, bátortalan. Regulatív megnyilvánulások: az ösztönző szabályozás erőltetése gyenge, a döntésben és a cselekvések iránytartásában bizonytalan. A végrehajtásban kevésbé kitartó.

4. Izgathatóság, érzékenység, könnyű frusztrálhatóság

Türelmetlen, kicsinyes, kiegyensúlyozatlan. Ebben a faktorban magas értékek: ösztönző szabályozása erősen változó energiatöltésű, a negatív ellenszabályozása nem harmónikus; a szervező szabályozása kevésbé következetes, eszköztárában többnyire szűklátókörűen kicsinyes; végrehajtó szabályozásában az akadályok leküzdésére kevésbé képes, könnyen megtorpan.

5. Fölérendelődés (dominancia-törekvés) - rámenős, szigorú.

A külső magatartás-kontroll a faktorban a következő tulajdonságokat igazolta: türelmetlen, egyoldalú, kevésbé őszinte, összeférhetetlen. Elsősorban a társas magatartás szervező szabályozására következtethetünk: kevésbé szociális és intelligens viselkedési stílus a negatív szociális értékorientáció jellemző.

6. Emócionális labilitás, illetve stabilitás

A külső kontroll-vizsgálatok igazolták a tipikus érzelmi kiegyensúlyozatlanság (a "neuroticizmus") tünetegyüttesét: bizonytalan, szorongó, érzékeny, befolyásolható, gyenge akaratú. Ez valójában a helyzetnek meg nem felelő (inadekvát) magatartás-szabályozás szindrómáját is jelenti egyszersmind. A pszichológiai szabályozászavarok területe elsősorban az ösztönző és a végreható-szabályozás. A szervező szabályozásban léphetnek fel olyan zavarok, mint pl. az érzelmektől befolyásolt deduktív gondolkodásmód.

A felzárkóztatásba belépő tanulók pszichológiai státusza 65 fő (100%) célvizsgálata alapján:

Vizsgált tulajdonságok	Domináns tulajdonság %	Gyanú %	Hajlam %	Összesen %
Pszichoszomatikus zavarok (kiegyensúlyozottság)	24	26	13	63
Emócionális éretlenség (erkölcsi kontroll hiánya)	32	29	9	70
Bizonytalankodás (döntésekben, cselekvések irányításában bizonytalanság)	28	18	21	67
Érzékenység (feszültségtűrő-képesség alacsony)	20	24	21	65
Fölérendelődési törekvés (agresszió, rámenőség, dominancia)	52	17	16	85
Emócionális instabilitás (bizonytalanság, szorongás, befolyásolhatóság)	24	26	9	59

A szociális státusfelmérés kérdőíves formában történt 4 iskola összesen 7 osztályában. A tanulók valamennyien 9. évfolyamra járnak.

A részt vevő tanulók száma: 130 fő

A kérdőívek kitöltése folyamatos pedagógus team-munkát igényelt. Állandó kommunikáció volt szükséges a tanulókkal, s a szülőkkel, kollégákkal, korábbi iskoláktól érkező információkkal bővült. Megállapítható volt, hogy rendkívül kevés hiteles adat érkezett a gyermeket küldő általános iskolából.

Az összes kérdőívek száma: 142 db volt, melyből 130 volt értékelhető. (A nem értékelhető 12 db hiányos lapot, vagy hiányos adatot tartalmazott.)

A kérdőív 3 részből állt.

Személyi adatok

a gyermek neve, születési helye, időpontja, anyja leánykori neve;

Az édesanya, valamint az édesapa neve, életkora, munkahelye, beosztása és iskolai végzettsége;

A családban történt változásokat követő kérdés a nevelőre, életkorára, munkahelyére, beosztására és iskolai végzettségére irányultak.

Testvérek száma, neve születési éve is része volt e kérdéssornak.

Az iskolába kerülést megelőző életút

vizsgálatát célozta a kérdőív második része. A szülés körülményeire, csecsemő és kisgyermekkorai történésekre, testi fejlettségre, betegségekre, egészségügyi problémákra, esetleges kórházi kezelésekre, Nevelési Tanácsadó és/vagy Gyermek-ideggondozó kezelés szükségességére, a családban meglévő értelmi vagy testi fogyatékosagra, a gyermeknek a szülői háztól huzamosabb ideig való távollétére, valamint korábbi iskolájára kaphatunk választ e részben.

Az iskolába kerülés idejében rögzíthető állapot

Ebben a részben a gyermek egyéb elfoglaltságaira keresi a felmérés a választ: dolgozik-e, dolgozott-e már régebben is, van-e iskolán kívüli elfoglaltsága. Kivel él a gyermek, ki segít a nevelésében, van-e kialakult napirendje?

Itt kerül sor az egészségével kapcsolatos részletek leírására, a küldő iskola információinak összegyűjtésére, végül a tantárgyi felmérők (magyar nyelv és irodalom, kommunikáció és matematika) eredményeinek összegzésére.

A felmérést végzők összesen 130 tanuló kérdőíven kitöltött adatait dolgozták fel. Az összes tanuló létszámából a szülők 1/3-a külön él, csonka családban, általában az édesanyjával. Kevés az állami gondozásban élő gyermek. A vizsgált 130 családból 57-ben 3 vagy annál több gyermeket nevelnek.

A tanulási kudarcok okaiként a gyermekek sok esetben saját érdektelenségüket, a tantárgyak nehéz voltát jelölték meg, míg tanáraik tanulási problémáikat, hiányásaikat, beilleszkedési nehézségeiket emelték ki lehetséges okként.

Rendkívül magas volt a regisztrált betegségek tömeges megléte – 130 fiatalból 53-nál a következő tanulást akadályozó betegség valamelyikét regisztrálták: epilepszia, asztma, mozgáskoordinációs probléma, látás- és halláskárosodás. Feltűnően sok a korábban súlyos balesetet szenvedett és maradandó károsodással rendelkező fiatal. A kontrollcsoportban nem tapasztaltak ilyen típusú akadályozottságot.

A tanulók nagy többsége otthon él, bejáró, a kollégiumi elhelyezésre anyagi vagy más okból nem kerül sor. Szabadidős tevékenységük során első helyen a tv-nézés szerepel, a lányoknál a tánc is felmerül. Tartalmas szórakozásra az igényük kicsi. Néhány tanulónál megjelenik a szülőknek való segítség és a munka is.

Olvasás és szövegértés felmérése⁽⁹⁾

A felmérés e részében a tanulók szövegértő és szövegalkotó képességét vizsgálták.

Két nagyobb egységből állt a feladatlap. Az első rész kérdéssora a szépirodalmi szöveghez kapcsolódott, míg a második részben szövegkiegészítést, illetve szövegírást kellett elkészíteniük.

Először „Fekete István: A szél és az erdő” c. részlet alapján dolgoztak, majd az 'A' változatban 'A róka meg a nyúl', a 'B' változatban pedig 'A diófaágacska' címet viselő részletek hiányzó részeit kellett pótolniuk.

Végül folytatást, befejezést kellett írniuk a részletekhez.

A szépirodalmi szövegrész a tanulás szempontjából meghatározó figyelmet kívánt a tanulóktól. A szöveg egyáltalán nem mozgalmasság, alapvetően leíró jellegű, képekben gazdag. A helyes megoldáshoz pontosan kellett értelmezni a kérdést, ami koncentrációt igényelt.

Alkalom nyílt az érvelési technika megmutatására is.

A feladatlap második egységében összetett feladatot kellett elvégezniük a tanulóknak. A hiányzó szavak pótlása egyrészt nyelvtani ismereteket, másrészt ezek helyes alkalmazását kívánta meg.

A történet megértéséről adott számot a megírandó folytatás. Itt kaphatunk képet egyebek mellett a tanuló kreativitásáról, fantáziájáról, asszociációs készségéről.

A feladatmegoldásokért kapható maximális pontszám 24, + 1 jutalompont a külalakért = 25 pont volt.

Összesítés:

Iskola	Jele az összesítésben	A feladatot megoldók száma	B feladatot megoldók száma	Összesen
Bláthy Ottó – Tata – 1 osztály	1	15	10	25
Esély – Budapest 4 osztály	2 a; b; c; f;	45	0	45
Kolping Gyöngyös 1 osztály	3	16	15	31
Ványai Túrkeve 1 osztály	4	8	14	22

Elért pontszám	A csoport							B csoport						
	1	2				3	4	1	2				3	4
		a	b	c	f				a	b	c	F		
25	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
20-24	1	3	4	8	1	1		5	-	-	-	-	4	
20-22							3							10
15-19	8	2	4	5	-	6	4	3	-	-	-	-	4	2
10-14	5	5	3	2	2	6	1	2	-	-	-	-	3	2
5 - 9	1	1	3	1	-	2		-	-	-	-	-	3	
3 - 4	-	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-	1	

Elért pontszám	A + B				%			
	1	2	3	4	1	2	3	4
25	-	1	1		-	2	3	
20-24	6	16	5		24	35	16	
20-22				13				59
15-19	11	11	10	6	44	24	32	27
10-14	7	12	9	3	28	26	29	14
5 - 9	1	5	5		4	11	16	
3 - 4			1				3	

Az olvasás és szövegértési feladatok eredményeinek összegzése:

Megállapítható, hogy a tanulók a feladatot komolyan vették, igyekeztek a feladatokat megoldani.

Miből származtak a hibák?

Kiemelkedő helyen szerepelt, hogy a tanulók nem értelmezték pontosan a feladatkijelölést. Előfordult másolás helyett tartalmi idézés, vagy szövegből történő idézés helyett emlékezetből hibásan írták le a választ.

Összetett műveletnél csak részben, vagy még részben sem oldották meg a feladatot. Gyakori volt a grammatikai hiba, az időbeli egyeztetések hiánya.

Megadott szöveg folytatásakor nem vették figyelembe a közlés jellemzőit (például a párbeszédes formát).

A történet lezárásakor azonban megmutatkozik kreativitásuk, találékonyságuk.

Néhány esetben megfigyelhető volt, hogy a kérdést a tanuló feltehetően nem értette meg, mert ha adott is valamilyen választ, az nem a kérdésre felelt.

Felmerült a fogalomismereti probléma is (pl. a település szó esetében).

Több dolgozatban alapvető helyesírási hibák fedezhetők fel.

Matematika – bemeneti összehasonlító diagnosztikai mérés⁽¹⁰⁾

A mérés kettős célt szolgált: egyrészt a belépő szint ismeretében megállapítható, hogy az egyes tanulókat egy, illetve két tanéves felzárkóztató foglalkozásba szükséges bevonni, másrészt az eredményeket a tanév végi kimeneti szintet vizsgáló feladatlap eredményeivel összevetve – mérhetővé válik a nevelő-oktató munka eredménye.

A feladatlap nem a meglévő – 1- 6. osztályos matematika tudást kívánta elsősorban vizsgálni, hanem inkább a tanulók „taníthatóságát”. Vizsgálták tehát az elemi szintű matematikai szövegértést, egyes szakkifejezések és jelölések ismeretét és alkalmazni tudását-, a matematikának a gyakorlati életben való felhasználási képességét.

A bemenő diagnosztika mérés öt iskolában készült. Három iskolában hátrányos helyzetű fiatalok osztályában (99 fő), két – kontroll iskolában (47 fő) átlagos beiskolázású, szakképzésre jelentkezett fiatal körében történt mérés.

A felmérést tehát 146 fő írta meg, valamennyien 9. évfolyamos tanulók.

A feladatlapok itt is 'A' és 'B' változatban készültek. 96 tanuló oldotta meg az 'A' típusú feladatlapot, míg a 'B' típusú változatot 50.

A megoldandó feladatok a következő típusúak voltak:

1. Mérés = szakasz mérése, átváltás
2. tört fogalom = törttel kifejezés és átváltás tizedes törtbe
3. Geo felism = megnevezett geometriai alakzat felismerése
4. geo megnev = geometriai alakzat megnevezése

5. víz-függ = a „vízszintes” és a „függőleges” hétköznapi fogalmának megkülönböztetése
- 6/a) alaplív = szöveges feladat megoldása egyetlen kivonással vagy osztással a százaskörben (2. osztályos követelmény)
- 6/b.) Műv. Tört= hétköznapi feladat szövegének jelölése törttel (4. osztályos követelmény)
- Két tört összeadása közös nevezőre hozással (6. osztályos követelmény)
- 6/c.) % = hétköznapi probléma kapcsán százaléktér kiszámítása, a számértéknek a feladatban való értelmezése
- 7/a.) logika = szabály felismerése, számsorozat folytatása
- 7/b.) kom = kombinatorikus gondolkodást igénylő logikai feladat (előismeretet nem igényel)

Az összesítő táblázatokban minden adat százalékban szerepel és az adott feladat megoldásának eredményességét jelenti.

A táblázatban az iskolai átlag rovatban szereplő érték nem a százalékos eredmények átlaga, hanem – ami ezzel nem azonos eredmény – a tanulók által elért összpontszám és az elérhető maximális pontszám hányadosa.

Összesített eredmény (átlageredmény) minden tanulóra

feladat	1. mérés	2. tört fogalom	3. geo felism	4. geo megnev	5. víz függ	6/a alaplív	6/b tört műv	6/c %	7/a logika	7/b kom	Össz 136 fő
%	63	21,5	83,5	70,5	85	81	28,5	36	73	51,5	59,3
						55 %			62 %		

Hátrányos helyzetű csoportok átlageredménye

feladat	1. mérés	2. tört fogalom	3. geo felism	4. geo megnev	5. víz függ	6/a alaplív	6/b tört műv	6/c %	7/a logika	7/b kom	Össz 136 fő
%	52	16,5	76	67	84	75,5	21	27	64	45	
%						41 %			54 %		

A kontrollcsoportok átlageredménye:

feladat	1. mé- rés	2. tört foga- lom	3. geo fel- ism	4. geo meg nev	5. víz függ	6/a alap műv	6/b tört műv	6/c %	7/a logi- ka	7/b kom	Össz 136 fő
%	85	31	97	78	88	92	43,5	53	89,5	64	
%						63 %			77 %		

Eredmények iskolánként

Iskola	1. mé- rés	2. tört foga- lom	3. geo fel- ism	4. geo meg nev	5. víz függ	6/a alap műv	6/b tört műv	6/c %	7/a logi- ka	7/b kom	Össz 136 fő
Szolnok	48	12	78	56	74	85	23	15,5	78	45	44,8
						41 %			61 %		%
Gyöngyös	58	21	69	71	73	64,5	9	38	53	22	42
						33 %			42 %		%
Esély	51	16,5	79	70	94	76	25	27	62	56	48
						38 %			60 %		%
Túrkeve	79,5	47	98	80	93	98	66	70	84,5	71,5	76
						78 %			78 %		%
Tata	90	17	96	77	84	87	24	37,5	94	57	58
						43,5 %			78 %		%

Eredmények iskolánként 'A' és 'B' csoport elkülönítésével:

Iskola	1. mérés	2. tört fogalom	3. geo felism	4. geo megnev	5. víz függ	6/a alap műv	6/b tört műv	6/c %	7/a logika	7/b kom	Össz	isk
Szolnok A	50	2,5	87,5	54	68	20	19	5	30	17	50,7	48 %
Szolnok B	51	22,5	73	55	76	90	6,5	14	76	21	44	
Gyöngyös A	47	20	59	73	66	71	11	39	46	25	41,5	42 %
Gyöngyös B	70	23	80	69	80	58	7	37	60	20	43	
Esély A	51	16,5	79	70	94	76	25	27	62	56	48	48 %
Esély B	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Túrkeve A	75	60	100	87	95	100	62	76	90	88	79,8	76 %
Túrkeve B	83	37	96	75	92	97	70	65	79	55	70,5	
Tata A	92	10	96	80,5	79	89	30	23	96	58	56,3	58 %
Tata B	88,5	23	96	74	88,5	85	18,5	51	92	56,5	59,5	

A felmérésből az alábbiak körvonalazódnak:

A konkrét matematikai tennivalóknak két fő területre kell összpontosítani:

- a szövegértés fejlesztése és a szöveg adatainak matematikai jelölésbe formálása
- a tört fogalmának újra/ kialakítása, a jelölések mögötti szemlélet fejlesztése.

Fontos feladat a tanulói attitűd változtatása és a tanulók önbizalmának megerősítése. A tanulásmódszertani fejlesztési feladatok között ki kell emelni azt a tényt, hogy a tanulókat meg kell tanítani arra, hogyan is fogjanak hozzá egy matematikai feladat megoldásához.

*

Az írásbeliség, a szöveg-feldolgozási képesség magas szintje a későbbiekben, a felnőttkort elérve meghatározza az egyes ember társadalomban elfoglalt helyét, a gazdasági életben való részvételét, ezért érdemes röviden ismertetni egy kutatást, mely ugyan a felnőtt lakosság körében zajlott, de eredménye figyelmeztetően jelzi a trendet, a problémahalmazt, s egyben kijelöli az oktatás feladatait a tanulók – így ezzel együtt fokozottan a hátrányos helyzetű tanulók körében végzendő fejlesztéseket is.

A SIALS – a második nemzetközi felnőtt írásbeliség vizsgálat angol rövidítését takarja: Second International Adult Literacy Survey⁽¹¹⁾.

A kutatásban felmérni kívánt képesség az angol „literacy” kifejezéssel jelölt terület, amely a szótári meghatározás szerint írni-olvasni tudást, műveltséget, olvasottságot jelent. Ennek megfelelően a felmérés az olvasás- szövegértési képesség gyakorlati alkalmazását helyezte előtérbe, vagyis a vizsgálatban használt tesztben olyan feladatok szerepeltek, amelyekkel az emberek a mindennapi élet különböző területein – a munkahelyen, a családban, a különböző közösségekben - találkozhatnak.

A SIALS vizsgálat magyarországi, jelenleg tudható eredményei is azt bizonyítják, hogy a felnőtt lakosság nagyobb része alacsony szinten teljesít a fenti meghatározás szerinti írásbeliség vizsgálatokor. A feladatok egyre komplexebbé válnak, s azok a munkák, foglalkozások, ahol elegendő az alacsonyabb szintű képesség, lassan kiszorulnak a munkaerő-piaci kereslet-kínálat rendszeréből.

Napjainkban új jelenség tapasztalható a multinacionális cégek részéről, az, hogy a tényleges iskolai végzettséget, a műveltségi állapotot nem mindig tekintik elsődleges szempontnak a munkavállalók bérbesorolásakor. Különböző tesztek kitöltését kérik a jelentkezőktől, s az így nyújtott teljesítmény alapján sorolják be a munkavállalókat.

Ennek olyan következményei lehetnek, hogy az iskola elveszti státuszképző funkcióját. A kompetencia alapú ismeretek az egyén számára fontosabbakká válnak a megélhetés szempontjából. Az iskola jelenleg az 'akadémikusra' tanít, nem a tevékenykedtetőre. Magyarországnak is célja kell, hogy legyen a középút megteremtése.

Az IALS (= az első nemzetközi felmérés) szakértő csoportja a szöveg-feldolgozási és írásbeli képességeket 3 területre osztotta fel:

- 1.) Prózai típusú szövegek feldolgozásához szükséges képességek.
- 2.) Dokumentum típusú szövegek feldolgozásához szükséges képességek.
- 3.) Kvantitatív típusú szövegek feldolgozásához szükséges képességek.

Természetesen nem sorolhatók a feladatok egyetlen „kategóriába”, hiszen a megértéshez és megoldáshoz többféle képesség együttes megléte, használata szükséges. A feladatok meghatározásakor kiemelt szempont volt, hogy azok a mindennapi élet helyzeteket tükrözzék.

A Magyarországon végzett SIALS vizsgálat adatai azt mutatják, hogy a felnőtt lakosság 80 %-a alulképzett, az írási, olvasás megértési és elemi számolási feladatok elvégzése során gyengén teljesít. Kialakult és emelkedik, de egyben rejtőzködő képet mutat a funkcionális analfabetizmus. A funkcionális analfabetizmus olyan műveltségi állapotnak tekinthető, amely összetett gazdasági és társadalmi okokra vezethető vissza. Társadalmi szinten következménye lehet az, hogy gátolja a modernizációs feladatok végrehajtását. A kialakulás magyarázatai és ellensúlyozásának lehetőségei a közoktatást, a szakképzést, a felnőttképzést és a közművelődést egyaránt érintik. Átfogó nemzeti stratégia kidolgozására van szükség.

A társadalmi cél, az európai csatlakozás igénye egyre sürgetőbbé teszi, hogy minden egyes egyén képes legyen önmaga számára elsajátítani az alapvető képességeket. Mindez csak széles társadalmi összefogással valósítható meg, de az eredményesség az egyén és a társadalom – hangsúlyos odafigyeléssel pedig a hátrányos helyzetű csoportok számára is egyaránt haszonnal jár.

A SZAKISKOLAI FELZÁRKÓZTATÓ KÉPZÉS FEJLESZTÉSÉNEK LEHETŐSÉGE

A 18 éves korig tartó tankötelezettség 2010-ben lép életbe. Ez megköveteli, hogy az iskolarendszereből lemorzsolódó fiatalok aránya addigra jelentős mértékben csökkenjen. Ez fontos oktatáspolitikai cél, de természetesen nemcsak az oktatási rendszer állapotán múlik. Tudomásul kell vennünk ugyanis, hogy a társadalom kettészakadása, a hátrányos helyzetűek számának növekedése általános társadalmi probléma, amely a mai magyar állapotok minden szegmensében megjelenik. Ebből következően áttörés csak úgy képzelhető el, ha minden területen megszületnek azok az intézkedések, amelyek a hátrányos helyzetű tanulók felzárkóztatását lehetővé teszik.

A közoktatás területén a lemorzsolódók arányának csökkentése olyan intézményrendszert igényel, amely egyrészt igyekszik megelőzni a leszakadást, másrészt lehetővé teszi a fejlődésükben gátolt, lemaradó, képességfejlődési és magatartási zavarokkal küzdő fiatalok fejlesztését, felzárkóztatását az iskolarendszer minden pontján. Ennek csak egyik szegmense, hogy a szakiskolákban a közoktatásról szóló törvény lehetővé teszi az önálló felzárkóztatást.

A jelenlegi szabályozás alapján szakiskolákban megszervezhető felzárkóztatással kapcsolatban az iskolák előzetes jelzései alapján a következő problémák merülnek fel:

- Azok a fiatalok, akik az általános iskolát sem végezték el, de 16. életévüket már betöltötték, rendkívül nehezen kanalizálhatók egy minimum 3 éves képzést előíró rendszerben.
- A szakképzéssel párhuzamosan végzett felzárkóztatásra megadott órakeret elsősorban az alapképzés vizsgára történő felkészítést szolgálja. Ez akkor lehet eredményes, ha a tanuló szocializációja és motivációja már megfelelő. Ha ez nem áll fenn, akkor a szakképzéssel párhuzamosan, elsősorban közismereti elméleti tantárgyakra biztosított órakeretben a felzárkóztatás céljainak megfelelő feltételrendszer kialakítása, eredményes munka végzése rendkívül nehéz.
- Az iskolai rendszerű felzárkóztatást nehezíti az a körülmény, hogy az érintett fiatalok leszakadása nem feltétlenül akkor következik be, amikor egy tanév éppen kezdődik, tehát iskolai felvételüket, foglalkoztatásuk kezdetét nem lehet a szeptember eleji időponthoz kötni. Hasonlóképpen a mulasztásokra vonatkozó általános előírások betartása esetén is ismét kiesnek a rendszerből.

- A felzárkóztatás sikerességét nagymértékben korlátozza, ha a szociálisan hátrányos helyzetű tanulók körül nincs olyan, szociális ellátásukat is automatikusan biztosító védőháló, amely saját, esetleg családjuk megélhetését is biztosítja. Ebből következően a felzárkóztatást végző iskola más iskolákhoz képest többletfunkcióval kell rendelkezzen, mert az intézménytől független (vagy nem létező) ellátó rendszer nem képes a fiatalokat a szakképesítés megszerzéséig iskolában tartani.
- A „normál” képzést folytató szakiskolák többletfeladatként kevésbé motiváltak a felzárkóztató feladat ellátására, amelynek feltételeit egyébként még megfelelő finanszírozás esetén is rendkívül nehezen tudnák megoldani.

Javaslatok a probléma átfogó kezelésére

- A meglévő intézményrendszeren belül, vagy azt bővítve elsősorban azokban az iskolákban kell a felzárkóztató oktatás megszervezését szorgalmazni és támogatni, amelyek alkalmasak a felzárkóztatáshoz szükséges speciális feltételrendszer biztosítására. Ezek az iskolák nem lehetnek nagy tanuló létszámúak és a felzárkóztatást fő feladatként kell vállalniuk.
- Olyan országos hálózat létrehozása szükséges, amelyet 20-30 km-es távolságban az érintett fiatalok az országban bárhol elérhetnek.
- A felzárkóztatást végző iskolákban a szakképzési profilnak alkalmasnak kell lennie a munkaerőpiacon piacképes szakképesítések oktatására.
- A szakképzéssel párhuzamos felzárkóztatás elsősorban a gyakorlati oktatás színterein valósítható meg. Ez azt jelenti, hogy elsősorban a gyakorlólhelyeken kell olyan speciális feltételeket teremteni, amely biztosítja a többletfeladat ellátását.
- A felzárkóztatáshoz a hagyományos oktatástól eltérő, a jelenleginél is rugalmasabb szabályozási keretek szükségesek.
- A felzárkóztató programban való részvételhez automatikusan csatlakozó szociális ellátórendszer kiépítése szükséges.

**EGY MODELL A FELZÁRKÓZTATÁS LEHETŐSÉGÉNEK
KITERJESZTÉSÉRE:
MUNKAVÉGZÉSHEZ KAPCSOLT TANULÁS (A DÁN
TERMELŐISKOLA⁽¹²⁾)**

Európában a hátrányos helyzetű fiatalok felzárkóztatására az egyik legéletképebb megoldás a dán termelőiskolai modell, amelynek lényege, hogy bár iskolának nevezik, mégsem iskola. Dániában, amely Magyarországnál kisebb ország, 100 intézményben végzik az iskolarendszereből kiesett fiatalok szocializálását, munkára és tanulásra való előkészítését. Ma már Németországban, Portugáliában és további 12 országban is működik a modell, tehát teljesen eurokonformnak tekinthető. Magyarországon 5 éve indult kísérletként Zalaegerszegen: a Magyar - Dán Termelőiskola, ezt követően pedig a Magyar Iparszövetség Oktatási Központ Pécsi Termelőiskolája.

A dán termelőiskolai modell egyesíti magában mindazokat az előnyöket és eredményeket, amelyeket más projektek külön-külön képviselnek. Rugalmassága alapján a ma Magyarországon folyó egyéb felzárkóztató programok (pl. Don-Bosco, Pályakezdők Esély, Roma Esély programok) akár termelőiskolai program adaptációknak is tekinthetők. Ez a rugalmasság teszi lehetővé folyamatos megújulását, alkalmazkodását, ezáltal más országokban való megvalósíthatóságát.

Dán partnereink úgy fogalmaztak, hogy a termelőiskolának „csupán” három kritériumnak kell megfelelnie:

- ◆ Demokratikus szervezet
- ◆ Az oktatói tekintélyelv helyett egyenrangúsági viszonyok
- ◆ Munkába ágyazott tanulás

Innentől kezdve érvényesülhet „nagymama törvénye: aki dolgozik, az tanul is.”

Amit már előljáróban el kell mondani:

- ◆ A munkaügyi központok saját erőből nem tudnak létrehozni termelőiskolát, s azt csupán saját eszközökkel működtetni.
- ◆ A termelőiskolák feladatköre az oktatásügy, a munkaerőpiac- és a szociálpolitika közös metszetében helyezkedik el, ezért szükséges lenne a három tárca összefogása, koordinációja.
- ◆ Az említett tárcákon kívül kiemelkedő szerepe lenne az önkormányzatoknak. Történtek már önkormányzati kezdeményezések is termelőiskolák létrehozására, de legfeljebb szakiskolai keretekben tudják működtetni.

- ◆ Bár a termelőiskola módszere hasonlít a felnőttképzés kívánatos metodikájához (gyakorlatba ágyazott képzés), nem lenne szerencsés a termelőiskolát a felnőttképzésbe olvasztani. A fiatalok sokoldalú személyiségfejlesztése számos olyan kiegészítő tevékenységet (szabadidő, sport, cserekapcsolatok stb.) igényel, ami idegen a felnőttképzéstől.

A termelőiskolák olyan intézmények, ahol a munka és tanulás sajátos kombinációjával valósul meg a szakmai képzés. A termelőiskola résztvevői – különböző szintű – szakmai képzettségeket szerezhettek meg. Ezek a képzettségek nem feltétlenül az államilag elismert (Magyarországon OKJ) szakképesítéseket jelentik csupán, hanem az olyan szakmai kompetenciák elsajátítását, amelyek bizonyos munkakörök betöltésére már alkalmassá teszik az egyént. A szakmai kompetenciáknál még fontosabbak a szociális kompetenciák (együtműködési képesség, csapatszellem, munkahelyi lojalitás, megbízhatóság, felelősség, pontosság stb.), amelyek fontosabb munkahelyi elvárások, mint a formális végzettséget igazoló bizonyítványok.

A termelőiskolai tanulás során a résztvevők olyan eladható árukat állítanak elő, ill. olyan szolgáltatásokat végeznek, amelyek leginkább helyi szükségleteket elégítenek ki.

A termelőiskolák egyaránt lehetnek városokban és vidéken, tevékenységeikkel kapcsolódnak a helyi gazdasághoz, legyen az fém- vagy fatermékek előállítás, számítógépes szolgáltatások (videó, kiadványszerkesztés stb.), állattenyésztés avagy biogazdálkodás.

A legtöbb termelőiskola inkább üzemszerű képződmény, nevezhető akár tanüzemnek vagy tangyárnak, ahol a munkát nevelési feladatokkal kombinálják. A termelőiskolák valóságos és életszerű munkakörülményeket kívánnak nyújtani a résztvevőknek, és a reális feladatok és termékek révén őket a tanulásra és az önfejlesztésre ösztönöznik.

Mitől termelőiskola a termelőiskola? Az előzőekben ez úgy fogalmazódott meg, hogy a termelőiskolai tanulás gyakorlatorientált, a termelésbe ágyazott. Mégis mi különbözteti meg a másik iskoláktól, hiszen ott is van gyakorlat, sőt termelés is. A jellemzők az alábbi négy – egymással összefüggő, egymást erősítő - szempontrendszer szerint foglalhatók össze: a didaktikai, a szervezeti, a pedagógiai és az iskolakultúrával kapcsolatos kritériumok.

a) Didaktikailag: termelés és tanulás

- Piacorientált termelés

Minden termelőiskolában központi kérdés, hogy mi a felhasználási célja az előállított terméknek vagy az elvégzett szolgáltatásnak. A hagyományos tanműhelyekben elkészített munkadarabok, vizsgamunkák (hamutartó, kalapács, kisszék stb.) is rendelkeznek használati értékkel. A termelőiskolai elv azonban úgy hangzik, hogy a motivációt csak a piacnak megfelelő termék előállításával lehet felkelteni. A fiatalok érzik a megrendelők támasztotta követelmények komolyságát, s ennek megakarnak felelni. Pedagógiai szempontból a munka négy dimenzióban jelenik meg: 1. munka saját magamért, 2. munka másokkal, 3. munka másokért, 4. munka, ami érdekes és kihívásokat jelent.

- A termelési folyamat szimulációja

Ezen azt értjük, hogy a termelőiskolák a szakképzés során a munka valóságát modellszerűen leképezik, azaz szimulálják. Érezzék a fiatalok, hogy részei egy munkafolyamatnak, amelyet üzemgazdasági szabályok irányítanak, de amelyet saját maguk is alakíthatnak. A termelést és a tanulást ennek érdekében úgy kell szervezni, hogy erre elegendő idő és mozgástér álljon rendelkezésre. Ez ugyan némileg ellentmond a piacorientált termelésnek, azaz a megrendelő kívánságainak nem lehet alárendelni a pedagógiai célokat. A termelőiskola nem üzem, csupán megközelíteni kívánja az üzemi viszonyokat.

- A munka beágyazása az általános- és a szakképzés folyamatába

A legtöbb termelőiskolában az elmélet és a gyakorlat nincs különválasztva, ugyanazon a helyen, ugyanazon fedél alatt történik a munka és a tanulás. Az elmélet a munkafolyamat előkészítését és követését jelenti. Ez történhet közvetlenül a munkapadnál, de jelentheti a műhely közepén vagy sarkában kialakított kvázi oktató teremben az egyéni és kiscsoportos oktatást is.

Csupán megjegyezzük, hogy a legtöbb nyugat-európai munkaerő-fejlesztő központ ugyanígy végzi a felnőttek munkaerőpiaci képzését.

b) Szervezetileg: törekvés az autonómia kialakítására

A termelőiskolák általában egyesületi, alapítványi formában működnek, azaz nem részei az állami iskolarendszerű oktatásnak. (Függetlenül a jelentős állami finanszírozástól).

Ebből következik, hogy mind belső, mind a külső munkaszervezésében és kapcsolataiban követni tudja a munkaerőpiac dinamikáját, a regionális kezdeményezéseket.

A külső kapcsolatokban ez a várossal, községgel, intézményekkel és más termelőiskolákkal való kooperációt jelenti. Gyakran kapnak a termelőiskolák önkormányzati megrendeléseket. A termékek előállítása során az egyik termelőiskola beszállítója lehet a másinak, és fordítva. A munkamegosztás során lehetőség nyílik cserekapcsolatokra a termelési, és a szabadidős tevékenységeket illetően egyaránt. Nagyon fontosak a helyi vállalkozókkal és üzemekkel kialakítandó kapcsolatok, hiszen a részükre történő beszállítások és a náluk töltött gyakorlatok gyakran a termelőiskolai résztvevők tartós foglalkoztatását eredményezik.

A termelőiskolák önállósága megnyilvánul abban is, hogy a termelést és szolgáltatást végezhetik házon belül és házon kívül is.

A szolgáltatások és termékek értékesítéséből a termelőiskolák árbevételre tehetnek szert, ami a finanszírozásnál az önrész biztosítása. A dán intézményeknél ez a költségvetés 10-20 %-át jelentheti. Egyes osztrák projektekben – de ezek nem termelőiskolák - ennél jelentősen magasabb saját bevételt is produkáltak már, de azt az illúziót mindenképpen el kell vetni, hogy egy termelőiskola önfenntartóvá váljék.

A rugalmasság és önállóság vezetett oda, hogy a termelőiskola a hátrányos helyzetű fiatalok támogatásának modelljévé vált. A termelőiskola mint innovatív kezdeményezés motiválni tudta a tanulásra azokat a fiatalokat, akiknél csődöt mondott az iskolarendszerű oktatás, akiknél nem vezettek eredményhez a hagyományos támogatási formák és intézkedések.

Németországban javaslat született arra, hogy az iskolarendszerű szakképzést megelőző szakma-előkészítő évet termelőiskolában tölthessék el a tanulók.

c) Pedagógiailag: a hátrányos helyzetűek személyiségfejlesztése

A termelőiskolákban a tanulási folyamatot úgy kell irányítani, hogy az egyén képességei utolérhetőek legyenek, ennek kell alárendelni a tevékenységeket, a szolgáltatásokat, a műhelyeket. Ha a fiatalok jól érzik magukat környezetükben, saját maguk fogják kialakítani életpályatervüket, az „individuais curriculumot”.

A személyiségfejlesztés során döntő a szociális kulcskompetenciák elsajátíttatása és folyamatos fejlesztése. A kompetenciákon az alábbiakat értjük:

- a munka akceptálása: a tervezés – kivitelezés – ellenőrzés folyamatába való bevonással, a változtatás és a beleszólás lehetőségének megadásával elfogadtatni és elviselhetővé tenni a munkát
- tűrő- és állóképesség
- koncentráció képesség
- a csoportmunka képessége
- kommunikációs készségek
- munkaerő mint igényesség, lelkiismeretesség, pontosság megbízhatóság és felelősségérzet
- önállóság és kreativitás a munkafeladatok megoldása során

Az individualizált oktatás egyúttal megköveteli az oktatás moduláris formáját.

A szakmai és szociális képességek megszerzésének előfeltétele, hogy rendelkezésre álljanak a megfelelő oktatók. Az oktatók alkalmazásánál nem formális iskolai végzettségük a döntő, hanem elhivatottságuk, munka- és élettapasztalatuk.

A termelőiskola alapelvét tehát a kognitív, emocionális, szociális és tevékenységre irányuló/gyakorlati tanulási folyamatok összekapcsolása jelenti. A tanulási folyamatot egyaránt meghatározza az alkalmazott módszer, az oktató egyénisége és a csoport összetétele. Az oktatókkal és egymással kialakított viszonyok döntő jelentőséggel bírnak.

d) Az „iskolakultúrát” illetően: a termelőiskola mint az (ön)azonosulás helye

Gyakorlati tapasztalatok igazolják, hogy éppen a hátrányos helyzetű fiatalok azonosulnak leginkább azzal a környezettel, ahol dolgoznak és tanulnak. A termelőiskola talán éppen az a hely, ahol először kaptak igazi törődést, ahol sikerélményben és nem kudarcban volt részük.

Erősíti ezt a tudatot, ha a környezet alakításában a fiatalok maguk is aktívan részt vesznek. Dániában például elv, hogy az épületek, műhelyek takarítását, karbantartását, felújítását, berendezését is a résztvevők végezzék. Ezt a gyakorlatot követte a zalaegerszegi termelőiskola is, amely egy szinte romos épületben kezdte meg működését, s fokozatosan újul meg a fiatalok keze nyomán.

A termelőiskoláknál ezért nagyon fontos:

- a pedagógiailag tudatosan kialakított környezet,
- a tanulási folyamat áttekinthetősége,
- az oktatókhoz fűződő személyes kapcsolat.

A problémákkal küszködő fiataloknak szükségük van egy olyan helyre, amely számukra megnyerő (és csábító), és olyan oktatókra, akik számukra hitelesek.

A következő módszerek alkalmazhatók:

- individuálisan elkészített kerettervben rögzíteni a tanulás lépéseit és a munkatartalmakat, a keretterv orientálja a fiatalokat is
- egyszerű termékek előállítása
- a követelményeknek való megfelelés redukált munkatartalmakkal
- a tanulási célok, tartalmak és az időbeni követelmények individualizálása
- a tanulás segítése
- a kulcsképeségek fejlesztése
- olyan pedagógiai eljárás, amely figyelembe veszi a tanulási típusokat (vizuális, auditív, kinezetikus)

A projektorientált tanulás a tanítási és tanulási folyamat olyan alkalmas szervezeti formáját és módszerét jelenti, ahol a szakképzés a szociális és szakmai kompetenciák egyidejű elsajátítását jelenti. A projektmunka, amelyet a fiatalok az oktatókkal együtt végeznek, lehetővé teszi az átláthatatlan és utasításos tananyagok olyan mértékű csökkentését, amely sem a projektrészvevők szakképzésének megkezdéséhez, sem a későbbi foglalkoztatás szakmai követelményeihez nem szükségesek.

A projektmunka már a foglalkoztatás első szakaszában stabilizálja a fiatalokat, ezzel erősíti túróképességüket, a saját magukért érzett felelősségüket.

Mivel a tanulási folyamat minden egyes lépése, üteme és a munkafeladat megfelel a résztvevők mindenkorai fejlettségi állapotának, individuális segítségük hatékonyabban teljesíthető, mint más oktatási formákban.

A projektorientált tanulás a munkatevékenység kiteljesedésével termelésorientált tanulássá válik, s ahogy egyre inkább megközelíti a szakmai valóságot, tovább erősíti a munka komolyságának jellegét.

A termékek előállítása, illetve a szolgáltatások végzése során a fiatalok szembesülnek szakmájuk gazdasági és szociális keretfeltételeivel.

Az üzemi gyakorlatok lehetővé teszik, hogy a fiatalok kapcsolatokat alakítsanak ki a vállalatokkal és üzemekkel. Egyrészt bepillantást nyernek a szakmai valóságba, másrészt segítik további szakmai orientációjukat.

A fiatalok egyéni segítése és stabilizációja a munkába ágyazott szakmai képzés által valósul meg, ami a pedagógiai eszközök gazdag tárából kínálja fel.

A termelőiskola itt tudatosan szakít a klasszikus szociálpedagógiai gondozás hagyományával, azaz nem alkalmaz erre külön szakembert. A fiatalok élethelyzetének és tanulásának segítését valamennyi munkatárs folyamatosan végzi. A pedagógiai előnyök mellett megszűnnek azok a konfliktusok, amelyek más projektekben a szakoktatók és a szociálpedagógusok között keletkezhetnek.

Pedagógiai eszközök:

- Rendszeres képzési beszélgetések:
Ezen beszélgetések alkalmával, – amelyekre általában három havonta kerül sor, s eredményét írásban rögzítik - az oktatók és a fiatal közösen elemzik a kitűzött célok megvalósulásának állapotát. A célokat felül lehet vizsgálni, konkretizálni, vagy újra fogalmazni. Vonatkozik ez mind a szociális területre, mind a tanulásra. A beszélgetések megerősítik és tudatosítják az addig elért eredményeket.
- Munka- és szociális tanácsadás.
- Szükséges esetben külön beszélgetések.
- Kapcsolattartás a szülőkkel, szükséges esetben bevonásuk a beszélgetésekbe.
- Pénzügyi tanácsadás: A fiatal részére rendelkezésre álló pénz beosztásának megbeszélése, kiadások közös tervezése. Szükséges esetben segélyezés.
- „Életrajzi feladatok”: Az eddigi életút, a jövőbeni elképzelések és a jelenlegi élethelyzet megfogalmaztatása.
- Közös tevékenységek és projektek: élménypedagógiai jellegű kirándulások, művészeti projektek, sport, cserekapcsolatok. A nyilvánosság előtti bemutatkozás lehetőségei: kiállítások, rendezvények, publikációk (rendszeres saját újság).
- Konfliktuskezelés: A szülőkkel, barátokkal, partnerekkel, oktatókkal, hatóságokkal, hivatalokkal keletkezett konfliktusok feloldásának segítése.
- A fiatal nők külön segítése: a nő szerepe a fogyasztói társadalomban és a családban, a kettős szerepnek (szakma és család) való megfelelés alkalmas modelljei.

A termelőiskolát – legalábbis a tanulók bizonyos csoportjára vonatkoztatva – tekinthetjük a hagyományos iskolarendszer kritikájának. Német szerzők (Charton/Bojanowski 1993.) felvetik a kérdést, hogy a merev, motiváció nélküli iskolákat nem kellene-e felváltaniuk a valós szükségleteken alapuló tanulási formáknak, emberközi kapcsolatoknak. Ezt a szándékot a reformpedagógia több irányzata is erősíti.

Hivatkozások és forrásmű jegyzék

- (1) Temesi Ferenc közlése a Magyar Nemzetben (2001)
- (2) A Művelődési és Közoktatási Minisztérium által közölt statisztikai adatok (1997)
- (3) André Lászlóné és Gerbasich Paula számításai és elemzése alapján (2002)
- (4) Pokorni Zoltán 1998 őszén az NSZI által Budapesten szervezett konferencián elmondott beszéde alapján
- (5) Farkas Péter szempontrendszerének kibővítése és pontosítása
- (6) 2001. július 20-án jelent meg a Magyar Közlönyben
- (7) A magyarországi termelőiskolai kísérlet szakértőinek számításai (2000)
- (8) Dr. Horváth Imre vizsgálatai alapján (2002)
- (9) Forgács Anna felmérése alapján (2002)
- (10) Vantsó Erzsébet felmérése alapján (2002)
- (11) Gyulai Zsuzsanna kéziratából, részletesebben az Új pedagógiai szemle c. folyóiratban (2000/9.)
- (12) Pálfy József Gazdasági Minisztériumnak készített kézirata alapján (2001)

Függelék

A dán Közoktatásügyi Minisztérium termelőiskolákra
vonatkózó rendelete
(a 2001. december 31-ig történt változtatásokkal együtt)

1. fejezet

Cél és tevékenységek

1. § A termelő iskolák a gyakorlati munka és termelés alapján kínálnak képzési programokat. Az ajánlat olyan 25 év alatti fiataloknak szól, akik – ifjúsági oktatás keretében nem végeztek még tanulmányokat, és akiknek – ilyen megkezdéséhez – nincs közvetlen képesítésük, vagy akik az ifjúsági oktatásból lemorzsolódtak.

2. albekezdés. Az ajánlat a hallgatók egyéni fejlődésének erősítésére és az oktatási rendszeren belüli, valamint a szokványos munkaerőpiacon jelentkező lehetőségek javítására szolgál, beleértve a rugalmas munkakörökben, védett munkakörökben stb. történő foglalkoztatást is. Mi több, az ajánlat – szándéka szerint – hozzá kíván járulni ahhoz, hogy a hallgatókban kialakuljon a demokratikus társadalomban való tevételes részvétel készsége, és az ez iránt mutatott érdeklődés is.

3. albekezdés. Az ajánlatot különösen azoknak a képesítéseknek az elérésére való tekintettel szervezik, amelyek az ifjúsági szakképzés elnyeréséhez vezethetnek.

4. albekezdés. Az ajánlatot nappali képzés formájában szervezik. A Közoktatásügyi Minisztérium a képzéssel kapcsolatban, meghatározott szabályokat állapíthat meg.

5. albekezdés. A felvétel és a tanulmányok befejezése folyamatosan, a hallgatói igényeknek megfelelően történik. Minden egyes hallgató számára felvételekor, tervet dolgoznak ki. A Közoktatásügyi Minisztérium ezzel kapcsolatban közelebbről meghatározott szabályokat állapíthat meg.

2. § A termelő iskolai program gyakorlati munkából, termelésből és az ehhez kapcsolódó elméleti kérdésből tevődik össze. Az elméleti képzés számottevő mértékű kell legyen, és amennyire lehet, integrálódják a gyakorlati munkába.

2. albekezdés. A program oktatási és szakképzési tanácsadást is tartalmaz.

3. albekezdés. Az ajánlatnak elsősorban az ifjúsági szakképzésen belüli területekhez kell kapcsolódnia.

4. albekezdés. Azoknak a hallgatóknak, akiknek szükségük van rá, a hallgatók alapvető szakmai ismertét erősítő képzésről kell gondoskodni.

5. albekezdés. Mi több, a program a következőkre is kiterjedhet:

- 1) Rövid képzési időszak az ipari vagy kereskedelmi tanuló számára, magáncégeknél és állami vállalatoknál.
 - 2) Kirándulások és cserelátogatások.
 - 3) Korrepetálás és egyéb, különleges pedagógiai támogatás.
6. albekezdés. A termelőiskolai program legfeljebb 1/3-áig magában foglalhat olyan oktatást, nevelést, sőt tanfolyamokat is, amelyeket az oktatási jogszabályoknak megfelelően alakítottak ki.
7. albekezdés. A termelőiskolai képzésre alkalmas környezetben, az iskola tevékenységi terveinek megfelelő műhelyekben vagy létesítményekben kell sort keríteni; v. ö. 6. §, 7. albekezdés.
8. albekezdés. A Közoktatásügyi Minisztérium a programok területével, szervezésével és tartalmával kapcsolatos szabályokat (vö. 1-6. albekezdés), valamint a létesítményekkel és berendezésekkel kapcsolatos igényeket (7. albekezdés) állapíthat meg.

3. § A termelőiskola termékeit, olyan feltételekkel árusíthatja, amelyek nem eredményeznek tisztességtelen versenyt a magánvállalkozások számára.

2. fejezet

Felhatalmazás, működés és felügyelet

4. § A termelőiskolákat az iskola számára teljes egészében vagy részben az alaptámogatást nyújtó helyi vagy regionális hatóságok által jóváhagyott rendeletek révén, magánalapítványok formájában hozzák létre Vö. 9. §, 1. albekezdés. Ahol az alaptámogatást a megyei tanács nyújtja, az iskola létrehozását jóvá kell hagynia a szóban forgó iskola önkormányzatának is.
2. albekezdés. A rendeleteknek tartalmazniuk kell az iskola bezárásával kapcsolatos szabályokat.
3. albekezdés. A Közoktatásügyi Minisztérium a rendeletek tartalmára vonatkozóan, közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg.
4. albekezdés. A helyi hatóságoknak a rendeletek jóváhagyásakor utána kell néznie, hogy az iskolának (vö. 2. §, 7. albekezdés) alkalmas környezet áll-e a rendelkezésére, és tevékenységét valószínű pénzügyi alapon tudja-e beindítani.
5. albekezdés. Az egy termelőiskolára vonatkozó rendeletek felhatalmazását vissza kell vonni, ha az iskola nem folytat már termelőiskolai tevékenységet, vagy ha az iskolai tevékenységek többé nem állnak már összhangban ezzel a rendelettel vagy az arra vonatkozó szabályokkal. A visszavonásra figyelmeztetés nélkül is sor kerülhet.

6. albekezdés. Továbbá az egy termelőiskolára vonatkozó rendeletek felhatalmazását abban az esetben is vissza lehet vonni, ha a továbbiakban nincs már szükség az iskolára. A visszavonásnak legalább valamelyik január 1-jétől számított, egyéves felmondással kell történnie.

7. albekezdés. A Közoktatásügyi Minisztérium a rendeletek felhatalmazásának visszavonására vonatkozó eljárással kapcsolatban szabályokat állapíthat meg.

8. albekezdés. A Közoktatásügyi Minisztérium az iskolák létrehozásakor, a pénzügyi alappal kapcsolatos igényekre nézve, szabályokat állapíthat meg.

5. § Az iskolának mint magánalapítványnak függetlennek kell lennie, és ennek hasznát kizárólag az iskola oktatási, valamint termelő tevékenysége láthatja.

2. albekezdés. A kellő biztonságra való tekintettel a mindennapos üzemeltetéshez szükséges készpénz-vagyont az alábbiak valamelyike szerint kell befektetni:

- 1) Dániai vagy az Európai Gazdasági Térség (EGT) valamely más országában lévő telephelyű banknál történő elhelyezés.
- 2) A dán jelzáloghitel-intézmények a Kreditforeningen af Kommuner i Danmark, vagy más, dán, állami felügyelet alatt álló finanszírozó társaság által kibocsátott kötvények.
- 3) A dán állam vagy egy dán önkormányzat által vagy annak garanciájával kibocsátott részvények, illetve kötvények.
- 4) A nem részvény formájában jelentkező értékpapírok, amelyek – természetüknél és fedezetüknél fogva – a 2) és 3) pontban említett eszközökkel közös besorolásúak lehetnek.

3. albekezdés. A megállapodásokat – a bérleti és ingatlan-megállapodásokat is beleértve – olyan feltételekkel kell megkötni, amelyek a megszokott piaci viszonyoknál nem kedvezőtlenebbek az iskolák számára és ezek megváltoztatását kell szorgalmazni, ha a piaci viszonyok alakulása ezt diktálja.

4. albekezdés. A Közoktatásügyi Minisztérium a bérleti szerződésekkel kapcsolatban közelebbről meghatározott szabályokat állapíthat meg, és különleges esetekben, dönthet amellett, hogy a bérleti szerződéseket a 3. albekezdésben említettektől eltérő, más feltételek szerint kell megkötni.

6. § Minden egyes iskola teljes irányítása a testület dolga.

2. albekezdés. 1) A testület páratlan számú, de legalább 5 tagból áll. Képviselve kell lenniük a helyi munkaerő-piaci szervezeteknek, mi több, jelen lehetnek benne azoknak a városi és megyei tanácsoknak a képviselői, amelyek az iskola alaptámogatását nyújtják, vö. 9.§, 1. albekezdés. Azonban a városi, megyei vagy más, az állam által delegált képviselők száma nem lehet akkora, hogy a testületen belül a többséget képviseljék. A hallgatói tanács (vö. 6a. § pontja) egy küldöttet delegál az iskolai testületbe.

3. albekezdés. A következő személyek nem lehetnek a testület tagjai:

- 1) Azok a személyek, akik az iskolának ingatlant stb. adnak bérbe.
- 2) Azon alapítványok, társulások, egyesületek vagy egyéb cégek igazgatósági tagjai, amelyek az iskolának ingatlant stb. adnak bérbe, vagy az ingatlant stb.-t az iskolának bérbeadó cég felett ellenőrzést gyakorolnak.
- 3) A vö. 1) alatt érintett személyek, vagy a vö. 2) alatt érintett alapítványok, társulások, egyesületek vagy más cégek jogásza, könyvelői, illetve egyéb tanácsadói.
- 4) A vö. 1) alatt érintett személyeknél vagy a vö. 2) alatt érintett alapítványokban, társulásokban, egyesületekben, illetve egyéb cégekben magas beosztásban tevékenykedő alkalmazottak.
- 5) Az ugyanabban az iskolaformában, az iskolában található testület tagjai.

4. albekezdés. Ha a bérlet jelentéktelen, a 3. albekezdés 1)-4) pontjai nem érvényesek. A Köznevelési Minisztérium közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg.

5. albekezdés. A közigazgatási törvény az akadályozottságra vonatkozó 2. fejezetének és a szakmai titoktartásra stb. vonatkozó 8. fejezetének szabályai érvényesek a testületre, az igazgatóra és más, az iskolában tevékenykedő alkalmazottakra nézve.

6. albekezdés. A testület választja meg saját elnökét és alelnökét. Az iskola – az elnöki és az alelnöki feladatok ellátásáért – a külön díjazásra vonatkozó, jelenlegi szabályoknak megfelelően díjazást fizethet. A Köznevelési Minisztérium a Pénzügyminisztériummal történt egyeztetést követően, közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg. A díjazással kapcsolatos szabály beépül az iskola rendeleteibe.

7. albekezdés. A testület minden évben kidolgoz egy tervet az iskola tevékenységeire nézve. A tevékenységi terv legyen összhangban az 1. és 2. §-sal, és tartalmazzon a céloknak, a célcsoportoknak és a képzés tartalmának, valamint a termelési tevékenységeknek az ismertetését.

8. albekezdés. A testület a hallgatóknak az iskolába való felvételére vonatkozó szabályokat állapít meg.

9. albekezdés. A testület az élén álló igazgatótól érkezett javaslatokat követően határoz az iskolai költségvetésről, és jóváhagyja az éves számadást.

10. albekezdés. A testület nevezi ki az iskolaigazgatót és mond fel neki.

11. albekezdés. A testület nevezi ki a tanárokat és más alkalmazottakat, valamint mond fel nekik. A testület az iskolaigazgatót is felhatalmazhatja erre.

12. albekezdés. A testületnek haladéktalanul tájékoztatnia kell a Köznevelési Minisztériumot és az alaptámogatást nyújtó városi vagy megyei tanácsot, ha az iskola megszűnik, felfüggeszti kifizetéseit, csődöt jelent, vagy ha az iskolai tevékenységeket a bezárás veszélye fenyegeti.

13. albekezdés. A Közoktatásügyi Minisztérium a testület összetételére és működésére nézve közelebbről meghatározott szabályokat is megállapíthat.

6.a. § A hallgatóknak minden iskolában joguk van hallgatói tanácsot létrehozni. A tanács a hallgatókat képviselő küldötteket delegál a bizottságokba, amelyeket az iskola azért állít fel, hogy a hallgatók számára általában jelentőséggel bíró kérdésekkel foglalkozzon. Ez azonban nem érvényes azokra a bizottságokra stb., ahol a részvétel más jogszabályoknak ellentmondana. A Közoktatásügyi Minisztérium közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg a hallgatói tanácsok megválasztására, a hallgatói tanácsok tevékenységére, valamint a testületnek a hallgatói tanácsok szempontjából felmerülő kötelezettségei szempontjából.

7. § Minden termelőiskola élén igazgatónak kell állnia. Az igazgató látja el a napi irányítást és övé a pedagógiai felelősség. Ugyanakkor az igazgató nem lehet egy másik termelőiskola, oktatási vagy tanfolyamokat tartó intézmény feje, illetve nem állhat olyan önkormányzat vagy megye alkalmazásában, amely az iskolában alaptámogatást nyújt.

8. § A Közoktatásügyi Minisztérium felügyeli a termelőiskolákat. Ha a Közoktatásügyi Minisztérium úgy találja, hogy egy adott iskola tevékenysége nincs összhangban ennek a rendeletnek, a rendelettel megállapított vagy annak megfelelően életbe léptetett szabályokkal, illetve megállapodásokkal, a miniszter a szóban forgó tevékenységek megváltoztatásával kapcsolatban az iskolának utasításokat adhat.

2. albekezdés. Ha a közoktatásügyi miniszter kéri, az iskolának kötelessége a minisztert a képzésről, a tanárokról, az iskola működéséről és éves számadásáról, valamint egyéb a Közoktatásügyi Minisztérium felügyeletéhez szükséges információról tájékoztatni.

3. albekezdés. A termelőiskoláknak be kell szerezniük a hallgatók polgári nyilvántartási számát. Az iskolák ezt az információt, a közoktatásügyi miniszterhez továbbíthatják, vö. 2. albekezdés.

4. albekezdés. A közoktatásügyi miniszter dönt arról, milyen formát öntsön az említett tájékoztatás, az elektronikus formában történő jelentéstételt is beleértve.

8.a. § 5) A közoktatásügyi miniszter termelőiskolai tanácsot állít fel. A termelőiskolai tanács minden, a termelőiskolai tevékenységgel kapcsolatos kérdésben a miniszter tanácsadója.

2. albekezdés. A tanács egy elnökből és 8 tagból áll. A közoktatásügyi miniszter nevezi ki az elnököt. A tanács többi tagját a közoktatásügyi miniszter a következőképpen nevezi ki.

- 1) 1 tagot a Termelőiskolák/Termelő Középiskolák Szövetsége nevez ki.
 - 2) 1 tagot a Termelőiskolák/Termelő Középiskolák igazgatóinak csoportja nevez ki.
 - 3) 1 tagot a Dán Termelőiskolák Tanárainak Szakszervezete nevez ki.
 - 4) 1 tagot a dániai Megyei Tanácsok Szövetsége nevez ki.
 - 5) 1 tagot a dániai Önkormányzatok Országos Szövetsége, valamint a koppenhágai és frederiksbergi önkormányzatok neveznek ki.
 - 6) 1 tagot a dán szakszervezetek neveznek ki.
 - 7) 1 tagot a dán Munkavállalói Szövetség nevez ki.
 - 8) 1 tagot a hallgatói szervezetek neveznek ki.
3. albekezdés. A tagokat három évre nevezik ki, azonban a 2) és 8) albekezdésnek megfelelően kinevezett tagot csak egy évre nevezik ki. A tanács tagjai újból is kinevezhetők.
4. albekezdés. A tagok kinevezésére a nemek közötti egyenlőséget biztosító jogszabályoknak megfelelően kerül sor.
5. albekezdés. Ha a képviselőre jogosultak nem neveznek ki tagot a 2-4. albekezdés szerint, a közoktatásügyi miniszter dönthet emellett, hogy a tanács a szóban forgó tagok nélkül is működhet.
6. albekezdés. A Termelőiskolai Tanács állapítja meg saját eljárási szabályzatát.

3. fejezet

Támogatások

9. § A termelőiskoláknak egy vagy több városi, illetve megyei tanács, az 1999. évre összegyűjtött, iskolánkénti 345 000 dán koronát kitevő összegben nyújthat alaptámogatást. A támogatást évente a Pénzügyminisztérium az árindex és a bérek alakulása szerint igazítja ki.
2. albekezdés. Ha az alaptámogatást két vagy több városi, illetve megyei tanács közösen nyújtja, az alaptámogatásnak egyetlen, általuk így biztosított része sem tehet ki többet, mint a teljes alaptámogatás 1/3-a. Ha az alaptámogatást háromnál több városi vagy megyei tanács közösen biztosítja, az alaptámogatást úgy emelik meg, hogy – minden egyes városi vagy megyei tanács esetében – az az 1.sz. albekezdésben megállapított alaptámogatás 1/3-át testesítse meg. A közoktatásügyi miniszter, különösen a földrajzi viszonyok esetében, dönthet úgy, hogy az egyes részek a teljes alaptámogatás 1/3-ánál kevesebbet is képviselhetnek.
3. albekezdés. Ha az alaptámogatásról több városi vagy megyei tanács közösen gondoskodik, megállapodást kötnek arra nézve, melyik városi tanács vagy melyik megyei tanács hagyja jóvá a rendeleteket.
4. albekezdés. Az alaptámogatás elfogadását vissza kell vonni, ha a rendeletek jóváhagyását a 4. § 5. albekezdésével összhangban visszavonják. A visszavonásra figyelmeztetés nélkül is sor kerülhet.

5. albekezdés. Mi több, az alaptámogatás elfogadása akkor is visszavonható, ha a továbbiakban az iskolára nincs már szükség. A visszavonásnak az egy január 1-jétől számított, legalább egyéves felmondással kell történnie.
6. albekezdés. A városi és megyei tanácsok a termelőiskoláknak az 1. albekezdésnek megfelelő alaptámogatáson túli támogatásokat is nyújthatnak.
7. albekezdés. A városi és megyei tanácsok ingatlanról is lemondhatnak egy termelőiskola javára.

10. § Az állam támogatásoknak nyújt azoknak a termelőiskoláknak, amelyek alaptámogatásban részesülnek, erre nézve azonban, vö. 2. és 3. albekezdés, és amelyeknek rendeleteit már jóváhagyták.

2. albekezdés. Állami támogatást csak olyan termelőiskolának nyújtanak, ahol évente legalább 20 nappali hallgató van. A közoktatásügyi miniszter különleges földrajzi feltételek esetén, ettől a szabálytól eltérhet. A közoktatásügyi miniszter közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg a minimális határ kiszámításával és annak az állami támogatás szempontjából történő következményeivel kapcsolatban.

3. albekezdés. Mi több, támogatást azzal a feltétellel nyújtanak, hogy az iskola megfelel az 1. és 2. fejezet követelményeinek.

4. albekezdés. Az első albekezdés szerint nyújtott támogatás magában foglalja az oktatási költségek, a rendes kiadások és a karbantartási költségek címén adott támogatásokat.

5. albekezdés. Az állam megtéríti a tandíjak költségét, vö. 17.§.

11. § A 10. § 1. albekezdésével összhangban nyújtott támogatásokat mint hallgatónként rögzített támogatást olyan összegben nyújtják, amelynek nagyságát az éves állami költségvetés állapítja meg. A termelőiskolák célcsoportjához tartozó hallgatók, vö. 1. § 1. és 2. albekezdése, szerepelnek a nappali hallgatók számára vonatkozó számításokban.

2. albekezdés. Minden egyes hallgatónál legfeljebb egyéves termelőiskolai tartózkodás beépíthető a nappali hallgatók számára vonatkozó számításokba. Ezen a kvótán belül a termelőiskolai, nappali hallgatók az előző költségvetési évhez fűződő, összegyűjtött számának 10%-ából áll, az ennél hosszabb időtartamú ott tartózkodás – különleges esetekben – szintén beépíthető. Azoknál az iskoláknál, ahol az előző költségvetési év során semmilyen tevékenység nem volt, a kvótát a nappali hallgatók várható számának alapján számítják ki. Ennek kiszámításakor a jelenlegi termelőiskolai tartózkodást, valamint az ugyanabban vagy más termelőiskolában történt esetleges, korábbi tartózkodásokat is bevonják, az esetleges, az ingyenes ifjúsági oktatás részeként történő programokat is beleértve. Az alapvető szakképzés részeként jelentkező programokat, valamint az aktív társadalompolitikával foglalkozó törvénnyel vagy az aktív munkaerő-piaci politikával foglalkozó törvénnyel összhangban

történő tevékenység részeként megvalósított programokat nem építik be a számításokba.

3. albekezdés. A nappali hallgatók kiszámításakor nem építik be azokat a középiskola alsó tagozatából származó tanulókat, akik a programokban az általános iskolai oktatásra vonatkozó törvény 9. §-ának 5. albekezdése szerint programokban vesznek részt.

4. albekezdés. A közoktatásügyi miniszter közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg – ideértve a 2. albekezdés egyéves szabályának kiszámítását is – a nappali hallgatók számának kiszámításával, a hosszabb időtartamú ott tartózkodás engedélyezésével és azzal kapcsolatban, a hallgatóknak Dániában milyen hivatalos elismeréssel kell rendelkezniük ahhoz, hogy a nappali hallgatók számára vonatkozó számításokban szerepeljenek.

5. albekezdés. A közoktatásügyi miniszter szabályokat állapíthat meg arra nézve, hogy – a 2. § 6. albekezdésével összhangban – a képzés nem szerepel a nappali hallgatók számára vonatkozó számításokban.

12. § A 9. és 10. §-sal összhangban nyújtott támogatásokat csak az iskolának az e rendelet szerinti tevékenységére nézve lehet felhasználni. A megígért vagy várható támogatásokhoz történő átirányításra nem kerülhet sor.

2. albekezdés. A közoktatásügyi miniszter – a támogatások kérelmezését, odaítélését, az előlegek kifizetését, a visszafizetést és ellentételezést, valamint a nyújtott támogatások ellenőrzését is beleértve – a támogatásokkal kapcsolatban, a 9. és 10. §-nak megfelelően, közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg.

3. albekezdés. A közoktatásügyi miniszter – olyan iskolák esetében, amelyek nem tesznek eleget e rendelet rendelkezéseinek, a jogszabályoknak vagy megállapodásoknak (vö. 14.§), amelyeket egyébként ennek a rendeletnek vagy a közoktatásügyi miniszter rendeleteinek megfelelően állapítottak, illetve kötöttek meg (vö. 8. §, 1. albekezdés) – a támogatásokat visszatarthatja, a támogatásokat teljes egészében vagy részben megszüntetheti, illetve a támogatások teljes vagy részleges visszafizetését követelheti. A közoktatásügyi miniszter a támogatásokat visszavonhatja, illetve a támogatásokat megszüntetheti olyan iskoláknál, amelyek csődöt jelentenek, vagy amelyek felfüggesztik kifizetéseiket, vagy ha egy adott iskola működését a megszüntetés veszélye fenyegeti.

4. albekezdés. A közoktatásügyi miniszter a kifizetett támogatások visszafizetését követelheti, ha a támogatási becslés alapja vagy általában a támogatási becslés pontatlan volt.

5. albekezdés. A túl nagy támogatást az iskola számára történő jövőbeni kifizetésekkel lehet ellentételezni.

6. albekezdés. Mi több, a közoktatásügyi miniszter dönthet úgy, hogy egy iskolának – ideértve az új iskolákat is – semmiféle támogatást nem nyújt, ha – a miniszter megítélése szerint – nincs elegendő biztosíték arra nézve, hogy az

iskola képes megfelelni az 5.§ 1. albekezdésében szereplő követelménynek, ami az iskolai eszközök függetlenségét és kezelését illeti. Különös hangsúly van azon, vajon

- 1) az iskola részt vesz-e valamilyen társulásban, illetve együttműködésben más iskolákkal, intézményekkel, alapítványokkal, üzleti vállalkozásokkal, szövetségekkel stb., ami annak nyilvánvaló kockázatát vonja maga után, hogy az iskolát mások fogják irányítani,
- 2) az iskolai eszközöket az iskolán kívüli célra használják-e, vagy
- 3) az iskola irányítása és tanárai a törvény betűjének megfelelően vagy pénzügyileg, az 1) alatt említett intézményektől stb. függenek.

4. fejezet

Önkormányzati támogatások

13. § A lakóhely szerinti önkormányzat minden egyes, a helyi termelőiskolában tanuló hallgató után, hozzájárulást fizet az államnak. A lakóhely szerinti önkormányzat azt az önkormányzatot jelenti, ahol a hallgatót nyilvántartásba veszik. A nappali hallgatónkénti hozzájárulás mértékét a termelőiskolák egy adott költségvetési évben végzett, összesített tevékenységéhez viszonyítva rögzítik. Az egyes tételeket az éves állami költségvetés rögzíti. Semmilyen hozzájárulást nem fizetnek olyan hallgatók után, akik a tevékeny társadalompolitikára vonatkozó rendeletnek vagy a tevékeny munkaerő-piaci politikára vonatkozó rendeletnek megfelelően tevékenykedik.

2. albekezdés. Az önkormányzati hozzájárulásnak az 1. albekezdés szerinti kiszámításakor csökkentést kapnak azok az önkormányzatok, amelyek az önkormányzat által nyújtott alaptámogatás összegével egyenlő alaptámogatást nyújtanak egy termelőiskolának. Az egyes önkormányzatok csökkentést csak egyetlen, teljes alaptámogatásra kaphatnak. Semmilyen csökkentés nem jár az abban a költségvetési évben újonnan alapított iskoláknak, amikor az iskola működni kezdett.

3. albekezdés. A közoktatásügyi miniszter közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg a hozzájárulások kiegyenlítésének és beszedésének eljárásával kapcsolatban.

5. fejezet

Bérek stb.

14. § A termelőiskolák igazgatóinak és tanárainak kinevezési, valamint fizetési feltételeinek – a nyugdíjaztatás feltételeit is beleértve – a pénzügyminiszter részéről megállapodott vagy rögzített szabályokat kell követniük.

6. fejezet

Éves számadás és könyvvizsgálat

15. § Az iskola költségvetési éve a naptári év.

2. albekezdés. A termelőiskolák éves elszámolását államilag bejegyzett könyvvizsgálónak vagy a Kommunernes Revisionsafdelingnek, illetve más, önkormányzati könyvvizsgáló testületnek kell vizsgálnia.

3. albekezdés. Az iskola könyvelője ugyanakkor, nem lehet az iskola által használt ingatlan stb. bérbeadójának vagy a bérbeadót ellenőrző alapítványoknak, szövetségeknek, társulásoknak vagy más üzleti vállalkozásoknak a könyvelője. Azonban a könyvelő könyvelhet a bérbeadó, stb. számára, vö. 1. mondata, ha a bérlemény jelentéktelen. A közoktatásügyi miniszter állapít meg erre nézve szabályokat. Ha a könyvelő nem felel meg az ebben a rendeletben vagy az annak következtében megállapított jogszabályokban rögzített könyvvizsgálati követelményeknek, vagy ha a könyvelő – mint olyan – kötelezettségeit elhanyagolja, a közoktatásügyi miniszter az iskolát arra utasíthatja, hogy – egy közelebbről meghatározott időpontig – vegyen fel másik könyvelőt.

4. albekezdés. A könyvelő hitelesíti a támogatások kiszámításakor alkalmazandó információt, vö. 10. és 11. §.

5. albekezdés. Az éves elszámolást a közoktatásügyi miniszter által megállapított szabályok szerint készítik el és vetik alá könyvvizsgálatnak.

6. albekezdés. Az éves elszámolásnak a közoktatásügyi miniszterhez való továbbításával kapcsolatban a testület tagjai ünnepélyesen kijelentik, hogy a testület tagjaiként való szereplés feltételeinek megfelelnek, vö. 6. §, 3. és 4. albekezdés.

7. fejezet

További szabályok

16. § A termelőiskolák a közoktatásügyi miniszter által megállapított szabályoknak megfelelően kereskedelmi tevékenység formájában oktatást és egyéb tevékenységeket kínálhatnak.

17. § Azonban a termelőiskolák iskolai támogatást fizetnek a hallgatóknak, vö. 2. albekezdés. Az iskolai támogatás heti összegének mértékét az éves állami költségvetés rögzíti..

2. albekezdés. Az iskolai támogatást azoknak a hallgatóknak fizetik, akik állami támogatást szereznek. Ez azonban nem vonatkozik azokra a hallgatókra, akik a társadalompolitikára vonatkozó rendeletnek vagy a tevékeny munkaerő-piaci politikára vonatkozó rendeletnek megfelelően tevékenykednek. A közoktatásügyi miniszter közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg az

iskolai támogatásra nézve, beleértve azt is, vajon nem fordul-e elő olyan helyzet, hogy ezt bizonyos hallgatói csoportoknak nem kell kifizetni.

18.§ A lakóhely és az iskola közötti közlekedés költségeit a termelőiskolai hallgatóknak az állam megtéríti. Ez a támogatás azoknak a hallgatóknak jár, akik állami támogatást szereznek. Nem vonatkozik azonban azokra a hallgatókra, akik a társadalompolitikára vonatkozó rendeletnek vagy a tevékeny munkaerő-piaci politikára vonatkozó rendeletnek megfelelően tevékenykednek. Az említett támogatásokat a városi tanács az oktatásügyi miniszter által megállapított szabályokkal összhangban nyújtja.

19. § Azok, a termelőiskolai hallgatók, akik – a munkavégzéshez hasonló feltételek között történő képzés következtében – sérülést szenvednek, az üzemi sérülésekre és annak következményeire vonatkozó rendeletben megállapított szabályok szerint kártérítésre stb. jogosultak. A kártérítés stb. költségét az állam fizeti.

2. albekezdés. Az 1. albekezdés szerinti kártérítés intézkedése azokra a hallgatókra terjed ki, akik állami támogatást szereznek. Az oktatásügyi miniszter erre az intézkedésre vonatkozólag közelebbről meghatározott szabályokat állapíthat meg.

20.§ A termelőiskolák – helyi társulás formájában – más oktatási intézményekkel működnek együtt. Az együttműködés magában foglalhatja az oktatás, tanfolyamok és tanácsadási tevékenységek felajánlását, valamint a tervezett és várható tevékenységekre vonatkozó, kölcsönös tájékoztatást. A oktatásügyi miniszter erre nézve közelebbről meghatározott szabályokat állapíthat meg.

21. § A oktatásügyi miniszter állami támogatásban részesítheti a kísérleti és fejlesztési projekteket, valamint a tanácsadást.

2. albekezdés. A oktatásügyi miniszter – a könyvvitelt és a könyvvizsgálatot is beleértve – az 1. albekezdéssel összhangban közelebbről meghatározott szabályokat állapít meg ezekről az állami támogatásokról.

3. albekezdés. A oktatásügyi miniszter – a kísérleti és fejlesztési projektek vonatkozásában – az ebben a rendeletben megfogalmazott szabályoktól eltérhet.

8. fejezet

A rendelet és az ideiglenes rendelkezések hatálybalépése

22. § A rendelet 2000. január 1-jén lép életbe.